

Irodalmi Jelen

XXI. évfolyam, 238. szám

2021. AUGUSZTUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szócs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **KERTÉSZ ESZTER** alkotása: *Otthon*

Böszörményi Zoltán

Járkálj csak szívemben kedves

*nem szándékoztam neked levelet
írni ismerős emlék kélt velem
s leült mellém mintha én veled
egykor ott abban a kis szobában
a falra a hit képletét írtam*

*hova lett hova tűnt mi bennem sajogva fáj
járkálj járkálj csak szívemben kedves ó járkálj*

*amennyit látnom te megengedtél
az emlékből most annyi jött elém
tekintetem az ablak üvegére tapadt
heviült volt nyarak árnyéka hasalt
kinn sárga kövön friss lárma szaladt*

*hova lett hova tűnt mi bennem sajogva fáj
járkálj járkálj csak szívemben kedves ó járkálj*

Kukorelly Endre

Ó, alt, öreg, ős, régies

(1960) A harangtoronynál álldigálnak, és megy a van Isten, nincs Isten téma. A papot várják. Nyilván azt várják, gondolja (K). Ezek a fiúk ismerik a papot, az ő papjuk, ministrálnak, (K) nem ministrál, őt nem ismeri a pap, gondolja (K). Vagy legalábbis valami ilyesmit gondol. Honnan ismerné. Jön a pap. Mosolyog, elég vidám pap, látszik rajta, hogy van Isten, ha már döntenit kell. Hogy van-e, vagy nincs. Ha nem volna, nyilván nem mosolyogna így, mármint ha nem volna Isten. Akkor tuti nem mosolyogna ilyen vidámfélén ez a pap. Te vagy a – és mondja (K) apjának a nevét – te vagy a fia, mondja (K)-nak. Honnan veszi?

(1960) Turkál a tányérjában. A gyerekek turkálnak az ételben, ez se jó, az se jó. Ne turkáld szét azt a tésztát, hanem edd meg. Azt mind! Kitolja a tányérja szélére. Tele a szája grízestésztával, nem tudja lenyelni, kimegy a vécébe, kiköpi. Öklendezik. Nem hány. Kilátszik a bordád, mondja az anyja. Felhúzza a trikóját, megvizsgálja a bordáit. Parizer. Két szelet, vagy egy. Zsömle, nem kell hozzá vaj, két vastagabb szelet parizer, és kész. Erőspaprika. Rendesen sült zsömle, lehetőleg ropogjon.

(1991) Egy huszonvalahányadik emeleti lakás, három angóra-macskával. A háziasszony nincs itthon, csak a háziasszony barát-női, meg a macskák. Egy kövér beszél. Felpattan, leül, kellemetlenül kövér, kavarog a levegő, ahogy lengeti magát, a barátnők a kövéret figyelik, még a macskák is. Egy kicsi, csúnya, egyébként nagypofájú, meg egy csendesen hervadozó, (K)-t kihagyják. Nincs ott. Olyan, mintha nem is lenne. Biztos nem hagyják ki, de úgy van az elosztás, hogy hiába ül a szobában, nyugodtan

kihagyva érezheti magát. Nem neki megy a cirkusz, mégsem áll fel, nem hagyja ott őket, csupa udvariasságból. Van sör, nézi a csúcsokat, a magasépületek tetejét. A csöndesen hervadó néha megszakítja a másik monológját, és meglepően hisztérikus megjegyzéseket tesz, élesen, röviden nevetgél, hirtelen hagyja abba. Az egyébként nagyszájú meg se szólal. Ő valami tévés, nem derül ki (K) számára pontosan, hogy itt próbál-e munkához jutni, vagy csak próbálta, de már felhagyott vele. A csöndesnek biztos állása van, kutató, kemény dolog, biológia és kémia. A kövér, ez viszont lassacskán kiderül, vagyis elég gyorsan kiderül, író. Másnap (K) a barátjával mászkál N. Y.-ban. A barátja kijött pénzt keresni. Az a szisztéma, de (K) nem mondja meg neki, hogy minden utcán végigmennek. Kanyarog, és a barátja arra megy, amerre ő. A Nyugati 75. utcában, egy ház udvara előtt kisebb csoportosulás, és ahogy közelebb érnek, a néhány tucat ember sikoltozni kezd. Madonna, sikítják, és jön ki épp egy nagyobb darab nő, meg egy kicsi. A kicsi a Madonna. Ezt hívják Madonnának. Nyilván előbb elkezdte Madonnának hívni magát, gondolja (K). Nem akkor. Éjfélkor, amikor lefekszik. A Madonna meg a másik nő mögött testőrforma óriásnő billeg jobbra-balra. Beszállnak egy limuzinba. Hasonló a leosztás, mint tegnap, a lakásban, gondolja (K). Nem pont az, mégis az jut eszébe. A kövér különben özszekeverte valakivel, ez úgy derült ki, hogy egy idő múlva, a monológja közepén közli (K)-val, hogy ő mekkora egy geci, mert nem közölte a novelláját az egyik folyóiratban. (K) mondja neki, hogy sosem dolgozott annál a folyóiratnál, de a kövér nőt ez nem nagyon érdekli. Keksz formájú város. Krémesek formájú város, van benne rendszer. Az a rendszer, hogy ne maradjon ki semmi. Felcsap az esővíz a nők harisnyájára.

(1991) Johannes Brahms 1887-től 1897-ig, tíz nyáron keresztül sétálgatott fel s alá Pörschachban, a Wörther See mellett. Az úton félgömb formájú, fekete kispárna kockakövek, mintha labdák volnának beásva a földbe. (K) egyszer alaposan bevverte

a lábát egy ilyen kőbe. Megbotlott, alig bírta elkerülni az esést, és mert úgy szorította a hóna alatt a karját annak a lánynak, akivel sétált, majdnem lerántotta magával őt is. Maga felé rántotta, de épp mert erősen fogták egymást, nem estek el. Denn alles Fleisch es ist wie Gras, Und alle Herrlichkeit des Menschen wie des Grases Blumen. Egymásnak estek. A világ végére át.

(1961) (K) apja a kertben. A fonott karosszéken ül, a *Háború és békét* olvassa. Fecske fürdőnadrág. Vigyáz, hogy ki ne látszanak a tökei. Fölkáll, a hátán, a combja hátsó részén a fonott szék mintázata. A nyugágyban alszik a napon. Vasárnap, kora délután. (K) elveszi az apja könyvét. Franciául van az eleje. Van még egy kis sör, maradt ebédről. Melegszik a sör.

Bíró Tímea

Virrasztás

*nyitott tenyeredben mélyülnek az árkok
hullanak ki és be az emberek az éjszakák
besötétedett a gyümölcsben a magház
darazsak kopogtatják a villanykörte üveglapját
ne hagyd a szilánkokat a földben
félbevágná a bogártesteket
a sűrű szövetű menedéket
a szelíd halottak álmát*

Porcelánbeszéd

*a gyönyör elborítja arcodat
fölöttem a pislákoló fényben
mindent kizáró részegség
majd lavinaként omlik a testbe
a kijózanító áramütés
hallom ahogy a szív rozsdás mozdulatokkal
löki vissza a pitvarba a vért
lekapcsolták a labirintusban a fényt
arcomon kőmosoly
bőröm alatt hibás vezetékek
ki kéne magamat emelni innen
porcelánbeszéd
hiszek a beszívott levegőben
mindjárt visszatérek
ahogy az esőfelhők elvonulnak az égen
úgy csordogál a helyére a vér
a dagály sodrásában*

*még sose volt ekkora huzat
még sose volt ekkora messzeség
a jobb láb irányítását átveszi
egy kétségbeesett idegszál
megfeszített izmaimban
bal oldali csattanás
vigyél ki innen
szabadítsd ki a satuból a szívverést
ablaktalan a világ
belső tájban
vajúdom az újjászületést*

ajtót nyit rájuk a félelem

*paplan alól kilógó végtagok hordozzák a távoli géneket
sovány térdkalácsokban megköt a szégyen
a lyukas tenyerek koravén üressége szétterül a sötétben
rémálmok dobálják az apró testeket
a félresikerült történeteket becsúszott életeket
cukros teák indiai tengere a fémcsészékben
lassan elmossa a holnapokra kiszorított állami pénzeket
átjárható petevezetékeket végigjárt gazdátlan kincsek
menekülni kell töletek a kulcscontra hajtott fejetektől
a nyakszirt köré font karjaitoktól a szívtől ami a tagadás ellenére
mégis dobog bennetek
életben maradt hajléktalan döntések vállalhatatlan felelőségek
szépen mondták hogy nem akarnak titeket
nem fogadtatok szót mégis éltek mégis van nevetek
mégis akartok egyszer gyereket
ha eljött az idő levágjátok magatokról a családfa elkorcsosult
idegenné vált ágait amik eltakarták az eget
elkezdtek nőni és nem fúj belétek árkokat a szél
lehullik nyakatokról a kötél*

*egy ideig még végigkísérnek a nincsek
nincsnincsnincs a négyzeten a papír követeli hogy legyen
megakad az ügyintézés néhányan lesütik a szemüket
egy hosszú vonal a helyére
egy hosszú vonal apákanyák helyére nyelsz
az átvirrasztott éjszakák egyikén valaki megkérdezi
hogY kerülsz ide a szoba sötét közepére az ágyban
a helyed kibillenti alólad a könyökeidet hogy engedd
hátra őket és akkor kizuhannak belőled
reggel úgy ébredsz hogy nem gyalogoltál
álmodban a földéken hanem átaludtad az éjszakát
és ledőltek a bocsánatkérések tornyai benned*

KERTÉSZ ESZTER alkotása:
Öreg múzsám

Döme Barbara

Sanyi mukbangol

Vacilláltam kicsit Jani bácsi temetése és Miki doki lányának esküvője között, de aztán arra jutottam, mivel a halotti tor egy héttel korábban van, mint a lakodalom, az épp jó lesz. Ámulnak majd a népek, Jucit megöli a sárga irigység. Csak Sanyi el ne bénázza megint! Ha ebből nem gazdagszunk meg, akkor semmi másból. Na, gyere, Sanyi, csináljad, amit mondok!

Minden a nagytakarítással kezdődött. Kipakoltam a raktárnak kinevezett régi tyúkólat, és annyi lejárt szavatosságú ételt találtam, hogy Afrika összes éhezője jóllakhatna belőle. Erősen törtem a fejem, hogyan halmozhattunk fel ennyi romlott cuccot, s aztán eszembe jutott, hogy amikor tavaly felszámolták a diszkontot, Sanyival mindent megvettem, ami másoknak nem kellett, mivel még az akciós ár felét is elengedték az utolsó napon. Így lett százféle konzervünk, több kiló sajtunk, millió tojásunk, tejünk, joghurtunk, szalámink, meg egyéb más, rövid szavatossági idejű élelmiszerünk. Már akkor is tudtam, hogy ennyi kaját időben nem tudunk megetetni a vendégházunk drága vendégeivel, de az átcímkezés eddig is jól működött nálunk, gondoltam, ezentúl is ezt alkalmazzuk. Közben kitört a koronavírus-járvány, vendégeket nem lehetett fogadni, akik meg titokban jöttek, nem bírtak megenni ennyi romlott ennivalót. Szóval a java itt maradt a nyakunkon, s ezzel a nagytakarítás alatt szembesültem. Mondom Sanyinak: ha karácsony lenne, szép díszcsomagolásban, átcímkezve, házi készítésűnek feltüntetve legalább kioszthatnánk a rokonok és a falubeliek között ezt a rengeteg lejárt ételt, de hát az ünnepig még fél év van, addig minden bebüdösödik, hiába ügyeskedünk ecetes atmoszással meg a többi jól bevált trüffel. Ássuk el az egészet, mondja az uram, miközben felbont egy lejárt szavatosságú sört. Ha már beleittál volna, azt hinném, a romlott piától hülyültél meg! – vágom a fejéhez. Tudod te, meny-

nyi pénz fekszik ebben készletben? Erre azt válaszolja, pontosan tudja, mert ő hozott ide mindent. Az összes cuccot ingyen sikerült megkaparintani, meséli, mert miután bezárt a diszkont, a lejárt kaját betették egy konténerbe, hogy megsemmisítsék. Ott guberált a fél város, de nekem sikerült éjszaka mindent megkaparintanom. Szóval, Mari, ez a tyúkólnyi kaja teljesen ingyen van. Ezt eddig miért nem mondtad, te szerencsétlen, korholom, mire csak annyit válaszol: kérdezted? Na, jó, de akkor se ássuk már el ezt a sok ennivalót, valamit csak ki tudunk találni, hogy pénzt csináljunk belőle, folytatom. Sanyi azt mondja, jobb lenne vigyázni, mert az ÁNTSZ figyel minket, mióta az egyik drága vendégünk gyomormérgezéssel kórházba került. Pedig én akkor is megmondtam, mi minden szabályt betartunk, nálunk minden házi és szigorúan ellenőrzött, a drága vendégünk biztos akkor kapott valami fertőzést, amikor megette a szomszéd Juci pogácsáját, amivel nálunk házalt, csakhogy elcsábítsa a hozzánk érkező turistákat. Szerencsénk volt, hogy az ellenőr szerette a jó házi pálinkát meg a pénzt, így végül Jucira terelődött a gyanú. Ettől függetlenül persze igaza van az uramnak, nem árt az elővigyázatlanság, mert itt nemcsak egy öttojásos szalmonellás rántottáról van szó, hanem egy egész raktárnyi cuccról. A piacot is bezárták a járvány miatt, az interneten feltűnő lenne ennyi holmit árulni, még végül az adóhatóság is megtalálna bennünket, az átdátumozott számlatömböt meg nehéz lenne kimagyarázni, mivel Sanyi rondán hamisította meg. Legközelebb kénytelen leszek ezt is saját kezembe venni. Hiába, ha én nem lennék, felkopna az állunk.

Épp a penészes kolbászt körömkéfézem, amikor megérkezik a kisunokánk, Virdzsike. Sanyi papa, ti meg mit csináltok, kérdi, és láthatóan nem tetszik neki a dolog. Mindig akadékoskodik, amikor a jól bevált üzleti fogásokat próbálom neki megtanítani. Nem érti, hogy halálunk után neki kell majd vinnie a vendégházat, s ha mindent úgy akar csinálni, ahogy az iskolában tanulta, bezárhatja a boltot. Nem értem, mi a baja a módszereinkkel, ezek hatékonyak, és jó pénzt hoznak a konyhára. Nehogy egy-egy romlott virslit ne bocsásson meg a jóisten, ha a hatóság és a tiszteletes is

szemet huny felette. Jó, persze neki is adunk egy kis jutalékot a bevételünkből, de megéri, mivel így néhány üdvözléggel el lehet intézni a bűnbocsánatot is. Mindenki jól jár.

Virdzsikém, drágaságom, mondom neki, itt van ez a sok étel, nem tudunk mit kezdeni vele. Nincs valami jó ötleted, hogyan csinálhatnánk belőle pénzt? De hát ez már mind romlott, ha valaki megeszi, beteg lesz tőle, akadékoskodik. Azzal te ne foglalkozz, bátorítom, tekints úgy rá, mintha nem lenne az. Na, akkor mit kezdenél vele? Virdzsikém érettségizett, okos gyerek, nem csoda, ha mindig mindenre van válasza, mint ahogyan most is. Kacag, aztán azt mondja, Sanyi papának mukbangolnia kellene, úgymint sztár az interneten. Milyen bankolni? – értetlenkedem. Az nem jó, mert nincs egy fillérünk sem, épp, hogy ebből akarunk pénzt csinálni. Dehogy bankolni, Mari mama, teljesen másról beszélek, folytatja a kisunokánk. Mukbangolni. Az egy új dolog az interneten. A lényeg, hogy ül valaki a kamera előtt, és annyit eszik, amennyit csak bír. A nézők pedig ezt bámulják otthon a gép előtt. Mivel Sanyi papa már-már celeb, így kérhetnénk pénzt attól, aki nézni akarja, ahogy felfal mindent. Virdzsikém, hát te zseni vagy!, tör ki belőlem a lelkesedés. Mutassad csak meg gyorsan az interneten, hogyan is néznek ki ezek a videók. Sanyi, gyere csak, nézzed meg, hogy tudjad, holnap mit kell csinálnod! Na, ebből most tényleg meggazdagszunk.

Néhány videó megnézése után teljesen világos, hogy miről van szó. Ez olyan egyszerű, hogy még Sanyi sem tudja elrontani, mint a többi dolgot. Csak zabálnia kell, és vedelni a sört, az megy neki. Ettől függetlenül arra utasítom, gyakoroljon vacsoránál, hogy minden rendben menjen holnap, amikor élesben megy a kamera. Sanyi, mint mindig, most is akadékoskodik, de aztán a szokásos feles és sör jó belátásra téríti. S amikor már azt hiszem, végre sínen vagyunk, Virdzsikém fenyegetőzni kezd. Mari mama, ha Sanyi papával megeteted ezt a sok romlott kaját, mindenkinek elmondom, mit művelsz te itt évek óta! Hiába próbálok jobb belátásra téríteni, még egy amerikai utazással is megszarolom, hajthatatlan marad. Persze, értem én, hogy szereti és

féli a nagypját, de ennyire? Most mi baja lehet egy kis hányáson és hasmenésen túl? Miki doki majd kikezeli, mint mindig. Mivel a kisunokám nagyon fenyegetőzik, elállok a tervemtől, félek, tényleg feljelent bennünket, ha Sanyi holnap a romlott kajával mukbangol.

Egy szemhunyaszt sem aludtam az éjjel, azon töprengtem, kit kellene rávenni, hogy megegye ezt a sok lejárt ételt a kamera előtt. Aztán arra jutottam, ehhez mindenképpen egy híres ember kellene, mert ki fizetne azért, hogy egy ismeretlen falusi zabál a kamera előtt. Aztán az jutott eszembe, nem is emberrel, hanem állattal kellene mukbangoltatni, olyat ugyanis eddig nem láttam, szóval újdonságnak számítana. Az meg mindig vonzza az embereket, és hozza a pénzt. A szokásos módon lízingelhetnénk a kertszomszéd kecskáját, és felzabáltatnánk vele mindent a kamera előtt. Már a részleteket is kidolgoztam, amikor rájöttem, ez az ötlet sem kivitelezhető, mert az állatvédők biztosan megtámadnának bennünket a mukbangoló kecske miatt. Bánatomban és a nagy gondolkodásban végül elaludtam, ám álmomban megszületett a megoldás.

Sanyi, Sanyi, gyere már, nem hiszed el, mit találtam ki! Hallottál már csoportos mukbangolásról? Az uram bambán bámul, azt mondja, hagyjam már békiben, hadd menjen vissza hányni, teljesen kikészült attól a pár üveg romlott sörtől, amit az este megivott. A mohóság is bűn, emlékeztetem, nem csoda, hogy rosszul vagy, reggel húsz üveget számoltam meg a tyúköl mellett, amikor kimentem, hogy a Miki dokinak készített pogácsához hozzak pár lejárt tojást meg tejfölt. Ő orvos, majd megoldja ügyesben, ha valami baja lesz a pogácsámtól. Követem az uramat a vécébe, és mesélem neki, hogy zseniális ötletem támadt, Jani bácsi halotti torára mi visszük az összes alapanyagot, felvesszük, hogy zabálnak a falusiak, aztán feltesszük az internetre, mint újdonságot, mert halotti toron, csoportosan eddig még senki nem mukbangolt. Duplán keresünk a szegény Jani bácsin, mondom Sanyinak, mert a rokonokkal kifizettetem a romlott alapanyagot, persze olcsón adom, mert tekintettel vagyok a gyászukra, aztán

meg a netezőktől is jön majd a pénz, ha meg akarják nézni a videóinkat. Sanyi, neked csak az lesz a dolgod, hogy a háttérben igyál, amíg a többiek zabálnak, így a te nevedet is odaírhatom a videóhoz csalinak. Sanyi olyan állapotban van, hogy képtelen ellenkezni, a nyögését beleegyezésnek tekintem. Aztán arra gondolok, jó-jó, hogy a halotti toros mukbang-ötletem ütős, de mégiscsak kellene egy B terv, ha esetleg Jani bácsi rokonai nem bírnak eleget enni a szomorúságuk miatt, bár ez hülyeség, én ugyanis éppen akkor falok fel mindent, ha ideges vagyok, igaz, halotti toron ezt még nem próbáltam. A lényeg, hogy kell egy mentőötlet, ha a temetéses besül. Arra gondolok, elmegyek a templomba, viszek a plébánosnak is a frissen kisült pogácsából, hátha közben eszembe jut valami.

A templomba belépve hatalmas festmény fogad a falon. Sosem értettem, mit keres itt az *Utolsó vacsora*, ráadásul egy gagyi másolat. Az előző pap festette, ez volt a hobbija, mármint a képhamisítás. Végül épp ezért került börtönbe. Az eset után az új plébános szavazást tartott a faluban, s mivel a többségnek tetszett a kép, amelyen Jézus az eredeti festménytől eltérően csábosan mosolyog, sőt kacsint is, nem vette le a falról. S milyen jól tette, ugyanis ettől a hamisítványtól én hirtelen megvilágosodtam. Mi lehetne jobb mukbang-téma az *Utolsó vacsoránál*? Ezt aztán senki nem tudja majd überelni. Csak azt kell megoldani, hogy videót készíthessünk belőle, ahol Jézus és a tanítványok csendben, áhítatosan falatozzák a lejárt szavatosságú ételeket. Veszem a telefont, és utasítom a fiamat, Petikét, szóljon a színjátszóköri barátainak, holnapra semmit ne tervezzenek, mert nálunk különleges forgatás lesz.

Bánkövi Dorottya

A rigó nem hazudik

*Innen látom csak jól, senki nem marad
mellettem azon a szűk ösvényen,
hol téveszméim hangyaként rajzanak,*

*elraktározzák, ami csak szégyen.
Átfolyik mégis véren és vádakon
egy füttyszó, és segít visszatérnem,*

*és folyik tovább, és én megválasztom,
mit pusztít ki legközelebb vágyam.
(A rigó nem hazudik, ha elalszom.)*

*Kifelé nem vezetett, kivágtam
hát magamból az összes élvezetet,
múltból egy utolsó kertet, fátlan.*

*Itt patrónusok többé már nincsenek,
vagy bennem csupán ők is szunnyadnak,
mint ágyrácsaihoz simult kisgyerek.*

Kelecsényi László

Bűnangyal

regényrészlet

Csak firkálgatok egyik füzetembe, amelyik éppen előbukkan a fiókból. Mindenfélét írok, néha dalszöveg lesz belőle, néha csak valami monológszerű, ahogy jön, semmi tudatosság, mi nek az, nem igaz? Na, ez a dívás dalszöveg belém ivódott, kicsit unom, de Kolos nyomja, és ameddig jön belőle valami lé, csináljuk. Írtak is rólunk, főként rólam. Az újságíró el volt ragadtatva, s ennek nyomtatásban is hangot adott, én a neten láttam, mikor megosztották a linkjét. Nem figyelem a sajtómat, szarom le az egészet, énekelek, és kész.

Nagyon sok mindent nem tudunk, ami megmagyarázhatatlan. Ez ellentmond a fizika szabályainak. A dolgok nem mindig úgy alakulnak, ahogy megálmodjuk, ha áldozatról van szó. És milyen áldozatról? Arról, ami anyagi szempontból megnevezhetetlen, vagyis a lélek. Ha a lélek szárnyal, a tested is ezt teszi a szellemmel együtt.

Ha boldog vagy, megnyílnak a csakrák, s páratlan mosoly ül ki az arcodra. De erre nincs alkalom. Gyarló, önpusztító, csak elméletileg sikeres életem mindig elem gázol turbó rakétáival. Elnyom kegyetlenül, úgy, hogy nem számítok rá, miközben én irányítanék. Sokszor szem elől tévesztem a sivatagi autópálya végét. Túl sok a földolgozott és fel nem dolgozott sztori. Elrejtett, szőnyeg alá söpört pillanatok, emlékek. Káosz van bennem. Pedig a múltamat tekintve semmi sem véletlen. Talán, ha megtisztul a lelkem, aztán az agyam, ez a plusz lesz a hangomban. Természetesség, gyermetegség, szex, díva, színésznő, s minden spontán érzelmi töltet, amit a koncertjeimen fogok majd érezni. Egy angyalarcú ördög: a játszótársam. Előtör bennem a fájdalom. Félek szabadulni, mert ha a szívemmel fölemelkednék az univer-

zumba, s legyőzhetném a sátánt, azt hiszem, eltévednék. Mégis szabadulnom kell, mert belepusztulok, a fizikumom leépül, és létezhetetlen leszek. Végleg elsüllyedek. Végleg. Örökre. Hacsak...

Operába annyira, de annyira szeretett volna eljutni. Most lehetősége lenne rá. Barátom, a gazdasági vezető küldött az igazgatósági páholyba szóló két tiszteletjegyet. Máris hívom Csengét.

- Mi van, előkerültél?
- Mehetnénk operába.
- Nem mondd. Semmi kedvem hozzá.
- Pedig akartad.
- Nagyon szomorkás a hangulatom. Be vagyok zárkózva. Azt se tudom, mit vennék föl.
- Nekem mindenben tetszel.
- Nem rólad van szó.
- Bármiben elegáns tudsz lenni.
- Semmihez sincs kedvem.
- Talán az én szemem is egy tükör.
- Nem a megjelenés, értsd már meg. Antiszociális vagyok.
- Akár ki sem mozdulunk a páholyból.
- Ne birtokolj! Istenem, senki sem ért ezen a világon.
- Nem akarlak birtokolni, csak szeretni. Depis évszak van, és nem vagyok túl vidám.
- Mit is fogunk látni?
- A *Toscát*.
- Megnézem, miről szól.
- Egy énekesnőről, meg egy festőről, meg a szerelemről, meg az életről.
- Jó, háromnegyedre ott leszek.
- Várlak.

Tosca imája. Az értők legalábbis így nevezik. Miért ne? Ha van kesztyűária, kabátária, képária, éppen ima ne lehetne? De addig el is kellett jutni. Csenge végül összeszedte magát, és elindult az Operába. Életében először. Találkoztak. Beültek a páholyukba,

de a lány alig várta, hogy szünet legyen, hogy bejárhassa a zenepalota minden zegzugát, hogy a telefonjával végigfotózhassa a patinás épületet, hogy valósággal kirontsón a teraszra. Kolos szinte csak fölösleges ráadás maradt ebben a száguldásban, mérgőően kullogott Csenge nyomában. Aztán a második felvonás baljós jelenetében, az imában elfutotta a feliratozó gépre függesztett tekintetét a könny. Nem zokogott, csak majdnem. Elfogadta a feléje nyújtogatott papírzsebkendőt, és a csöndes áhítat kellős közepén jó hangosan belefújta az orrát, némiképp megbotránkoztatva a körülöttük finomkodó rajongókat. Végül kirontott a páholyból. Amikor Kolos a felvonás végén követte, a lányt izgatott telefonálás közben látta viszont.

A harmadikban újra feltört Puccini zsenije – ha eladdig nem történt volna meg a csoda. Az első felvonás *Te Deuma*, a második *Vissi d'artéja* után a levélária. Az a fantasztikus bevezető futam, amit a klarinét játszik. A legérzékibb melódia talán, amit ez a túlcsonduló szívű zeneköltő valaha is papírra vetett. Nincsenek szavak, hallgatni kell, amint aztán megszólal a halálraítelt, és vágyakozó könnyörgése átszáll a nézőtér karéja fölött, nem töri meg a mennyezetfreskó, fellebbenti Lotz Károly jelképes alakjait, és eljut a teremtőig, aki talán irányítja ezt az egész felbolydult vircsaftot.

Csenge végigzokogta a felvonást, aztán a legvégén hangos huzuzással köszöntötte a vörös bársonyfűggöny előtt hajlongó énekeseket. Szinte utolsóként hagyták el a házat, de a lány arra még szakított időt, hogy a végtelen türelmű ruhatárosok egyikét megkérje, fotózza le kettejüket. A kép aztán felkerült a hálóra, egy sokak által fellengzősnek tartott megjegyzés kíséretében.

Az Andrásy úton intettem egy taxinak. Ezt az estét nem lehetett BKV-járaton befejezni. Menjen a Városligetbe, mondtam a pilótának, és Csenge nem akadt fenn azon, hogy nem a címét mondtam be.

Ott hová? – kérdezte a sofőr, némileg gyanakodva. Nem kapott pontos választ. Csak menjen, hajtson, mondtam, és magamhoz

húztam Csengét, aki szeppent kislányként olvadt bele az ölelésembe. Nem törődtünk semmivel, mentünk valahová, akárhová, sehová. Egy nemrég újraolvasott regény perbefogott jelenetsora járt a fejemben. Az örült postakocsi száguld városon, fasoron, rakpartokon, hidakon át a vasútállomás felé, aztán vissza a folyóparton, egyre gyorsabban, egyre dühöttebben vágatva valamilyen ki nem tudódó cél felé. A mozgás örülete hajtja őket, nem akarván megállni sehol, ki a világból, ebből a valódiból, teremtven egy másikat, egy sokkal-sokkal igazibbat, ahol odabenn, a kocsi mélyén csak két ember létezik, Ádám és Éva, s a teremtő sem akarja őket eltéríteni, éljenek csak, legyenek egymáséi, legyenek boldogok, postakocsiban, taxiban, vasúton, repülőn, szárazföldön, vízen, levegőben – mindenhol.

A kocsi behajtott a Liget fái alá, lassan végiggurult a bontásra ítélt épületsorok mellett, be a futók és kutyasétáltatók közé, majd tovább lassítva lehorgonyzott a lombjukat apránként vesztő plátánok alatt.

Fülembe zeng most is Csenge egyetlen, a kocsiban kiejtett szava.

Imádlak.

Az igazság az, ha egyáltalán létezik igazság, hogy túl sokat találkoztunk. Kolos folyton a nyakamban lihegett, üzent, hívott, jött, ha kellett, ha nem. Arra hivatkozott, hogy dolgoznunk kell a darab újraírt szövegén; tényleg igaz, szerettük volna Pesten is bemutatni; talált is erre egy színháztermet, ahol felléphetünk vele; időpontot egyeztetett, rendezőt is keresett. Valahogy minden nélkülem zajlott, és már ez sem tetszett. Persze én nem szerveztem volna semmit. Hilda ugyanis lelépett, valamiért kiestem a kegyeiből, ha ugyan benne voltam egyáltalán.

Kolos fölkért egy fiatal srácot, aki szerinte nagyon jó arra, hogy megcsinálja velem a darabot. Ide is adta a szöveget, amibe belebelenéztem, de igazán nem olvastam el. A címe más lett, s amint lapozgattam, láttam, hogy elég sok a szövegem, amit meg kellene tanulni, mert ebben a változatban nem a színész nő naplójából

olvasok föl, hanem jön egy új szereplő, valami George nevű figura. Kolos lelkesen magyarázta, hogy most lett igazán dráma ebből a jelenetsorból. Nem tudom. Lehet, hogy igaza van, elvégre ő a szerző, nem én. Én csak énekelek, ha elvállalom, ha megcsinálom. Semmi kedvem hozzá. Lemondták egy megszervezett fellépésemet, mert nem volt érdeklődés, és A dal vetélkedőben sem jutottam tovább. Bezárkóztam, elég mindenből. Kinyomogattam Kolos hívásait. Akkor üzent, hogy írt egy levelet, postán küldte, de nem találtam, mert a nevem sincs kiírva a levélszekrényre.

Pár nap múlva karácsony, de nem nekem. Anyám is hívott, számít rá, hogy hazautazom. Ott legalább nem keres senki, bezárkózhatok a kuckómba, legföljebb az öreglány szpicseit kell hallgatnom. Nem baj. Kibírom.

Mély gödörben vagyok, s nem látom, hogyan lehetne ebből kimászni. Csenge megint eltűnt, nem először. Pedig vettem neki karácsonyi ajándékot, nem is egyet. Egyszer csak átadom majd, legkésőbb húsvétkor.

Fát sem vásároltam. Minek? Kinek? Magamnak? Elleszek valahogy nélküle. Aztán 24-én délelőtt elfogott valami megmagyarázhatatlan, ám talán késői lendület. Lerohantam a piacra, az árusok már pakolgattak, de azért sikerült egy valamirevaló fenyőt kiválasztani. A díszek ott rejtőztek a kamrában, szaloncukor nem kell, a csillagszórót is csak Kori kedvéért aggattuk a fára.

Lázasan kutatni kezdtem. Előkerült sokféle cucc, ki nem dobált vacakok, Nelli bedobozolt holmija, amit az anyja itt felejtett. Egy összehajtogatott télikabát alól előbukkant a karácsonyfatalp meg a színes gömböket rejtő papundekli doboz. Bingó! Most már nem lehet baj. Baj? Miféle baj lehetne?

Belefaragtam a fát a tartójába, és nem sebeztem meg a kezemet. Már ez jó jel. De az öröms meglepetés ezután következett. Hallom ám, hogy pityeg a kaputelefon kis hangszórója. Valaki bejött számkóddal. Az nem lehet. De mégis.

Kornél áll az ajtóban, élőben, teljes terjedelmében.

Hihetetlen. Levegő után kapkodok. Ez nem lehet igaz. Hogyan? Csak így, minden szó nélkül.

Átölel, magához szorít. Csak állunk, nem tudom, meddig tart ez a pillanat. Nem akarjuk elengedni egymást.

– Nem hiszem el. Miért nem írtál, jeleztél, hogy jössz?

– Meg akartalak lepni.

– Sikerült. Nincs itthon semmi ünnepi kaja. Ezt a fát is ma délelőtt vettem, az utolsó pillanatban.

– Számít ez? Majd beülünk valahová.

– Kori! Várj egy kicsit, míg elhiszem.

Kipakol, sűrög-forog a lakásban, rendet csinál, amit elmulasztottam. Előveszi az ajándékait, felbontjuk a Chivas Regalt, s mire egészen beesteledik, már jócskán nyakaltunk belőle. Nem rúgtunk be, de alkoholos befolyásoltság alatt álltunk, ahogy a fiam mondta.

– Nem vettem neked ajándékot – szabadkoztam.

– Mit számít? Menjünk el az éjféli misére. Tedd meg a kedvemért.

Értettem, persze. Amíg hárman voltunk, amíg Kori kicsi volt, amíg Nelli élt, mindig más környékbeli templomba mentünk a szertartásra. Most erre emlékezett, ezt kérte tőlem.

Hazafelé a szállongó hópihés éjszakában végre fel mertem tenni a kérdést, ami sokszor eszembe jutott.

– Mikor jössz haza? Úgy értem, hogy végleg.

Nem válaszolt, lelépett a járdáról, hogy egy pimaszul parkoló kocsit kikerüljön.

– Ez nem olyan egyszerű – mondta aztán, némi szünet után.

– Szerintem meg az. Nemsokára lejár az ösztöndíjad.

– Tudom, fadör, tudom. Akár hiszed, akár nem, én is sokat töprengök ezen.

– Min? Ha vége, akkor vége, nem?

– Igen, de lehetne folytatni.

– Micsodát? Nem akarsz hazajönni?

– Nem tudom. Most ne beszéljünk róla.

Elhallgatott, s többet egy szót sem lehetett kihúzni belőle e hajnali órán. Szótlanul rugdosta a havat, így értünk haza az éjféli miséről.

Úgy szálltak a napok, mintha angyalok röpködnének körülöttünk. Az együtt töltött órák feledtették a hiányokat, Nelliét, Csengéét. Kornél sem kereste Ramónát, úgy járt-kelt, mint aki most mindent pótolni szeretne, az eltelt hosszú hónapokat, a távolléte okozta űrt. Csengéről kérdezett, én válaszoltam. Vitatkozott, védekeztem. Aztán megbékéltünk. Sikerült meggyőzőn aggodalmai feleslegességéről. Mintha Nelli tért volna vissza az óceán mélyéről.

Szilveszterkor magával hívott egy buliba. Eleinte húzódoztam, hogy huszonévesek társaságában töltssem ezt az estét, de végül meggyőződtem, hogy tartsak vele. Másodikán repül vissza, és már nagyon ketyeg a számláló mutatója.

– Nézz körül, lesznek facér csajok is.

– Tényleg, Ramóna miért nem jött veled?

Hosszú hallgatás a felelet.

– Már nem vagytok együtt?

Vállrándítás.

– Azt csak tudod, hogy igen vagy nem?

Egy bizonytalan kis gesztus a felelet.

Kori két nap múlva visszamegy, még nem látja odakinti létezésének a végét, talán nem ragad ott, talán egyszer hazatér, de az nem mostanában lesz. Csengéről továbbra sincs semmi hírem.

A buli lassú mederben csordogált. Évekkel ezelőtt jól éreztem volna magamat benne, de most – most volt, telítve mindazzal a várakozással, feszültséggel, felemás hiányérzettel, ami bennem dúlt. Kori viszont nagyon élvezte, most láthattam csak, milyen népszerű a fiam, hogy társasági ember lett belőle, hogy kézről kézre adják, szeretik, meghallgatják, figyelnek rá. Ő talán majd nem követi el azokat a hibákat, amiket én. De miféle hibákat? Mit kellett volna, vagy mit nem kellett volna tennem? Tudom a választ, ha nem is mondja senki, csak érzékeltetik velem: nem beleszeretni ebbe a zűrös csajba. No, igen. Könnyű mondani.

Keszthelyi György

A tűz nyelve

(Rodicáról)

*Nézd vissza azt a kaszinót,
lassított lejátzásban nézd vissza
a nyarat, a táncparkettet,
barátod hókuszpók-tekintetét,
merthogy román a magyarral,
mint sakkjátszmában a matt,
mint olaj a tűzre.*

*Emlékezz anyádra, elnyúlt az ágyon,
mélyen hallgatnod kellett,
nem azért jött le a hegyekből,
hogy a visói Vasér helyett
piszkosul bonyolult családnevet
lásson csobogni, gyöngyözni
lányka-ajkadon.*

*Apáddal aztán végképp...
Soha nem láttam, méltósággal
fordította el a szálloda kulcsát,
keresztrejtvény volt, megfejthetetlen,
talán a párt meg az irányelvek
fekete-fehér papírkockáin
szerkesztette magát.*

*Mégis, mi ketten, órák után,
mikor a tűznek nincs nemzetisége,
oda-vissza utazgattam rajtad,
lüktető gyermekvasút,
ajkad nem hangsúlyt, szavakat
keresett – akkor is
hallgattál, de másképp.*

Infúzió

*Csöpp, csöpp – idilli taktusa
egy szerteszórt forradalmat idéz,
vagy több ezer elfojtott lázadást,
amelyben néhány kerékbe tört
Érosz és az a mutatványos,
a szíveket cellulxszal
gúzsba kötő, majd beföttes üvegben
öreg spájz polcain tároló
pufók Cupido mártírkodik.*

*Csöpp, csöpp – mintha a laposüveg
szűken mérné az altruizmust,
ámbár a gazdatest tűzzel-vassal,
már-már ünnepre hangolódva
piros és fekete napok
egyenjogúságát
a szeszfokok szócsövén át
világgá kiáltja, sőt
időnként plajbásszal kardoskodik.*

Pólusok

(a csonka octopus gyászdala)

*Megíródott már annyi jobb és bal fejláb,
de józan közép biz egy se,
hogy félig-meddig akár a polip,
ha házasodni készül,
két párzás között
karöltve tépelődünk,
kié lesz vajon a napi betevő?*

*Megíródott, és még csak most
kezdődik a kalózok tánca,
bármilyen sáros a fedélzet,
tépett a vitorla,
oly magasztos élmény
a koncon marakodni,
míg van még víz, só, egy szál gyufa.
Megíródott, és nap mint nap
egyre távolibb, halványabb
a fárosz, a kikötő gyertyacsonkja,
Jónás oly leverten tekint ki
a szögesdróttal védett, véráztatta kapun,
mint akit máris gyötör a honvágy,
és retteg a kilakoltatástól.*

életrajz

*ténykedésedben
Vérbetegendre
két-három arca
duhaj istene
földre hullt lelked
alvadó vércsepp
fénymásolata*

*anyád méhében
fekete-fehér
kőlapra festett
emlékek között
húzod meg magad
hazád cementbe
rögzített fapad*

Süpped az ágy

*Süpped az ágy, vegetál, közepe kráter,
holott lökött mártírként koplalok,
elárvereztem anyagcserémet,
senki felettem, senki alattam,
nem élet kell, nem étel, hanem éter,
mehúzódok laza félmagamban,
halálközeli infóm három csempekályha,
egy végtelenül hosszú, fűzőld veranda,
deszkái között mély csend az úr.
A közelben pléhtető, rügyező alkatrészek,
félbarna testek, váltókezelők,
kéjesen visító mozdonyok, csatlakozás,
aprópénz, olcsó nedvek és csikkek.
Vinnyog a kutya, talán házasodna,
de az sem kizárt, hogy éppen vallatják,
körmeit tépi a drótkerítés.*

*Süpped az ágy, perzsel a hamu,
testet és lelket követel, odaadást,
slicceket tépő utcalányokat,
közben a föld hercegnői félve
rejtegetik a tályogot, a mételyt
pár négyzetméternyi telken,
ahol a gyomor is kielégületlen,
Kirké egy roskatag híd alá szédít,
ott csak egy életunt gyertya ég,
fel-felnyög, sikolt, disznóvá nemesít,
forgatja bennem az utolsó menetet.
Rendben is lenne, csak a leépült múmiák
rikácsolása ne rohasztana tovább,
miközben meghitten süpped az ágy.
Ne vegyék elő a felmentő konyhakést,
míg csak lucskos rigor mortis a vágy,
ne forszírozzák a vulkánkitörést.*

Debreceni Balázs

Akhilleusz és a teknősbéka

Azt mondták, győzni fogok. Hogy biztosan én leszek az első. Az edzőm szerint kiválóak az esélyeim: Akhilleusz nincs százszázalékos állapotban, és a többiek sem: Menelaosz magánéleti gondokkal küzd, Diomédész egy nulla. A lényeg a pozitív hozzáállás, mondta, az önbizalom. Arkhimédész egy „kereplőnek” nevezett szerkentyű feltalálásával segítette az edzéseket, az edzőm egész nap ezzel hajkurászott. (A kellemetlen hangzású eszközt később Szolónék kezében láttam az athéni népgyűlésen: „Periklész, takarodj!”) Zénón elmélete szerint: egy velem azonos korú teknősbéka győzelmi esélyei semmivel sem kisebbek a „széllábú” Akhilleuszénél, aki amúgy is inszalagszakadástól szenved; az Idő különös természetéből következik, hogy *teknőc* létemre legyőzhetem a legjobb akháj és spártai sprintereket – az edzőm szaporán bólogatott. Bőkezű szponzorom (Dareiosz király) már el is küldte a szükséges felajánlásokat Delphoiba meg Dodonába (három karperecet + három ökröt), + megrendelte életnagyságú márványszobromat Praxitelésztől; Aiszóposz verses állatmesét költött rólam, Homérosz pedig egy komplett eposzt. „Mindent lezsíroztunk!” – lelkesedett az edzőm, Mentór. A verseny előtti napon a madárjós egy verebet pillantott meg az Olümposz fölött; hatalmas Sas vette üldözőbe, de sehogy sem tudta utolérni...

Egy átlagos görög stadion hossza nagyjából kétszáz méter. A futópályát teknőc alakú lelátó keretezte. A közönség teljes ekstázisban tombolt, a nevemet skandálták mindenfelől...

Akhilleuszt látván elállt a lélegzetem: meztelen testén acélke ménységű, mégis ruganyos kötegekben feszültek meg az izmok; fürgén és gögösen melegített, nagy, sötét boglyával olyan volt, mint egy „háromlábás-edény”; mozgásán nyomát sem láttam

sérülésnek. A spártai természetű élsportolók – Leonidással az élen – 300 órája spóroltak a 3*300 millió spermiumon, kiváló sprinterek hírében álltak, vérükben egekbe szökött a tesztoszteron... „Nehéz a pajzsod, hékás?!”, érdeklődött Menelaosz király. „Nézzétek ezeket a kiváló lábvértetek!”, tódított Odüsszeusz. „Vagy ezzel, vagy ezen!”, röhincselte a háromszáz méteren induló háromszáz, hátamon hordott páncélzatomra célozgatván. Akhilleusz úgy határozott: teljes menettfelszerelésben indul, hogy ne legyen „hendikepem”. Fegyvereit külön erre a napra vette. Csillogó pajzsát maga Héphaisztosz mester kovácsolta az Etna kráterében.

Daliás ellenfeleimet hallván lanyhulni kezdett az önbizalmam. Tudtam: ha nem nyerem meg az olimpiát, sohanapján emelnek szobrot rólam, ugrik a rómaiakkal kötött biznisz a diadalívról, s más kérőt boldogít szerelmem, Olympia. Talán még ki is tömnek...

Noha gymromban jókora gombóc keletkezett, s homlokomról patakokban ömlött a víz, (ráadásul a lecsorgó verejtékcseppek befészkeltek magukat a páncélom alá, s iszonyúan viszketni kezdtek), titkon még mindig bizakodtam, bíztam az Idő természetéről alkotott legújabb elméletekben, s még a közönség is a pártomon állott – tízezrek buzdítottak –, s az edzőm kezében lévő kereplő még őket is túlharsogta...

A start után színét sem láttam a többieknek. Tüdeidész Diomedész úgy húzott el mellettem, mint egy dupla tüdejű kenyai futóbajnok. A spártai háromszáz ezúttal a maratoni futó szakállas rekordját vették célba, ám a „széllábú” Achilleusz mindenkít megelőzött. Szégyenemben bekucorodtam a páncélom alá. Praktikus megoldás volt, mert a szurkolók immár zúgolódtak: kövek repültek felém a lelátókról, töménytelen mennyiségű szitokkal keveredve; zsidók szokták hasonló elánnal megkövezni a házasságtörő asszonyokat...

Az élet igazságtalanságain elmélkedtem. A teknőcök páncélban születnek (vélttem), mint Pallasz Athéné, a Teknőcök Isten-

nője, s örökkön örökké készenlétben állnak, egyetlen pillanatra sem távoznak el az *Örhelyükről*; míg mások: anyaszült meztelesen vetélkednek az olimpián, izmaikkal és férfiaságukkal hivalkodnak; egyesek közülük *eleve* odaszületnek a célvonalra, ahol örökös jólét és békesség honol; nekik csak néhány lépés. – Ostoba eleaták!

A mélypont alján valaki kopogni kezdett a páncélon, és átkulcsolta a vállam. Arkhimédész! A tekintélyes férfiú láttán a tömeg elhallgatott. Még nincs minden veszve, mondta... Az ezt követő eseményekről csupán homályos emlékfoslányaim vannak. Két erős kar hátulról megragadott, és felfektetett egy szerkezetre. Az ostromgép katapultált... a stadiont felülről láttam. A futópálya körüli medencében álltak a tribünök, és ott székeltek a versenybírák. Szédítő magasságokba emelkedtem. A közönség krónikus nyakmerevedést kapott. Ebből a magasságból a stadion olyan volt, mint egy márványból faragott, merev állapotú emberi pénisz az urnákon és a kámeákon: téglalap alakú küzdőtér két oldalt egy-egy hippodrommal. A célvonal mögött homokkal töltött, hosszúkás medence húzódott meg: itt landoltak a távolugrók. Ide kerültem én is. A megszeppent bírák nem merték elgerezlyézni a nyomaimat...

A spermaszóroló spártai sprinterek a homokozóban játszadoztak. Menelaosz (egy zöld homokozólapáttal) felépítette Tróját, a homokvár sisakformájú lett. Odüsszeusz Ógügié meseszép tengerpartján nyaralt a szépséges Kalüpszóval, a háttérben az már az Ókeanosz. Láttam Akhilleuszt is. A félisten egy méregzöld matracon ízlelgette az ambróziát, miközben legújabb költeményét szavalta Patroklosznak. (Saját dicsőségének sugaraitól egy tarkabarka napernyő oltalmazta). Lanttal kísérte költeményét, méghozzá egy *teknőcpáncélból* készült, teljesen autentikus lanttal, hasonlóval ahhoz, amelyet Hermész ajándékozott Apollónnak...

Szerfelett büszkék voltak a teljesítményükre; ám amint megpillantottak engem, a „Teknőstényt”, a *tengerpart felől* közeledni,

leesett az álluk, mint a Mürón-féle márványszobroké szokott. „Már vagy tíz éve itt lógatom a lábam” – dörgölöm oda az orruk alá. „Azt hittem, sohasem fogtok megérkezni...”

Jöttem, láttam, győztem! Szponzoraim hatalmasat kaszáltak a Babilóniában szervezett fogadásokkal, az edzőmet kitüntették. Arkhimédész szabadalmaztatta az ostromgépet, a rómaiak százával vásárolták. A szobromat végül Pheidiasz készítette, manapság az Akropoliszon látni. Rómában diadalívet kaptam, s felállítottak egy hatalmas oszlopot is, egy márványból faragott, titáni falloszt rengeteg képpel, amelyek a teknőcök vándorlását beszélik el.

Hozzám jött Olympia...

Ellenfeleimet drákói szigorral büntettem meg: Menelaosz kitömvé, mint egy szarvasbika; Aiasz kibelevé; Hektor dicső férfiaságán kutyák és keselyűk lakmároznak; 300 madárijesztő, kizárólag ferde hajlamú madárjósoknak (jó soknak!); Patroklosz elpatkolva. Akhilleusz mindenképp élni akart, most napszám-ban szántja nálam a földet. A legfurfangosabb Odüsszeusz király megbüntetésekor voltam: kérésemre az arkhónok örökre száműzték őt egy messzi-messzi szigetre, ahol ember még sohasem járt... a Galápagosra!

Vári Csaba

Bűn és bocsánat

Apám emlékére

*Pirossal írom ezt a verset,
mintha meg sem szabadna születnie.
Betűnként gyermekeddé öregedtem,
nem vettem észre, de szívre sem ennyire.*

*Hét évet késtem, tartozom ezzel.
Azóta rosszul járnak az órák,
hiába javítottad őket sorra. Hét éve
nincs szavam, nem beszéltem hozzád.*

*Amikor voltál, sem voltál, apám!
Egyvég hallgattál, alig hallottalak.
Így lármáznak vissza az évek,
hogy felköltöd a többi halottamat.*

*Ami sok volt, az sok volt,
ami kevés, kevés, és nem
ment fel sem téged, sem engem,
ez az érthetetlen érvelés.*

*Üvöltöttél, de szád sem mozdult, túrted
az összes fájdalomad ellenére,
ami engem is megjegyzett mindhalálig,
mint az Atyát a Fiú vére.*

Somogyi Tibor

Az IrodaLomkocsma

Ismerik a vendéglátóipari egységek ékkövét, az IrodaLomkocs-mát? Nem? Meglátszik, hogy a lakosság nagy része nem olvas semmit! Na jó, én is nemrég bukkantam rá. Valamelyik szecesz-sziós épület egyik kapualjában található a belvárosban, már meg nem mondom hol, mert, mikor ott voltam, nagyon beolvastam.

Az biztos, hogy először a kis szerény táblát vettem észre, amelyen egy antropomorfizált (odarajzolva keze-lába, arca) könyv nevetett rám, láthatóan nem józan állapotban.

IrodaLomkocsma – hirdette a tábla a könyv alatt nagy, hupilila betűkkel – hátul az udvarban. Élje át a biblio-feelinget!

No, ezt megnézem – gondoltam. Első ránézésre olyan volt, mint egy átlagos kocsma, de mégis inkább olyan illattal, mint egy könyvtár. A pultban sem jellegzetes csapos állt, hanem egy szemüveges, vékony fickó mellényben és csokornyakkendőben. Füttyörészve pakolgatott, törülgetett, tett-vett. A pult mögött padlótól plafonig könyvespolcok. Oldalt nyomtató. A pult alatt is szövegekönyvek, kéziratok. A falakon híres írók, költő portréi. Felét nem ismertem fel. A hangszóróból nem zene szólt, hanem híres színészek szavalatai. Felismertem Latinovits és Sinkovits hangját.

A falon felirat hirdeti: Diszlexiásokat és analfabétákat nem szolgálunk ki! A mellényes hamar kiszúrt, odajött, és kedvesen megkérdezte, miben segíthet. Szabadkoztam, hogy nézelődöm, és kértem itallapot. Nem volt. Egy olvasmánylistát adott.

Belelapoztam. Exkluzív ajánlat. Hajnóczy, Poe, Burroughs, Kerouac. Ezek elég drágák.

Nyilván nem véletlenül. A raktárajtó mögül szőke, mosolygós lány bukkant elő egy halom könyvvel. Figyeltem kicsit őket.

– Na, kész – mondta. – Bepakoltam az új könyveket. Ezeknek meg felvágtam a lapjait.

– Ügyi vagy, Zsófi, pihenj egy kicsit. Olvass bele valamibe.

A lány legyintett.

– Á, most nem akarok. Meddig vagy ma, szivi? Nem tudom, miért kell neked tulajként beállni a pult mögé. Tudom, szereted ezt csinálni. Meg így van megírva. A színészek még sehol? Biztos mindenki próbál.

A férfi nevetett.

– Vagy otthon házilag pancsolják a színdarabokat, mert az úgy olcsóbb. Csak egy dramaturg meg ne lássa.

– Rajzoljak neked még vendéget? – ölelte a lány a pultost. – Ha otthon van rajzolt macskánk, itt is működhet a dolog!

Ezek szerint nemcsak munkatársak. Elszomorodtam.

– Na jó. Lépek az állateledelboltba, várlak otthon. Majd gyere. Pá!

Zsófi már ment is. Szép nő. Követem a szememmel, miközben kilibeg. A csapos hozzám fordul.

– Kezdetnek valami könnyűt? Az újak folyóíratozni szoktak. Semmiképpen ne egy Joyce- vagy Proust-koktéllal fogjon hozzá! A folyóíratozást ne a tanulmánnyal kezdje, az hamar megüt, a kritikától meg rögtön felfordul az ember gyomra.

Kértem hát valami lájtosat. Élet és Irodalmat ajánlott. Hamar megkaptam, a politikai tartalmú cikkek persze ki voltak vágva belőle, hogy ne zavarják meg az irodalom élvezetét. Kísérőnek hozott egy Móríckát, ha érzem, hogy kezd beütni a magas kultúra, akkor lapozzak bele abba. Egy kisprózát kezdtem olvasni, ami egy hagyományos kocsmában játszódott.

Az ajtó kicsapódott, és művészsapkás, színes sálas figura lépett be. Nyilvánvalóan törzsvendég volt, olyan otthonosan viselkedett. Érdeklődve figyeltem, mi fog történni, hogy viselkedik ezen a furcsa helyen egy törzsvendég. Nem messze tőlem ült le.

A csapos felnézett.

– Művész úr! A szokásos lesz? Egyfelvonásos monodráma?

A leművészurazott valami erősebbet kért.

– Na nézzük, mit tudok ajánlani! – mondta készségesen a pultost. – Shakespeare, de nem a Varró Dani-fordítás, Milton eredeti nyelven, az egyetlen lefordított Halldór Laxness-dráma...

– Az meg ki a f...om? – csattant fel a másik.

– A XX. század izlandi irodalmának legjelentősebb alakja. Eléggé megterheli a gyomrot. Mint a gejzír, úgy jön vissza a gyomortartalom, ha túlolvasod magad.

– Kihagyom.

– Ehhez mit szólsz? Strindberg-színmű, ha jól látom, litván fordításban...

– Katarziszfoka?

– Azt hiszem, 40.

– Az már túl erős lesz most nekem.

– Milyet szeretnél?

– Rövidet!

– Három- vagy ötfelvonásost?

– Legyen három. Molnár Ferencetek van?

– Hogyneee! Kinyomtassam vagy könyvből olvasod?

– Jó lesz könyvből. Nem vagyok finnyás.

– Fáradtnak tűnsz. Nehéz napod volt?

– Eléggé, tudod, csinálunk egy darabot, először ilyen etűdöket írunk, és majd ebből alakul ki az egész. Mint amikor egy pajorból kimasszírozunk egy gyönyörű pillangót. Nem könnyű.

A pergő párbeszéd eddig tartott, a művész csak olvasott, olvasott, védte a betűket, nem csak úgy kóstolgatta, mint én. Néha felnevetett, majd szólt a pultosnak, hogy inkább visszaadja.

– Nem ízlik? – A pultos szinte szomorúan vette vissza, mintha a püspöklila mellényét kritizálta volna a másik.

A művész legyintett.

– Ez női darab. Túl könnyed. Nem akarom, hogy jókedvem legyen, ma még dolgoznom kell a szövegemen, és ahhoz kell egy kis szomor meg komor. Meg hogy arra ébredjek, hogy nyomdafestékes a nyelvem.

– Akkor itt egy Sarah Kane-darab.

– Sarah Kane? Kéne ismerem?

– Kortárs. A nézők szó szerint el vannak ájulva a drámáitól.

– Jó lesz!

Ez láthatóan jobban ízlett neki. Elolvastam közben a kisprózát. Nem volt rossz. Kezdtem is ellazulni. Jöhettek a versek. Közben bejött egy sötét hajú fiú meg egy magas, barna lány.

A lány lerogyott a pult előtt álló székre.

– Egy vásári komédia lesz.

– Keverhetek egyet? – vett elő tollat a pultos. – Saját recept.

A pultos a fiúra nézett.

– Neked a szokásos haikuk?

A sötéthajú fiú ütögette a fejét.

– Ööö... egy pillanat. Össze kell szednem a gondolataimat. Van egy nagyon jó ötletem egy kocsmáról, ahol olvasástól lehet berúgni. Meg kéne írnom.

A művész leteszi a Kane-darabot.

– Ez teljesen szétbombázott. Tibi, adj egy Büchnert! A Woyzecket.

– Nem kéne már többet olvasnod – figyelmeztette a pultos, akit ezek szerint Tibinek hívtak.

– Olvasottnak tűnök? Nem vagyok az, egyáltalán nem. Legfeljebb egy picit, épp csak egy kicsit művelt.

A művész mindezt sokkal lassabban mondta, és majdnem hanyatt esett.

– Na jó, de csak a rövid verziót. És kísérd le sok Romanával.

És már előtte is az olvasnivaló meg a szerelmesregény-füzet.

Én közben kezdtem végére érni a versblokknak. Mintha a végtagjaim is verslábak lettek volna, dobolták a ritmust.

A művész nagyon gyorsan olvasott.

– Tibikém, még egy Homár... az jó lenne.

– Ez egy kocsmá, nincs rák. Ha Homéroszra gondolsz, az meg végképp nincs. Nem olvassa rajtad kívül senki, csak ránk dohosodna, úgyszólván most nem rendeltem.

A sötéthajú srác végre döntött.

– Három nővéretek van?

– Persze.

– A középsőből kérek. Nem vagyok teljesen józan. Betűtészta volt ebédre a húslevesben.

A hangulat egyre fokozódott. Az Élet és Irodalom kiolvasása után kértem egy Helikont, ebből csak a cigit ismertem, de irodalmi folyóirat is van ezek szerint. Ez már sokkal könnyebben és hamarabb csúszott. Aztán beállítottak valami irodalmi körösök, akik egymás írásait, főleg verseit elemezték. Belehallgattam. Éreztem, hogy kezd beütni a cucc. Elkezdtem haverkodni a sötét hajú nővérolvasóval meg a lánnyal, aki a vásári komédiától heherészett. Mondták, hogy pénteken paradigmaparty van, szombaton meg metamulató, és hogy azok nagyon jók.

A pultos megengedte, hogy mi is kérjünk verseket. Összerakta a verskaraoke berendezést, és indulhatott a mandulafa.

A kivetített versek közül volt, amit egyedül szavaltam, volt, amibe a többiek is beszálltak. Akkor nagyon jónak éreztem, pedig tudtam, hogy nem tudok rendesen szavalni.

Táncoltunk versritmusra, prózára koreografáltunk, és jelene-tet is rendeztünk. Ez még megvan. Rémlik, hogy a kölcsönzőpult tetején állok, és fejből mondom a Szigeti veszedelmet. Meg a lánnyal elmeséltünk egymásnak néhány szájról szájra terjedő, régi regét. Bár lehet, ezt csak utólag képzelem be. Remélem, nem egy másik kocsmában ittam, és ott képzeltem be az egészet... Nem, az nem lehet. Az irodalom részegítő hatása létezik, léteznie kell! Ettől csak a szemünk károsodik, a májunk nem.

Mindenesetre az tény, hogy nem emlékszem, mikor jöttem el, és hogy jutottam haza.

Mindenkinek ajánlom ezt a helyet. Én is visszamegyek, csak találjam meg újra.

Bagdal Zoltán

Elnövés

„A hattyúk hanyatt, égre meredve,
Összetört lábakkal pihegnek.”

Ladik Katalin

*mélység felett egyensúlyozol egy kötélen
reszkető térdeid meginognak
képzeletbeli szárnyaid hullatják
tollaikat alattad félholt fák próbálják
gyökereikkel felhasználni amit a rideg kőből
még lehet az ég csillagos és mintha szédülne
fel sem tudsz rá nézni patak csobog távolban –*

*meg fogod unni és el fogod engedni a kötelet
(szárnyaid helyett mást képzelsz)
az esés előtt a levegő besűrűsödik a Nap
villanásai megszűnnek a patak egyre hangosabb
a szakadék legalján találsz magad –
kezekben lap és egy darab szén
minden letisztul
olyan vagy mint hirtelen lehűlés után
a fákon a rügyek megfogod a lapot
és írsz rá mert tudod: a lapnak nem kell
megfelelj a lap nem dob vissza semmit és
nem gondol rosszat rólad a lapnak nincs
szüksége semmire belőled a lap nem kiabálja
hogy de – nem ordít rád nem üt meg és ezt
nem fogja arra hogy rossz volt a gyerekkora
a lap nem rogy térdre a szobádban nyála
nem csorog a párnádra a lap
egyszerűen van – mélyen figyelni íriszed és hallgat*

Kántor Zsolt

Visszaíródás a törölt múltba

Utánam jött, aki előttem lett

1

Egy vérpiros filccel, mintha bárány kiontott lelkével, írta fel a tanterem táblájára Filológus: karmazsin, izsóp, galamb, urim & tummim. Filológusnak csúfolják, bár csak óvónőképzőt végzett, férfi léte. Nagyon kell a gimnáziumban a létszám, így ő tartja minden osztályban a hittannak aposztrofált ideológiai képzést. Ő a legolvasottabb a tantestületben. „A mai világnézetórán Istenről fogok nektek előadást tartani. Arról a személyről, aki öröktől fogva van. Volt és lesz. Azaz, már az idő és az időszámítás előtt is létezett, és egyszer csak gondolt egyet, kívül minden aggályon és vágyon, teremtett egy Univerzumot.” *Nem először*. Suttogta a leghátsó padban a szakfelügyelő.

Eltelt tizenöt perc, és a tíz írójelölt közül egyetlenegy sem unta a banánt. Tátott szájjal hallgatták, látszott, hogy érdeklí őket a dolog. *Dolog és szellem*. Mondta magában a szakma állami kegyeltje. Ő már unta a szöveget. El is határozta, hogy nagyon lehúzza. Kritizálni és diszkreditálni fogja ezt az órát az igazgató előtt, aki nem tudott bejönni, mert nála is szakfelügyelő tartózkodott. „Mindent szépen csinált az Ő idejében, e világot is adta az emberek elméjébe, csak hogy úgy, hogy az ember meg nem foghatja mindazt a dolgot, amit az Isten cselekszik kezdettől fogva mindvégig.” (Prédikátor könyve 3, 11.)

Íme, a félregombolt égbolt. Szúrta közbe. „Becsomagolt vízpart.” Tandori Dezső mindenségnyi másmilyenje. És felkapcsolta a diavetítőt. S a nebulók egy gomolyfelhőkkel és pehelyfelhőkkel teli eget láthattak. Egy galamb repült a katamarán felett. Aperion és Atlantisz elegye. Mondta. Apória és szubsztancia. Opálkék szótövek a piros citerán. Ebben a pillanatban már senki nem fi-

gyelt a szavaira. Elragadta a hév. És ilyenkor érthetetlenül költőivé vált.

2

A szakfelügyelő meggondolja magát. Csak annyit mond a direktornak. Jó óra volt. Jeles. Ebben a pedagógusban egy Diderot veszett el. Be kell léptetni a pártba. Érti, Jenő? Igen. Kiverni a fejéből a transzcendens trutymót. Igen, beszervezem. Ha kell, megzsarolni. Biztos van egy rejtett kapcsolata.

Néha visszaíródnak az emlékek a kitörölt múltba. Minden újraolvasás folytatja és kitöröli, azaz feledteti a korábbi magyarázatokat. Valahogy így van ez a nehezen elképzelhető jelenségekkel is, amelyek nem a láthatóban játszódtak le, hanem egy időtlen fantázia termékei.

„S az ember nekifut a dolog lerajzolásának. Belül. Azután elefelejt, mit gondolt. Majd legközelebb másként értelmezi. Új elemeket tart fontosnak.” Ezt írja Filológus a naplójába, már az otthoni asztalnál. Kinéz az ablakon. Látja a nemrég meghalt anyja kertjét. Gazos.

És rajzol egy másik kertet. Édent. S közben elsétál a boltba kenyérért, ceruzaelemekért. Sőt, lábujjhegyen elfogyaszt a mellékutcában két franciakrémest. A presszóban csupa olyan emberrel találkozik, akik nem árulják el. Akár ihatna egy konyakot. De rájön, hogy józanul sokkal jobban megy a gondolkodás. S írni, elmélkedni, válaszolni a létezésre jobban szeret, mint elkábulni. Rezegnek a húrok a tudat hegedűtokjában. De a szerotonin ráömlik a szívre.

3

Elénekel néhány dalt. Életkedvtréning. Majd bekapcsolja a gépet. Rát teszi a laptopot az ágyra. Megrezzennek a szövethullámok, eligazodnak a pokrócráncok. Egy üveggolyó és egy teniszlabda van a párnája alatt. Vers születik. Téli napsütés.

A szoba levegője narancshéj-illatú. Meg az a fehér öblítő is érződik, amiről a felesége finom combjai jutnak az eszébe. Egyik

gondolat eltéríti a másikat a célba éréstől. Sebaj. Evidencializmus. Ahogy Tandori Dezső mondja. A memória, akár egy repülőgép, kitolja rejtett tapadókorongjait, hogy megkapaszkodjon egy ismeretlen bolygón.

Majd újra a napló. Önelégült érzések és szégyenérzet. Az alkalmazkodását dicséri, hogy beállt informatornak, vagy aljasság másokról jellemrajzot készíteni? Túl kell esni ezen is. És írja a regényét holnaptól.

Majd egy cipzárral az egész behúzható a hegedű húrjai alá. Ahol a rezonancia megszűri az akkordokat. S én meg hallom, hogy alszom. Nem jöttek a gyerekek. És milyen jól eltelt az idő! „Álló pillanat. Örök jelen.” *Nunc stans!*

KERTÉSZ ESZTER
alkotása: Árnyékok

Muszka Sándor

Megszokható

*Tűzbe hullt gallyak
kövek magánya
a mellkast szorító jéghideg félelem
verejtékcsépek a viaszosvásznon
az értelem nélkül kalimpáló szív
a reggel
megszokható.*

Hull

*Először álmaid hagynak el,
ne kapaszkodhass többé már semmibe.
Mint gyökértelen fa,
mint húzában férget tápláló gyümölcs.
Lehullsz s hulltoddan
új nyarat képzelsz,
nap jár a réten, hús patak csobog.
Nincs erő, mely onnan felemelhetne.
Mint gyökértelen fa,
mint húzában férget tápláló gyümölcs.*

Roham

*Ültem a tetőn s a távoli város,
fénye, ha bántott, lehunytam szemem.
Vártam, az erdő meghív magához,
fiául fogad.*

*Láttam magam a kopár hegyoldalon
rohanni egyre feljebb
csonkolt fák között, vízmosásokban,
lélekszakadva.*

*Elérem a napot, a holdat elérem,
– madarak, halak árnya volt társam –
elvisz magával,
belélegzi arcomat a köd.*

Nagy Zopán

Átjárások / Képfoszlányok...

Mutális biffhang! – Ezen fonetikai tudománynak feküdtem neki, miközben az orr-bitális sövénykóróra és a torokborz-zörej súrlódásokra is rácsavarodtam... Neszezés-kutatásom (végletekbe hajló) hajnali verejtékekkel úsztatott tova – emlékezett a *leíró*, miközben:

az *Utalások / képzelt hangok / képfoszlányok / hölgyek, lányok...* című zeneszámot adta elő a Kikucsi Kan zenekar. Igen, ők voltak azok: a Makrokefália Rádió szatirikus sztárjai!

Igaz, hogy a slágergyanús előadásból egy szó sem volt érthető, inkább csak érzelmileg sejthető, de ha (nyájas olvasónk) netán rákeresne a rádió nevére, az alábbiakat (is) találhatja:

Legfrissebb szavak: mostoha, centúria, imperialista, szubrett, vitriolos, szituatív, konteó, szanatórium, exteriorizál, ösztrusz... Legkeresettebb szavak: koherens, koherencia, konzisztens, determináció, laterális, empirikus, analitikus, kataklizma, procedurális, kollektív... Most keresett szavak: prézsmitál, subcutan, eminens, relevancia, eszkálálódik, konzorcium, hebefrénia, kompresszió, komplexum, temporális...

Utalások, át, oda és vissza: agyfalam a visszhangokat issza...

Megnyúzott talpak fájdalmával indult a napom (ma) Emmával...

Ó, volt ott pár vízió, és in-time „per” verzió... – Ébredés-meredezett a *leíró*, miközben továbbra is befelé folyta(tódta)k a hangok...

Korai hírek! Ismeretlen, szemérmetlen személyek, éjszakáról mára virradóra a Bazilika főbejáratára e szavakat fújták fel, mégpedig embernagyságú betűkkel, rózsaszínű, fluoreszkáló sprayvel: Puncius Pinatus! – Az agyház tehetetlen! A trendőrség ismeretlen elkövető(k) ellen tesz elfelejtést...

Abban az esetben, amikor az abszorbeált sugárzás erős, lehetséges, hogy egy elektron két fotont abszorbeál; ez az úgynevezett kétfotonos abszorpció okozhatja, hogy a kibocsátott fény rövidebb hullámhosszúságú lesz, mint az elnyelt sugárzásé... – Tette még hozzá a kissé orrhangú, és valamelyest megszállott rádió-kimondó úr, majd sajátos, ön-irodalmi műsorral folytatta. Történet-törédeké bárhonnan:

Három karom volt, ám egyik sem működött. Nyolc hónapja nem enyhülő, brutális kirobbanásra vágyó erekcióm (nonstop feszületem): már minden falat véresre horzsol, minden homorulatot, bemélyedést tovább-mélyített, ájulásig döngetett... De semmi! Az örület rétegei tovább fortyogtak... Mű- és vendégkezek sem segítettek... *A vulkán orgazmusa katasztrófális élvezet!* – üvöltöztem egy tovább-képzelt gálaműsorban, majd (immár végletekbe hajló) felülés-gyakorlatokba kezdtem, hogy orális megoldást találjak, de (ó, új élvezet!): csontritkulás és bordatörés következett...

Székényemben öt levágott fej: Judit, Edit, Bernadett (ó, menynyi death), Anna és Anya!

Fekete vaddisznó a szobában, ólmozott ketrecben él. Éjjeli sötétben, a fotelból figyelem. Éppen lenyelt egy hatalmas, átlátszó meztelencsigát, melyben kék-fényű cd forog. Annak sersistergése áthallatszik, ami kissé nyugtalanít... Távkapcsolóval irányítom a (különbön hallgatag) disznó-lény (l)átható minőségeit s az átvilágított állatban ott lüktet az óriási leopárd-csiga, melyben egyre csak forog és sersistereg az idegesítő cd-lemez... Hajnalunk is átszűrt rezgések egymásra-hatása...

Itt, most: meztelen lánykák ülnek a nagy fán, bimbó-gyűrűjük, köldökük, selymes tomporuk – és ezüstös kisajkuk csiganyáltól csillámlik az éjszakában... Amott: magyar, orosz és perzsa agarak kinetikus (inkább termodinamikus) röpte, lassított lebegése teliholdnál...

Kis idővel a kis infarktus után, egy házi összejövetelel ért az agyvérzés: a konyhába mentem, hogy italokat vigyek a társaságnak, de megtorpantam-tántorodtam s a hűtőről minden tárgyat lesöpörtem (drótállatkák, örök-naptár, fonott kosár, gyümölcsök, rádió...), minden a konyhakövön koppant, de torzított-amorf hanghatással, ahogyan jómagam is: ájulással, kissé lebegve, már föntről tekintve elterült testemre... Euforikus zsibbadás, hűs bizsergés vett körül... A következő pillanatokban egy *templomban* (vagy rituális színházban?) voltam – s a falra felgyalogoltam (felkenődve felragyogtam), majd vízszintesen álltam (ki a falból): talán levitáltam... Túlvilági mosollyal figyeltem az imádkozókat, aztán csönd, sötét...

Unguentum boraxatum. Ez volt a címe a nagy műalkotásnak, a megolvadt *élet-fríz*nek, amely a kigyulladt múzeumban kenőcs-lávaként folyt a kőpadlóra... Ó, alácsorgó aktok, roncsolt remek, égett lányok, képfoszlányok...

Modern skót költészet 2.

Edwin Morgan versei
Turczi István fordításában

A démon a befagyott mocsárban (The Demon at the Frozen Marsh)

*Itt ólálkodom már egy ideje. Semmi mozgás.
A téli mező kemény és piszkosfehér.
Mindenfelé köd és dér, ami egyhamar
Nem fog felszállni. Ha nem köröznék,
Már rég megfagytam volna. De nem állok le,
Csak a taréjom viszket. Mégsem vagyok szomorú.
A pislákoló nap színeket fest rám, s amíg bámulom,
Egyfajta ólmos arany izzítja fel a bensőm.
Felemelt kezemmel most valami azonosítatlan
Fémet öntök a vékony jégrétegre a tavon.
Tud szép is lenni ez a baljós ragyogás?
Ne legyen semmi szép, amíg én itt vagyok.
Ha leguggol a fény a tükör elé, vagy szikráit
Pislogva szórja szét a mosdó, az örbódé s a vezetékek
Felé, az rám nézve sértő, és nem felel meg.
Mire valók a démonok, ha nem arra,
Hogy gyors és éles sarkantyúikkal
Az élet vibrálását panaszos szilánkokká zúzzák?
De Auschwitz óta nem dolgozom. Csak figyelek.*

A démon az Idő falainál

(The Demon at the Walls of Time)

*Csak futottam és futottam. Olyan frissen, feltöltődve,
Hogy alig érintettem a síkság murváját.
Semmi sem tartott vissza, erőtlől duzzadva,
A hittérítők elszánt vigyorával képeken.
Majdnem felnevettem, amikor rátaláltam:
A fal éppoly hatalmas volt és sötéten fénylett,
Ahogy leírták. Nem volt se fedele, se tartóoszlopai,
Kivéve egyetlen, alig észrevehető, kopott fémszobrot.
Ez volna az a nagy kihívás?
Ez volna a csúcok csúcsa, a reggel, a dél, s az éj maga?
Remélem, ez! Mert milyen unalmas teher volna –
Nélküle az Élet!*

Tél

(Winter)

*Eltelik egy újabb év, pusztul az erdő, végül
meghalnak azok a régi, szép nyarak is. A glasgow-i
Bingham-tó hattyúja kísértetként jár-kei közöttünk.
Eltűnik, mire meghízik a jég, és megtartja az erős téli
fényben hunyorgó és meglepetten tipegő sirályokat,
elbírja a fiúkat, kiknek korcsolyái az utolsó hattyú-nyomot
is eltüntetik a jégről. Megannyi nyári árnyalat után
a hattyúszínű jég fehéren túli kristályos fényvel csillog.
Már a sokszor megénekelt kék sincs benne,
bár a költők szívesen belelátnák.
Ma már csak egy kimerevített jelenet tűnik elém;
hadakozó levegő és esti kiáltások vágnak léket
emlékeim jegén. A pengék tompa szisszenése*

*elillan a párában, egy pillanatra lelassul, aztán eltűnik.
 Ez a jelenet is eltűnik, elillan, a hangokat elnyelik
 a fák, eltűnnek a fák, kivágják az erdőt, meghal
 minden, leszáll a sötétség, a kiáltások belevesznek
 a kocsonyás semmibe és elhalnak örökre.
 Végül a lámpák is kialszanak, amikor a köd
 teljesen ellepi a nyugatra vezető kétsávos utat,
 majd ellepi a szobámat is, és a papírlapot,
 amelyre írok. Nem tudok arról a szürke
 és élettelen jégtábláról,
 ami semmit sem lát,
 és amit nem lát semmi.*

Nyolcvanévesen

(At Eighty)

*Lökjétek el a csónakot, companeros,
 lökjétek el, bármilyen is a tenger.
 Ki mondja, hogy nem tudjuk irányítani
 magunkat a meleg, fekete zátonyok között,
 ellenségeink legmélyebb szomorúságára!
 Tengerészek, örködjétek mindig éberen,
 hisz a kék vízfolyosó a mi utolsó reményünk,
 ismerjük mind, és szeretnénk újra elérni
 (nem számít, ha nem sikerül, nem számít!)
 nyolcvanéves recsegő-ropogó hajótestünkkel,
 mely teli lyukakkal és jócskán foltozott,
 viharokban edzett, de még bírja a megpróbáltatást,
 hozzászokott a fa édeskés szagához,
 a mindent szétmaró sóhoz, és a perzselő naphoz.
 Gyerünk, lökjétek csak el azt a csónakot,
 teljes erővel neki az ismeretlennek!*

*Az ismeretlen a legjobb, csábít és hívogat,
mint távoli hajók a ködben vagy a vészjóslón
zúgó kis harangok a viharos bóják felől.*

EDWIN MORGAN (1920–2010) a 20. századi skót költészet kiemelkedő alakja, aki 1999-ben elsőként lett Glasgow Koszorús költője, majd 2004-ben elnyerte a The Scots Makar – az első skót nemzeti költő – címet. 1920-ban született Glasgow-ban, és második világháborús közeli tevékenységét leszámítva haláláig ott is élt. Költészete ebben a városban gyökerezik, ugyanakkor számos nyelvből fordít. Ő ültette át 1952-ben a *Beowulf* című óangol történetet modern angol nyelvre; azóta is ezt használják az angolszász felsőoktatásban. A magyar líra örök rajongója, az ő nevéhez fűződik József Attila verseinek skót nyelvű fordítása (*Fragments, Töredékek*, 1992; *Sixty Poems*, 60 vers, 2001), valamint Weöres Sándor és Juhász Ferenc verseinek közös kötetben való megjelentetése is (Penguin, 1970). Ő volt az utolsó még élő költője a Nagy Hetek (Big Seven) néven elhíresült irodalmi csoportnak (Hugh MacDiarmid, Robert Garioch, Norman MacCaig, Iain Crichton Smith, George Mackay Brown és Sorley MacLean). Hosszú pályafutásának első nemzetközi elismerése a magyar PEN Emlékérem volt 1972-ben. Később szinte minden lehetséges díjat és kitüntetést megkapott, többek közt a Brit Birodalom Rendjének tisztifokozatát, és a Királynő Aranymédálját.

Jeanne Dickey

Közzjáték

Mohai Szilvia fordítása

Egy meglehetősen borzalmas télen ismerkedtem meg Wrennel egy társkereső oldalon.

Vékony, barna bőrű vőlegényemmel ellentétben, aki karácsony előtt egy héttel szakított velem, Wren tömzsi volt, pirospozsgás, a szeme pedig olyan halványkék, akárcsak az apámé. A harmadik randevűnk utáni napon meghalt pangásos szívelégtelenségben az apám – az a férfi, aki gyerekkoromban agyba-főbe vert, felnőttként pedig érzelmi terrorban tartott, olyannyira, hogy negyvenes éveimre már meg sem próbáltam bármiféle kapcsolatot fenntartani vele. Tíz évvel később, mivel fogalmam sem volt, hogyan kellene meggyászolnom őt, kifejezéstelen arccal ültem végig a virrasztást, a búcsúztatót és a temetést.

A kapcsolatom Wrennel innentől meglehetősen gyors ütemre kapcsolott. Szerelmet vallottunk egymásnak, és kulcsot cseréltünk, ám a legtöbb időt az én lakásomban töltöttük Washington Heightsban. Vele is épp karácsony előtt szakított a barátnője, így egyfajta pótlék voltunk egymás számára, de ennek ellenére úgy gondoltam, működhet köztünk a dolog. Wren megannyi egészségügyi problémája azonban eléggé aggasztotta a baráti körömet. Egy meredek domb lábánál lakom, amelyre Wren képtelen volt felkaptatni anélkül, hogy elő ne kelljen vennie az inhalálóját. Eleinte azt hittem, asztmás, de aztán kiderült, hogy valójában tüdőtágulata és krónikus obstruktív tüdőbetegsége van. A mélyvénás trombózis borvörösre színezte a vádliját, és minden egyes reggelt ezzel a mondattal indított: „Csodás nap ez a halálra.”

Amint beköszöntött a nyár, elkezdtünk úszni járni a John Jay uszodába a Keleti 78. utca és az FDR Drive sarkán. Nem kis macera volt felkészülni a strandolásra: fel kellett vennünk a fürdőruhánkat, keresni valami harapnivalót és két tiszta törölközőt, majd mindezt felvonszolni magunkkal a hegyre. A 181. utcán felszálltunk a metróra, a 125. utcánál átszálltunk egy másikra, majd a Nyugati 81. utcánál leszálltunk, és a Történeti Múzeum épülete előtt felszálltunk a buszra. Néha olyan sokáig kellett várnunk rá, hogy az innivalónk kis híján felforrt a műanyag palackban, az agyvizünkről nem is beszélve. Amint azonban elmerültünk a medencében, a fájdalom álarca lehullott Wrenről, és talán rólam is. Amikor a hátamon lebegtem, és hunyorogva felnéztem az égre, lenyűgözött a látvány, ahogyan a mennybolt egybeolvad az East Riverrel, mintha csak egyetlen hatalmas víztömeg lennének. A súlytalan lebegés közepette ennek az ismeretlen kékségnek saját zenéje volt. Wrennel felváltva emelgettük, cipeltük és dobáltuk egymást a vízbe.

Estéknként homárt főztünk, az alapanyagot online rendeltem meg hozzá. Esetleg grillcsirkét sütöttünk, összedobtunk egy egyes salátát, és kevertünk egy Margaritát, amelyhez a gyümölcslevet a nagy teljesítményű turmixgéppel készítettem el. Wren köszvénye olyannyira előrehaladottá vált, hogy már az öltözködésben is segítenem kellett neki. Ám azt a bizonyos csontját a betegség nem érintette, mert, ahogyan mondta, az igazából nem is csont. Szeretkeztünk, főztünk, iszogattunk, és levágtuk egymás körmét.

Nyári estéken ingyenes koncertekre jártunk és karaokebárokba, ahol Wren ezerkilencszáztövenes-hatvanas évekbeli slágerekkel szórakoztatta a hálás közönséget. Máskor otthon maradtunk, és tévét néztünk. Más-más műsorokat kedveltünk: ő a Kacsadinasztia című valóságshow-t szerette, én pedig Reklámőrültek-rajongó voltam – úgyhogy kompromisszumos megoldásként régi rajzfilmeket néztünk, például a Rocky és Bakacsin kalandjait, máskor pedig Star Treket. A sportműsorokról viszont Wren nem volt hajlandó lemondani, és elvárta, hogy még a vi-

lág legunalmasabb golfjátszmáját is feszült figyelemmel kísérem végig; amikor pedig elegendő lett belőle, és elővettem egy kereszt-rejtvényt, rám förmedt.

Egyik este könnyes szemmel jött haza. Kirúgták a munkahelyéről – drogtanácsadóként dolgozott –, és azt hitte, ez a kapcsolatunk végét jelenti. Én viszont másképp gondoltam. Hiszen stabil jövedelemem volt kedvező juttatásokkal, így el tudtam tartani kettőnket is. Wren nem vált meg a saját lakásától, de több időt töltött nálam; főzött, takarított, és a végén még jobban is jöttem ki anyagilag.

Be kell vallanom, a kirúgását követően a kezdetben kis vitáink mindinkább eldurvultak. Wren egyre lobbanékonyabbá vált. Különösen gyűlölte, ha a barátnőimmal szerettem volna találkozni, akiket kollektíve „ribancokként” emlegetett. Ezek a veszekedések szerinte mind az én hibám voltak, mondván: „Mert úgy nézek ki, mint az apád, az exed meg nem úgy nézett ki. Mindig is haragudni fogsz rám.” Nem fogadtam el a diagnózisát, mert néhány felszínes tulajdonságot leszámítva egyáltalán nem hasonlított az apámra. Akárhányszor csak megijesztett a durva szavaival, eszembe jutott, hogy bármilyen nagydarab is, olyan rozoga, ha esetleg tettelegesséig fajulna egy-egy vitánk, le tudnám nyomni őt. Amikor sírva fakadt, általában kibékültünk. Azt hiszem, örültem neki, ha sír.

Szeptember elején egyik nap elmesélte, hogy egy lemezkiadó szerződést ajánlott neki. Meghívták Beverly Hillsbe! Bár magam szívesen elnézegettem százharminc kilós, ápolt és szexi habtestét, és elhallgattam erejét máig sem vesztett hangját, nem értettem, miért akarna egy lemezkiadó felkarolni valakit, aki elmúlt hatvan, és sosem volt híres. Megosztottam ezen aggályaimat a húgommal, aki felvetette, hogy Wren esetleg anélkül hazudik, hogy tudna róla. Való igaz, egyszer bevallotta nekem, hogy korábban bipoláris zavart állapítottak meg nála. Így is kétségbeesetten próbáltam azonban hinni abban, hogy összejöhet neki. A következő hetekben időről időre tudósított róla, hogy áll az ügy, oda-odavetve közelgő útjának egy-egy részletét. Foglaltak

neki repülőt és egy szobát a Beverly Hills Hotelben – már izgult a találkozó miatt.

Aznap, amikor elindult Kaliforniába, azzal hívott fel a munkahelyemen délután egykor, hogy leszállt a gépe – a reggel fél tízes gépe. Ha figyelembe vesszük az időeltolódást, ezt azt jelentette volna, hogy az útja Los Angelesbe mindössze másfél óráig tartott. Nyilván félreértelmezte a menetrendet, amelyen tudniillik az indulási és érkezési időpontokat helyi idő szerint tüntetik fel. Attól tartva, hogy teljesen összezuhanna, ha szembesíteném mindezzel, inkább nem tettem. Ehelyett tárcsáztam a segélyhívót, és küldtettem egy mentőt a címére. Biztos voltam benne, hogy a katasztrófa küszöbén találnak majd rá, és reméltem, hogy meg tudják győzni arról, kérjen segítséget. Nem sokkal később értesítettek, hogy nem találták otthon.

Aznap este felhívtam Wrent a mobilján.

- Hol vagy? – tettem fel a kérdést.
- A Beverly Hills Hotelben – felelte.
- Felhívtam őket. Nem jelentkeztél be.

Elmondása szerint azért adott meg rossz hotelnevet és járatinformációt, hogy leteszteljen, mert tudta, hogy féltékeny leszek. Illetve közölte, hogy a hollywoodi szépségek mellett kész bányarémnek tűnök, azok meg csak úgy lesik minden kívánságát. És hogy majd küld egy példányt a lemezéből, ha megjelenik.

Aztán, feltételezhetően néhány órával később hazarepült, és küldött egy e-mailt a gépről, hogy a lemezkiadó egyetlen pillantást vetett rá, közölte vele, hogy kövér, majd otthagya. A háremét azonban nem küldte el, és így legalább nem volt hiába a kis Los Angeles-i kiruccanás. Pár perccel később azt írta, hogy vér spriccel a fenekéből, és nem piros. Majd leszállt a gép, és Wren visszatért New Yorkba. Megkért, hogy kísérem el a sürgősségre. Nemet mondtam. Kevesebb mint fél óra múlva felhívott, és közölte, hogy végbélrákot állapítottak meg nála. „Ilyen gyorsan? – hitetlenkedtem. – Nem kell ahhoz legalább egy nap, hogy elvégezzék a tükrözést?” Azt mondta, megmutatta az orvosnak a véres alsónadrágját, és az megerősítette: ez bizony végbélrák.

„Hihetetlen – meséltem később a ribancoknak. – A világ első alsógatya-diagnózisa!” Wren könyörgött, hogy fogadjam vissza, de én már addigra lecseréltettem a zárat, és bejelentkeztem szűrésre a nemibeteg-gonдозóba.

Mire eljött a karácsony, kibékültem az exemmel. Talán Wren is az övével. November elején, miután a Sandy hurrikán lecsapott, egyszer beszéltünk egymással, és hébe-hóba még ma is gondolkodom rá. Eszembe jut az a nyár, és hogy milyen könnyű is volt megtartani egy bántalmazó férfi súlyos testét a vízben, végül pedig elengedni őt.

JEANNE DICKEY amerikai író nő novellái és versei megjelentek többek közt az Identity Theory, a Passages North, a Karamu és más folyóiratokban. Jelenleg New Yorkban él és dolgozik. Az írás mellett hangoskönyvek készítésével foglalkozik: több könyvet is felolvasott már egy vakokat támogató jótékonyági szervezet számára.

Janáky Marianna könyvinterjú

Nincs különbség

Könyvinterjú

Böszörményi Zoltán *A szerelem illata*
című verseskötetével

14 éve vettelek először kezembe,
Szonettkoszorúd legyőzte egy másik szerelem.
A válás kifejezhetetlen fájó titka lengett
Körül ismét, mikor ma újra olvashattalak.
De érted is felkaptam a holnapom,
Ne legyen déjà vu bennem, csak te,
És szerelem illata az agyamban.

1. Igaz, hogy a tavasz szobrása női testet formáz,
És blúza alatt meglát két izgatott rózsát?

Halkan mondom, és ha te is fogadod,

...

*A meglepetésből kibontott vágyat,
Mit eddig még soha nem próbált ki agyam,
Szerellemmel szeretni, hát itt vagyok.*

2. És elem szóvirágokból gyorsan szőnyeget terít?

*Érted, hogy a pillanat ne vigyen el,
Én legyek az örök meglepetésed,
És szerelemhegyek pőre válladon.*

3. Igaz, hogy a tavasz grafikusként is bókol,
Melltartópántra táncoló napot rajzol?

*Képzeldöm, de a nászt újraírja,
A reggel kirakatába ragasztja
Ajkaidon nyújtózkodó mosolyod.*

...

Amihez érsz, ahhoz van igazán közöm.

4. És csípőmre ritmust zenésze komponál?

*Hegyeid terhét önként felvállalom.
S viszem magammal a kedved,
Járható utakat keresek benned,
Ahol közrefog létednek tengere.*

5. Igaz, hogy a tavasz derekamra szerelemövet
férfiak szeméből fon?

*Mellém állsz, és én melléd állok, látom,
Az úr résnyi, cafatokban a csók már,
És képzeldni volt csókokon úgy fáj.*

6. És hangokból szerez nekem költőd majd tokkátát?

*Nem ámítalak mással, csak magammal.
Hatalmas terheket cipelek érted.
Világodat világgommal elérem.*

...

Ki nyelved lángján újra s újra elég.

7. Igaz, hogy a tavasz festője majd a testemre rajzol orchideát?

*Márvány a melled, és hideg és merev,
Rőt alkony száll a terasz pázsitjára,
S távol megszólal egy szonatina,
Forró homok izzítja a testemet.*

...

*Úgy várok rád, s szomjazó ajkaim is,
Tömény csókban, vérerekben fuldokol.*

8. És kiszínezni szirmát nem meri?

*Vigyél magaddal, és kedved szerint tedd
Velem, mit művelni kész a képzelet,
Mit ember emberrel másként nem tehet,
Csak a kín, az összezúzott szerelem.*

9. Igaz, hogy a tavasz combjaim vonalát fényből keveri,
Szerelem nedvét költőd rákeni?

*Mind kiitta belőlem a nedveket,
A féltékenység malma örölte meg
A mondatot: Mondd, mi leszek nélküled?*

10. És lábaimnak formás verset ír?

*Még ne menj el, még egyszer kell a tested,
Idézd ide újra a régi estét.
Az óra mutatója nem szalad tovább.
A mindenség áll ilyen döbbenetben,
Mint ahogyan állok most is előtted,
Kiben sereglük, képzél ezernyi vágy.*

11. Igaz, hogy a tavasz tanácsára keresek mást,
Sziromlepedős tócsa nem kell már?

*Felfedi kudarcaink a fehér ágy,
Erről nem beszél az ember, ha nem
Muszáj. Ó, néha az is lehetetlen,
Hogy kiegyezzen ajkaiddal a szám.*

...

Kiben reménnyel alszik el a homály.

12. Rajzolj, fess, zenélj, írd ki magadból,
Elhiszed, hogy így mágnessé válok?

*Valóságból valóságba ébredek,
Búcsút intenek válladon a hegyek,
S mindenre csak érted emlékezem.*

13. Vagy képtelen vagy minderre,
Elvigyem magammal a hűséged?

*Szavaidat visszhangozzák az egek.
Úgy tűnik, mintha nagyon távol lennél,
S magamból mindent magaddal vittél,
Itt hagytál, mint madárfészket, üresen.*

...

*Benned térdepel törékeny reményem,
És nem kérek tőled semmit cserébe.*

14. Fecske leszek érted, lélekfészke,
Számomra nincs Afrika,
Csak tavaszi szerelem illata.

*Hozd vissza szerelmünk reneszánszát.
Jöjjön vissza az elillant pillanat,
Fénylő mosolyod teremtsen új rítust,
Legyek újból melletted, ha elpirulsz,
Föláldoznám érted diadalomat.*

Halkan mondom, s ha te is fogadod,
Sokak koszorús mesterkötete,
Újra eljátszunk szenvedély-émlékeinkkel,
Beírtam magamba a hűségedet.
Könyved illatát elviszem azoknak,
Akik majd olvassák az interjúkat.

Égesse annak a kezét, aki kézbe vesz

Könyvinterjú

Bene Zoltán *Isten, ítélet*
című kötetével

1. Nagyon tetszettek a mottók, amiket felmutatsz rögtön, mint egy véres kardot, de kicsit megjijesztett a címed. „Isten, ítélet.” Miért ezt választottad?

– Csuhasnak szánod az egy szem fiad? – méltatlankodott Zách Felicián. Azt kívánod, hogy magva szakadjon ősi nemzetségednek?

... Lőrinc hirtelen támadt óvatosságból nem árulta el a nevét, csak azt, hogy Itáliából tér haza, a Tiszához.

... Sajnálatos módon a Szentatyák évszázadok óta elsősorban világi főúrként viselkednek, ami igen kárhozatos dolog.

– Ilyeneket írnak a pápákról? – csodálkozott az idős lovász.
 ... – Számomra már csak az a bizonyosság létezik..., hogy minde-
 nek fölött mindenkor ott a vigasztaló, könyörületes Isten, ítéleté-
 ben megnyugodhatunk.
 ... Hálát adok az Úrnak, hogy nekem már sosem lesz közöm ahhoz,
 amit politikának neveznek – dűnnyögte a Félzemű Lovag.
 ... Lőrinc mérföldről mérföldre közelebb jutott Magyarországhoz.

2. A köpenyed, csuhád méltó, a tapintása is hozzád való, rád valló. Rögtön belerántottál a mélybe, remek volt, nem az esemény, eset, hanem ahogy benned van, ahogyan beszélsz róla. Minden elismerésem.

Tudod, hogy a legnagyobb unokám neve Sámuel? Ez költői kérdés volt.

A lány ijedten pislogott a két férfira, ajkai elnyíltak, fogai gyönyö-
 ökként villantak a szájában.

– Sámuel vagyok, a magyarok királya! – húzta ki magát a ki-
 rály. – Ez meg egy hitvány szolgám, szóra sem érdemes! Mu-
 tasd meg nekem a szépséged, leány!
 – Apám elevenen megnyúz, ha megteszem! – riadozott Réka.
 ... – Mit bámulsz, barom? – mordult rá Aba tápáskodva.
 – Bocsáss meg, uram, vigyáztalak!
 – Vigyázz úgy, hogy ne láss! Megfojtatlak! És menjünk, igyunk bort!

3. Tele vagy véres szavakkal, archaikus kifejezésekkel, mondatokkal, de rettenetekkel is, mégis jó veled lenni. Tudod, hogy például mikre gondolok? A NEGYVENHETEDIK fejezetet hagyd ki, kérlek. Arról most, 2021-ben nem szívesen beszélnék, és a 331. oldalról se szóljunk. Az kiemelkedően letaglózó.

Szórád János feleségül vett egy Erzsébet nevű fehérnépet szegéről-végről rokonát, akit tulajdonképpen ő maga nevelt föl, miután a lányka szüleit erdei kódorgók lemészárolták... hét lányt nemzett, akik közül csupán kettő maradt életben. Szörzálhasogató pedantériáját bizonyította gyermekei világrajöveletekor is: mindegyikről följegyezte, mikor látta meg az Isten napját. Különösen nagy gonddal rótta fel, hogy az úr 1314. esztendejének első napjaiban, a Boldogasszony havában, végre fiút adott neki a teremtó, egy fiút, akit ifjúkori pajtása, csodált bálványa nyomán Lőrincnek nevezett el.

... – A kard zamata a halál íze – jegyezte meg Kadosa.

A kisfiú szerette hallgatni, ahogyan beszél, nem úgy formálta a hangokat, mint a szülei vagy a testvérei. Csak évekkel később értette meg, hogy magyar szavain átüt kun anyanyelve, ez ad sajátos színt a beszédének.

– Az emberhalál is ilyen ízű – révedt el Kadosa tekintete. Lőrincz komoly képpel bólogatott: figyelmes, jó tanítványnak bizonyult mindenben.

... Uri sűrűn itatta az egereket. Esta csak hosszú évekkel később tudta meg, hogy a fiút tizenhárom éves korában kiherélte egy lovag, mert a kurva, akivel a kedvét töltötte, azt állította, a kamasznak nagyobb a szerszáma, mint az uraságnak.

... A fiát ló farka után kötöttük, és addig vonszoltuk, amíg ki nem szakadtak a tagjai!... Klárát én magam cibáltam elő, levágtam az orrát és az ujjait a kezéről, világosan megmutattam a városnak, mi a jutalma az árulóknak.

... Fölkelt, átlépett a sejtelmesen lobogó falakon, mert a réten már várt rá Degesd táltos egy kőbálvány mellett üldögélve. A táltos háta mögött meztelen lányok táncoltak, vonagló tagjaik egy sehonnan szivárgó fényben sárgán izzottak. Lőrinchez szaladtak, kézen ragadták, bevonták körükben. A ruhadarabok sorban hullottak le a testéről, a tarkója égni kezdett, akárha forró zsírt csöpögtettek volna rá.

... Nagyon lassan telt az idő. Elérkezett az újesztendő, s olyan lassan cammogtak a hónapjai, akár a vénséges köszvény-kínoztakolduló barátok a nápolyi sikátorokban.

... András lázasan feküdt, kiszúrt szeme üregéből gennyes váladék csorgott.

... A patkányok a kőfalakon csorgó nedvességet lefetyelték cupogó hangokat hallatva. Enni leginkább azt ették, amit a fogoly.

... Lőrinc hetekig nyomta az ágyat. Többnyire aludt, álmában hánykolódott és a rágcsálókkal küzdött.

... Lenézett maga köré, vér festette a vizet, hullákat evett a folyó.

... Mikor elengedhette az izzó fémet, koszos rongyot vetettek elé, amibe bebugyolálhatta a kezét. A másik három talpon álló fogoly, egy magyar és két német szintén végrehajtotta ugyanazt, amit az első. A két eszméletlen sebesültnek kis időre a tenyerébe nyomták a forró vasat.

..., hátáról lihegve lóg a bőr, a napfényre került húsban pedig férgek ezrei nyüzögnek. Próbálta visszahajtani a kun bőrét a helyére, ám az egyszerre csak kisiklott a kezéből, amelyben már Esta testét tartotta, bársonyos bőrének érintése végigborzolta az idegeit.

4. Részben főszereplődön keresztül nevelsz is. Tudod, én is tanár vagyok. És Lőrinc deáké ki?

Novák mester napi három-négy órán keresztül oktatta Szórád Lőrincet.

... – Én hiszek a tudományokban – szögezte le komolyan Szórád János –, magam is szívesen műveltem volna őket magasabb fokon, mint művelnem az Úr segedelmével lehetett.

... Megérkezvén Szegedre néhány óra leforgása alatt sikerült egy izzákos, elcsapott írrokra bukkannia, aki korábban a város jegyzője és az egyik plébániai iskola rektora volt, de botrányos ivászatai miatt kipenderítették hivatalából... A férfiú összehasonlíthatatlanul nagyobb cselekedetekre lett volna hivatott, ha nem válik már zsenge ifjúságában rabjává a részegítő italoknak.

... – Menj be tenmagadba és menj túl tenmagadon, gyermekem – emelte föl görbe, koszos mutatójját... – Ezt tanítja a nagy Szent Ágoston! Ez pedig nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy meg kell ismerned a képességeidet, amelyeket Istentől kaptál, tisztába kell jönnöd velük, hogy kiaknázhasd mindegyiket, amiképpen kiaknázzák a hegyek gyomrát is a bányászok.

... A bálványok és imádásuk veszélyes és istentelen. Nem illik keresztényi hitünkhöz és emberségünkhöz. Lőrinc meghajtotta hátát a tisztelet jeléül, de nem érezte olyan egyértelműnek a bűnt.

... Egyszersmind azt is felismerte, hogy atyja halálával végérvényesen a saját kezébe kell vennie a sorsát, ezt követően kizárólagosan a saját döntéseire bízhatja az életét, senkitől segítséget, megértést, törődést nem várhat.

... Az elmúlt napokban Budán, állapította meg, egyebet sem tett, mint álmélkodott, értetlenkedett, élnetetlenkedett, szerencsétlenkedett és ügyetlenkedett. Várta, hogy a sült galamb a szájába repüljön, ahogyan édesanyja mondaná. Ebből pedig azt a következtetést vonta le, hogy vajmi kevésbé tud eligazodni a világ dolgaiban.

... És egyszerre rádöbbsent, hogy a tudás, az ismeret, a tájékozottság, valóban lehet félelmet keltő.

... Valljuk be, elvakítja a nosztalgia.

..., ifjú ember, ne verd béklyóba az ideákat, hanem tápláld és bátorítsd őket Isten nagyobb dicsőségére! Sose feledd, hogy az Úr párokat teremtett: férfit és nőt, fényt és sötétséget, testet és lelket, jót és rosszat!... Mindaz, ami benne van a világmindenségben, benne van az emberben is... Sokkal valószínűbb, hogy a világ vége, vagyis az, amit mi annak gondolunk, még igen-igen messze van... Lőrinc sokat töprengett az atya szavain.

... Csakhogy Nápoly és Nápolyban a herceg, a mi hercegünk, messze van, és nekünk mindenre gondolnunk kell, mert mi azért vagyunk, hogy a királyság erősödjék és gyarapodjék, azért élünk, hogy a királyunk, viseljen bármilyen nevet, minél fényesebb dicsőségben ragyogjon, és a birodalom virágozzék!

... Erzsébet felséges asszony, amint Itália földjére tette a lábát, gyakorolta kegyességét, bőkezűen adakozott, a nápolyi szegények imáikba foglalták a nevét, és megenyhültek a fia iránt. Johanna legbensőbb emberei szerint András viselkedése ezekben a hetekben kissé fenyegetővé vált a felesége híveivel szemben, érezte velük, hogy amint megkoronázzák – ... – bosszút fog állni a sérelmekért, amelyek a hosszú esztendőik alatt érték.

... – Allah az egyetlen isten.

– Isten az egyetlen Isten!

– Aki egyszerre három, ugye?

– Hallgass meg inkább!

Mahmud a szája elé kapta a mutatóujját, majd széttárta a kezét, és vigyorgott.

... Titkot olyan egy férfiről bízni, barátom, mint a selyemkendőt szélben egy padra helyezni.

... – Mitől tartasz uram?

– Merényletről – olyan természetesen ejtette ki a baljóslatú szót, mintha minden nap ezt mondogatná.

... Képes őszinte ábrázattal előadni képtelennek tűnő történeteket.

... – Örömökre szolgál, ha segíthetek – mosolygott Lukrécia.

Damján testvér elégedetten bólintott, és egy féltényérnyi bronz-medált húzott elő a csuhája alól, hogy átnyújtsa a nőnek.

... Én mégis jól tudtam, hogy hazudik, bármilyen tökéletesen műveli is a mellébeszélést... Segíthet abban, hogy a herceg kicselezze a sorsát.

... Nápoly mégsem volt annyira gazdag, mint amilyennek látszott, uralkodói bankárok pénzére szorultak, hogy finanszírozhassák gigantikus építkezéseiket.

... Hazudott hát. Miközben mindvégig igaza volt.

... A közelgő veszély lelohasztotta a vágyakat.

... Akit ilyen célból magunkkal hoztunk, még az átkelés alatt beledobták a tengerbe a legények, el se mondhatom hangosan, miféle

istentelen okból! Kendeffi Lőrinc füléhez hajolt, és bőséges hagymaszaggal kísérvé szavait, belesúgta: – A faszát kínálta az egyik matrónának, egy másikat meg rá akart venni, hogy hágja meg hátulról.

... Gyáva féreg, abba rúg bele, akibe már épp elegen rúgtak, és nem képes visszarúgni.

... – A társaidat felakasztjuk – közölte az asszony.

– Engem is köttessen melléjük fenséged – horgasztotta le a fejét Lőrinc.

... A magyarok nem értenek semmit abból, ami ebben az országban történik. Soha nem fogják megérteni az itteni embereket. Ugyanolyan idegenek, ha nem idegenebbek, mint a frankok voltak, amikor idejöttek. Csakhogy a frankokat már megszokták ezek a bugris déliek, a hosszú idő alatt, amíg a nyakukon ültek. A magyarokat viszont nem fogják egyhamar. Ha egyáltalán valaha is.

... Két vagy három alkalommal választhatjuk meg az irányt. Akad, aki mindet elszalasztja... Nem csodálkozott volna egy pillanatig sem, ha kiderül, hogy a nő beelát a fejébe.

... Nem lehet bizonyos abban senki, hogy a céljához ér.

5. A leírások gyakran elkésérítőek, gyakran nagyon élvezetesekek benned. Szinte minden percedet, porcikádat simogatnám, visszhangoznám, de kevés a hely. Sejtéd, exempli, mikre gondolok?

A kakas sután kalimpált a lábaival, amikor a szakácsnő elkapta, s a hadonászni készülő szárnyakat összefogva, hozta kifelé a tyúkudvarból. Hányszor hajigálta meg Lőrinc korábban ezt a madarat kővel, mogyoróval – csak úgy koppant a hátán. De a kakas föl sem vette. Legfeljebb, ha megrázta magát, fél lábra állt, nyújtogatta a nyakát a kisfiú felé, csőrét kitátotta és különös hangot adott ki, mintha nyikorogna, akár valami zsírozatlan kamraajtó. Most már ugyan nyikoroghat kedvére... Lőrinc elfordította a fejét. Összevillant a tekintete az egyik arra oldalgó kutyáéval, aki remegő orrcimpákkal figyelt.

... Visszafojtotta a lélegzetét. Óvatosan vesszőt helyezett az idegre, nesztelenül emelte fel az íját, hosszasan célzott, és lőtt. A bika fölhorkant, megugrott, trappolt befelé a bozótba, Lőrincz utána vetette magát, akár farkas a nyúlak. Az ágak az arcába csapódtak... A tisztás szélén hatalmas kötömb állt. Két ember magasságú, faragott szikla. Arca volt. Szakállas, különös ábrázat, meglepően nemes metszésű orr, étellel teli kötekintet. Lőrinc azonnal megértette, hogy egy pogány bálvány előtt térdel... A kőből árad a vérszag. Megborzongott, ügyefogyottan keresztet vetett, és ijedten futott vissza arra, amerről jött.

... Sajnálom, hogy nem jutottam vissza arra a gazdag szépséges földre, ahol a műveltség pompázatosan virágzik, és még a parasztok lelke is finom, akár az aranyfüst, nem úgy, mint ebben a barbár és erőszakos országban, amelynek az igazat megvallva magam is nemesura vagyok.

... Percek teltek el, míg megértette, hogy egy szokatlan szag állította meg, a város sokszínű büdösségén keresztül egy ismeretlen, kellemes illat szivárgott az orrában. A bomló hulladék, a vizelet, az ürülék, az állati bűzök mögül egy vonzó odor szüremlett elő, akár homokon keresztül a tiszta ivóvíz. Ennek hatására kipottyant az időből és a térből.

... Nem vagyok én gazdag, énnálam nem ehet-ihat senki anyaszülte toprongyos ganaj hitelbe!

... Az éjszaka füledt nyöszörgéseket hoz majd a fülébe, a legények a sötétségben Onán vét két vétkezik újra és újra, valamennyi éjjelen. Később epedező sóhajokat hall, fülrepestő hortyogást és brummogó alfeleket.

... Nagy lovag jelentőségteljesen felemelte mutatóujját, és mintegy megerősítésként bőfögött egy zengzeteset, aztán barátságosan megveregette Lőrinc vállát, végül széles vigyorra húzta a száját, ami esetében inkább emlékeztetett idomtalan vicsorgásra.

– Meghalni nem nehéz – rőfögte –, te is tudod.

... A nap, mintha belezuhant volna a tengerbe, hogy úgy oldódjék föl benne, akár marék korom a vödör vízben... A nagy távolságból apró állatoknak tetsző munkások százai sűrögtek-forogtak a

magaslaton, sürgölődésük nyomán újabb erőd falai bújtak elő a talajból, és növekedtek óráról órára, köről köre. Lőrinc világegyetében vonzódott a báméskodáshoz.

... A szerzetes elgondolkodott, arca redői sebesen rendeződtek, gondterheltről mérgesre, mérgesről félelmetesre, félelmetesről dühösre, dühösről tépelődőre, végül újra visszaformálták arccontjaira az aggodalom bőrmaszkját.

... Lőrinc közéről figyelte, ahogy Kistapolcsányi Miklós rögtön a lakmározás kezdetekor leeszi a mentéjét borlevessel, a királyi gyermek pedig lassan, hosszadalmasan rág meg minden egyes falatot, mielőtt lenyelné, s gyakran felejtli nyitva a száját, amiből időnként egy-egy húscsapat ki is pottyan; Erzsébet, a herceg dajkája szinte harapás és rágás nélkül tömi magába és tünteti el a táplálékot, de olyan pokoli mohósággal, mintha soha életében nem evett volna még sült kappant, tűzdelt bárányt, különleges halakat és mindennemű vadakat. Az apró énekes madarakat viszont, amelyeket a nápolyi előkelők igen nagy gyönyörűséggel ragadtak meg, és lassan, élvezettel szopogatták a kevéske húst csöppnyi csontjainkról, a magyarok meg se kóstolták.

... Az állat mellső lábai alatt vezették át a kötelet, amely biztosan tartotta a testet, de nem szorította túlságosan... A macska éles hangon vernyákolta a póznán, a tömeg izgatottan zajongott a pózna körül... A recsegést artikulátlan üvöltés követte: a második próbálkozó arcán a vérével keveredve csorgott lefelé a bal szeme. A szerencsétlen macska csak a negyedik koponya becsapódásakor szenvedett ki.

... Lovaik is boldogan kapkodták a fejüket, táguló orrlyukakkal szívták a friss levegőt, amit nem terhelt meg a város áporodott büdössége, az utcára loccsantott éjjeliedények átható bűze, a hölgyek illatszereinek nehéz gőzei, az összezárt emberek – kiváltképpen nyáron – fölöttébb szúrós szaga és az állatok kipárolgásai.

... Mindkettőjük bal bokájára vaspántot szegecseltek, ahhoz egy-egy erős, de könnyű acélláncot erősítettek, végül a láncokat a keresztgerendához szögeltek... A szükségüket vödörbe végezték.

... Lőrinc megannyi halat látott felcsapni a mélységből, és a gyomra a szokásosnál is nagyobbat korgott a látványtól. Ahány esőcsepp lyukat ütött a folyó hátába, Lőrinc szeme előtt annyi hal táncolt, legszívesebben odaszaladt volna, hogy kézzel merje ki a pikkelyes jószágokat, és azon nyersen falni kezdje a pikkelyes testeket.

... A Félszemű Lovag csapata átkutatta az egész erődítményt, illetve mindazt, ami megmaradt belőle, de életnek nem bukkantak a nyomára, mindössze néhány temetetlen halottat találtak, de egyik sem felelt meg a magas, vörös asszony személyleírásának.

... Szerette volna figyelni, ahogyan az utcagyerekek csúzlival vadásznak a Szent Márk tér galambjaira, és az Arzenál fölött ragyogva emelkedik a magasba a nap.

6. És egyszer csak feltálad az ingyencéged, a szerelem tárgyát, egy olyan szerelemét, ami ritka. Honnan is indult? (A 66. oldala teljesen elvarázsolts. Azt véletlenül se említsd, pictor domini.)

Az apácákat mindig hosszan megbámulta a kislány, mióta az egyikük rámosolygott. Fiatal, szép arcú apáca volt, még egy lassú beszédű ember elszámol tízig, éppen annyi ideig kapcsolódott egybe a tekintetük, és utána következett az a pár pillanatig tartó szépséges gesztus, a mosoly.

... – Még néhány esztendő, és te leszel a legszebb egész Itáliában, Esta – mondogatta neki a vén Marcia esténként, miközben fésülte a haját... Miután elmúlt az első vérzése, néhány hónap alatt azzá érett, amivé várták: szembetűnő szépséggé. A teste tökéletes volt, párját ritkítóan arányos és formás. Ráadásul a testi fejlődéssel párhuzamosan kibontakozott elragadó, megkapó egyénisége. Egy késő tavaszi estén az anyja látogatta meg parányi odújában. Vastagon festett arcát Esta egyre inkább maszknak látta.

... Az apáca is megérezte a különös *odort*, mikor egy kora nyári napon fölkereste a házat... Mint egy láthatatlan felhő, úgy lebegett Esta körül. Mindenhová követte, akárhová vetette a sorsa,

hol erősebben, hol gyengébben, de mindig jelen volt, bármilyen kellemetlen szagoktól vagy émelyítő parfümöktől terhes levegőjű helyiségben érezni lehetett; a csatornától búzló utcákon is megcsiklandozta az emberek orrát, de még a fenyőerdő gyantaszaga, vagy az esti tenger nehéz, sós kipárolgása sem tudta elnyomni.

... A magányt könnyedén viselte Esta. Szívesen foglalkozott a tésztével, ahogyan azt el is várták tőle. Réges-régi tekercesek útmutatásait követte pontosan, állhatatosan. Nem riasztotta el, amikor kellemetlen, sőt fájdalmas eljárásokat kellett elvégeznie magán, hogy még kívánatosabb legyen.

... A velencei gyerek is hitt neki, és amikor már teljesen Esta rabjává vált, könnyű volt rávenni, hogy bizonyos iratokat lopjon el atyja lakatra zárt tölgyfaszekrénykéjéből, és miután szorgos barátok pontosan lemásolták mindahányat, csempéssze vissza a helyére valamennyit... Elhatározta, hogy szépen fölöltözteti, és amennyire csak lehetséges, megszépíti Kunigundát.

... Esta odébb siklott, közben azonban megoldotta az övet, amely köntösét összefogta. A ruhadarab lehullott a padlóra. A vendég hörgött, akár a kiéhezett vérmedve, amikor megpillantja a zsákmányát... Miután Esta úgy kifacsarta a férfit, mint mosóasszony a frissen mosott ruhát, mielőtt kiakasztaná száradni, a fürdőbe kísérte.

... A lábát, a hasát, a mellét, a karját a fürdőszoba falára szerelt drága velencei tükörben szemügyre vette, és a fenekét. Össze csípte, majd elengedte a bőrt a felkarján, a combján, a nyakán. Meg-megcsóválta a fejét, mélyeket sóhajtott.

... Tudta magáról, milyen szerencsés és kivételes nő.

... Álmaiban az otthonánál is többet kísértette Esta. Úgy érezte, valami ősi, kifürkészhetetlen kötelék fűzi ahhoz a nőhöz.

... Ahogy Esta odébb libbent, újfent megállapította, a dereka olyan karcsú, valóságos csoda, hogy kettébe nem töri egy erősebb szélfuvallat.

7. A múltból hozott örökségünk, nemcsak a magyaroké, hanem a miénk, embereké is torokszorítóan benned van. Jobban kellene figyelniük erre?

– Pontosan – Kadosa elhallgatott... – Sokféle a törvény és a biztonság és a rend.

... Arról nem is beszélve, hogy Bolognában a diákok fogadják fel a tanárokat, igazi universitást, valódi közösséget alkotván, Párizsban viszont az egyház nagyurai. Félre ne érts, nincs kifogásom ez ellen, ám úgy vélem, jobb, ha az ember beleszólhat a saját életébe, kivált abba, kinek a bölcsessége a legüdvösebb számára.

... A kereskedők meg a véremet szívják. A honfitársaim különösképpen... Lőrinc színpadiasan bókolt a mester előtt, amit az igen jó néven vett.

... Én becsületes polgárember vagyok, nekem hihetsz, az uraknak sose – és már tartotta is a markát.

... A sváb árukban nem csalódnak, szemben az ócska magyar holmikkal, hirdette fennhangon a német dáma.

..., hiszen végső soron mindössze egy tollforgató vagyok, egy rímfaragó mesterember, semmi több. A király ugyanakkor, tudom, sosem fog ellenemre tenni. Róbert valamiért kedvel. Megvallom neked, abban bizakodom, a költészetem az oka a rokonszenvének. Mellesleg magam is kedvelem őt, be kell ismernem ezt is.

... A fekete halál, bár egyre gyengült, újra feléledt azon a tavaszon, mintha maga is élet volna, és nem rút elmúlás, dögvész és járvány.

8. Elképesztő események sora nyűgözött le, amikre hiábavalóan kérdeznék rá. Majd, aki kézbe vesz, égesse annak a kezét, piruljon az arca, mindez a csodálkozásaitól. De hogy is kezdted el a történetfűzést? És szerinted miért nem kérdezek rá beszélgetésünk idején a részletekre?

A királyné felsikít, és lezuhan a földre, magával rántva a férjét... Lőrinc arcára fröccsen a vér, és csak remélni tudja, hogy nem a sajátja, vérgőzt szippant az orrába, és a szája sarkában a vas ízét érzi... Valaki fölemelte a padlóról, az álla alá nyúlt, és durván fölemelte a fejét. A királyt látta maga előtt, karjából csordogált a vér.

... Először is be kellett vallania magának, hogy a képzeletét mindig foglalkoztatta a kaland, s nem csupán a tudásszomj hajtja Itáliába, de a kalandvágy is munkál benne.

... – Paduába készülsz, az univerzitásra. Ezt tudjuk. A barát Lőrinc elkerekedő tekintetét látva megtorpant.

– Mi mindent tudunk. Azért élünk, hogy mindenről tudjunk... Fölajánlod-e a teljes, hangsúlyozom: a teljes életedet az uralkodónak, s általa az egész országnak?

... Olyan figurának tűnt, aki szeret fontoskodni és titokzatoskodni, és aki azért, hogy még nagyobb homályba burkolja mindazt, amivel megbízták, és aminek valamennyi részleteiről és mozgatórugóiról alkalmasint neki magának sincsenek egészen pontos ismeretei, sehová nem vezető szálakat szövöget a nagy történet amúgy is már-már láthatatlan szövedékébe.

9. Ötvenhat fejezetet kínálsz fel. Mindnek van eleje-közepe-vége, és az összefoglaló előszókból tökéletesen összeállhatnál. Hogy ne érje az olvasót a veszteség érzése, csak ötöt-hatot említs meg!

TIZENEGYEDIK FEJEZET

melyben Szórád Lőrinc a királyi kíséretének tagjává lesz

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

melyben Szórád Lőrinc Páduában tudós disputákkal és tanulás-sal tölti napjait

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

melyben Szórád Lőrinc megismerkedik Boccaccióval és Johannával

NEGYVENNEGYPEDIK FEJEZET

melyből kiderül, hogy a börtönök sokfélék

NEGYVENHATODIK FEJEZET

melyben egy levél alakítja az események menetét

ÖTVENKETTEDIK FEJEZET

melyben Szórád Lőrincet látomások gyötrik

10. Dél-Alföldünk, Szeged a hazád, lakhelyed. Főszereplődé?

Atyám birtoka és jobbágysai a nemzeti Szeged városának közelében fekszenek.

... Szegedet védi a Tisza és a belőle kifakadó ezernyi apró és nagyobbacska vízer. A város voltaképpen szigeteken fekszik, egymáshoz közel fekvő kisebb települések alkotják, egészen pontosan három fertály van. Apám mesélte, hogy többször javasolták már egyes túlbuzgó városiak, hogy legalább a központi részeket vegyék körül palánkkal, gypűvel, ám végül mindig elvetették az ötletet. Ezek a városrészek amúgy magasabban is fekszenek a környező vidéknél. A Tisza-parti hajókikötő és környéke pedig, ahová a régi kőút torkollik, igazi városnak mutatkozik, majd meglátod.

... Olykor egy-egy csapat őz iramodott el mellettük, fehér faruk, akár sebesen röppenő óriás lepkék, lebbentek ide-oda a vadászok szeme előtt. A madarak vidáman hangoskodtak, ám ahol átvonultak, ott menten elnémult minden erdei élőlény. Lőrinc élvezettel hallgatta az erdő zajait. Eszébe jutott, hogy Itáliában jóval csendesebbek a madarak... Erdőelve hegyei között hatalmas

csordákban élnek a bölények, ide, az Alföldre is onnan hozták őket a régiek, hogy errefelé is kedvükre vadászhassák a fejedelmi állatokat... Az ég alja még éppen csak derengett, amikor Edömérrel a nyomában elvágatott Szeged irányába.

11. Akár 1001 kérdést is feltennék neked, de hiába, nincs hozzá idő és hely. Ráadásul, természetesen, nem szeretném semmilyen titkotat elárulni, mielőtt bárki kézbe fogna, de azt még megkérdezném, hogy Lőrincd hogyan találkozott a testiséggel? (Volt már erre utalásunk, de ez majd kiderül azok számára, akik kezükbe ölelnek.)

A városfalak tövében alacsony házakból álló, feltűnően mocskos negyedbe vetődött, ahol az alkonyba hajló délutánban festett nők riszálták magukat a kapualjakban, mosolyaik feltárták szuvas fogaikat, ujjaik hosszú, különös színűre mázolt körmökben végződtek, gyakorta föllibbentették szoknyáikat, megmutatták szennyes ölüket; széthúzták ingüket, aszott, lottyadt melleiket elővonták, és tenyerükön kínálták oda az elhaladó férfiakra... A Piazza Mercatón öt kun meztelenre vetkőztetett egy tucat ittas polgárasszonyt, és miután rendre megerőszakolták őket, ruháikat és ékszereiket a koldusoknak vetették.

... Mi ez a substancia, ami belém költözött valamikor és valahol? És egyáltalán, hol és mikor? És miért bújít elő két alkalommal is, és mi okból ölti fel egy gyönyörű nő alakját? Vajon valóban substancia ez a szó filozófiai értelmében? Olyasmi, ami önmagában létezik, és létezéséhez nincs szüksége másra? És vajon a nő ama substancia megtestesülése, mint dulce? Avagy megbolondultam? Látomásaim vannak? Netán elment az eszem? Az ördög vagy az Isten incselkedik velem?

... Lőrinc nehezen engedelmeskedett. Sokkal inkább a félelem, semmint a vágy vezette el végül a tettekhez. Miután behatolt a testbe, és mozogni kezdett, a magát fenségnek nevező hölgy továbbra is hang nélkül, mozdulatlanul állt előrehajolva.

... A mennyei dulce úgy lengte körül, miként aranyló glória a szentek fejét. Mindkét oldalon finoman végigsimította a férfi arcát, ahogyan kicsi gyerekekét szokták, majd az önkéntelenül elnyíló szájából kivillanó fogakat sebesen többször végignyalta.

12. Az apostolok száma is ennyi. Nem teszek föl több kérdést, hiszen apostolod nem lehetek. Küldötted magad lehetsz. Ezt kívánom Neked!

Hogyan változott meg a világ

Könyvinterjú

Szálinger Balázs *Al-dunai álom*
című kötetével

1. Hol és mikor kezdődik a költői fantázia találkozása a realizmussal?

... egy ösvényen lemegyünk a Dunához. Kisvizes időszak, száraz lábbal járunk a meder homokján. Kutya- és embernyomok. Innen beljebb, a víz alatt van egy falu, Ógradina.

A 2018. év egyik tavaszi hónapját töltjük itt a feleségemmel és az érkező fiúkkal.

2. A Vaskapu közelsége hamar komoly gondolatokra sarkall?

Minden négyzetméteren másfél négyzetméternyi még-jó-lesz-
valamire dolog. Az ilyen ember leginkább munkát hagy az itt
maradókra, nem emlékeket. Ebből viszont következik egy nagy
és gonosz ötlet. Amit Közép-Európában szépen meg is valósított
mindenki, akinek eszébe jutott. Múlttalán népet kell kinevelni,
kevesebb a gond. Nem fontos a régi város. Az áram a fontosabb,
amit majd a vízerőmű ad. Ennek az áramnak és a munkalehető-
ségeknek pedig a régi város lesz az ára. A régi város helyett lesz
egy szép, vadonatúj múlt, amit teljesen mi rajzolunk.

3. Én is jártam Herkulesfürdőn, és nagyon kíváncsi voltam, de akkoriban még nem írtam, mint a szerződ.

... dühítő ez az osztrákmúltazás. Mert nem osztrák múlt volt az,
de nem ám. A feleségem szerint Herkules olyan, mintha a föld
alól kerültek volna elő az épületek, és szabadtéri múzeumnak
használnák a lelőhelyet. Renátó egyik verse így kezdődik: „Van-e
szomorúbb egy elhagyatott / novemberi fürdőhelynél / valahol
az isten háta mögött?” Küldünk neki Herkulesről fotót a köteté-
vel. Közben jutott eszembe: talán azért ír novemberet, mert egy
csak nyáron nyitva tartó helyre gondol, pl. a Balatonra. A világ
legsomorúbb fürdőhelye viszont mindig Herkulesfürdő, telje-
sen mindegy az évszak.

Egy férfi és négy nő fog szerepelni a Puccini-darabban. Ilyen sem
volt még. Herkulesről hazafele menet, útközben gondoltam ki.

4. A terhes feleség kapcsán van egy nagyon kedves jelenet. Tudod, melyikre gondolhatok?

A kedves a teraszon kitalálja, hogy sört kíván. Soha életében nem
ivott sört. Aztán kitalálja, hogy meg akar enni egy tortát. Bármi-
lyet, csak nem csokitortát. Aztán azt mondja, bármit akar, ami
nem hal. Végül megvan a megoldás: palacsinta. Menjek le vele

a konyhába most, fél 12-kor, és holdfénynél, békakurutttyolás és vízcsobogás közepette süssek neki palacsintát én, aki soha életemben nem sütöttem. És az nem jó, hogy ő megsüti magának, én pedig végignézem, mert olyat kívánt meg, amit én sütök.

5. Ne folytasd, ezután jön a csattanó! De érdekel, milyen a táj ott, esténként kivel találkoztak a főszereplőid?

Minden este (most éppen itteni idő szerint 22.45-kor) gyönyörűen, velünk szemben kel fel a hold. Mint egy seb, kipirosodik-kifehéredik a szerbiai hegyek fölött az ég, felhők is vannak, és nagyon látványosan és gyorsan (!) felbukik a torzított Hold – minél feljebb kapaszkodik, annál arányosabb. Távcsővel nézzük.

... Gigi félóránként lemegy zseblámpával a vízhez, van-e kapás.

Jut eszembe: tegnap (tegnapelőtt?), amikor *saramura de pește* volt a kaja, és Píszí, a macska megette az egyik ponty hátsó harmadát, Gigi simán visszatette a többi közé, és megsütöttük.

... Gigi úgy nézi folyton a három botját, mintha lájkokat várna. Feltűnően sok lájkja van, esténként négy-öt-hat hal mindig vödörbe kerül. Nem lehet rossz itt macskának lenni.

... Azonosítottuk, homoki vipera volt (*Vipera ammodytes*), ez az egyik legerősebb mérgű faj.

6. A szerelmespárod több helyre is elutazik, pl. Vidinbe. Mit gondolnak a városról? És mi történt a Magura-barlangban?

A város szelleme az építészete fölé nő.

... Felvásároltuk Bulgária fél halva- és rózsalekvárkészletét.

... Sokat beszélgettünk a barlang csöndjében. Báboztunk, az árnyékokkal bolondoztunk.

Az egyik visszafordulós szakaszon, pont egy átjárónál, ahol rengeteg denevér röpködött hangtalanul ki-be a fejüinktől

10–20 centire (szerencsére Zsófi nem vette észre őket) találkoztunk egy turistacsoporttal. Nem hiszem, hogy megijedtek tőlünk, de csúnyán néztek ránk, vagy halottnak hittek minket.

7. Mi az a Nemesnép-hangulat?

Mama alig volt bárhol a világban, egyszer ballagás vagy valami hasonló ünnep okán Keszthelyen.

... Papa volt Pesten a kiskörúti lakásban, és egyszer még járt Pesten – fél napot ült vasúti kocsiban a józsefvárosi állomáson, amikor vitték a frontra.

... Bízom benne, hogy belőlük valamit csak el tudtam hozni ide magammal. Hiányoznak. Rettenetesen sajnálom, hogy nem ismerhették meg ezt a nőt itt mellettem. És a kicsit. Ő lesz az első dédunokájuk, akit nem ismernek.

8. Miért mennek Pestre, egy rövid időre, Zsófi és Balázs?

Halljuk a baba szívhangját. Él, dobog, mozog. Még a 22. században is dobogni fog az a pici szív, amit ma hallottunk.

9. Visszafelé Szerbiában tekeregnek. Milyenek látják?

Szabadka mint egy kicsit megszikkadt oroszkrémtorta. Szeceszziós gyöngyszem, kifejezetten van lelke. Az utcák fölött összehajló fák tömött árnyékot tartanak, a tereken kívül fényes nappal is sötét van a belvárosban. A szállásunk is itt van, belvárosi trendi lakás egy udvarban. Magyar férj, szerb feleség, kisfiú.

... Székelykeve a legdélibb magyar többségű település, Belgrádtól délkeletre, a Duna partjától beljebb pár kilométerre. Kettesben ólálkodtunk az utcákon, nem is tudtuk, mit keresünk.

... Megláttuk az iskolát és a könyvtárat. Befutottam, vittem pár számot a Hévíz folyóirat legutóbbi évéből (már nem vagyok a szerkesztője, de a csomagtartóm alapján ez nem derülne ki, olyan, mint valami irodalmi díleré).

... A szerb szupermarketek mind szerb szupermarketek, sehol egy általunk is ismert nemzetközi lánc. Az áruk között pedig, bár a legismertebb márkák mind megvannak, túlsúlyban vannak a helyi termékek. Úgy helyi, hogy szerb, esetleg montenegrói.

10. Több irodalmi utalásod is van. Melyiket emelnéd ki?

... jött Király Zoli sms-e: „Ma délután Bréda mester elmene.”

... Szerettem őt, ringassa szegényt a Jóisten, mint azt a három tornyot a víz. Ki tudja, hol bukkannak fel az eltűnt nagy minőségek újra, ha a talentum is a közlekedőedények elve szerint jár-ke ide-oda. Bréda mester nagy minőség volt. Az egyik legrövidebb verset is ő írta magyar nyelven: „Megesznek a cápák, / cák-pákk.” Erről beszélek.

11. Orsova helység is főszerephez jut. Mit tartasz a legérdekesebbnek ott?

... a frissen nyílt múzeumot. Az út előtt olvastam róla egy cikket. Arról szólt, hogy alig pár hónapi működés után feladta a 3D-projektor, így a sziget védőszentjét, a szigetre visszavonult, dúsgazdag Miskin babát a látogatók kénytelenek két dimenzióban megtekinteni. A múzeum a valóságban inkább tárlat. Ketten ültek az épület előtti padon. Amikor látták, hogy feljűk tartunk, izgatottan ugrottak fel, olyanok voltak, mint Gigi, amikor kapás van. Láthatóan készületlenül érte őket, hogy igazi, élő látogatók tévedtek oda.

... Ízléses, kicsi kiállítás. Amit kísérőnk mondott, tulajdonképpen mind tudtuk már. A rományát jobban értették, mint az angolját.

... Nem meglepő, hogy a kiállításon nem esik szó a korábbi folyószabályozásokról, a Széchenyi-félékről és a millenniumiról, az viszont annál inkább, hogy magáról az erőműről sem esik szó.

12. Almásvidék miért lehet érdekes az olvasóidnak?

Ógerlistye mai neve Eftimie Murgu, egy 19. századi bánági román politikusról kapta a nevét, aki itt született.

... Ha már település-átnevezés: a legszebb találatot a Kárpát-medence másik felében lőttem. A Sopron melletti Harka község neve a magyar horka szóból való, ami egy ősi törzsi méltóságot jelölt, a harmadik legmagasabb rang volt a törzsszövetségben.

13. A borokról nem kérdezlek, inni nem tudsz, de Balázs sokféle jó borról írt. Búcsúzóul mit szeretnél bemutatni?

Szombaton van a táblaavatás, mondta Molnár Endre, a nagykövettől nemtudomkiig itt lesz mindenki.

... Hétvégén lesz újra Széchenyi-tábla. Pontosabban a Széchenyi-tábla emléktáblája.

... Román nyelvű meghívót kaptam. Van magyar is, de az csak néhány példányban készült.

... Meg hát, mondta, kinek is kéne magyar nyelvű meghívó.

13+1. Említsd meg még befejezésül Valér bácsit, és amit üzensz azoknak, akik kézbe vesznek!

Délelőtt bent jártunk a városban Valér bácsinál. Oldottabb volt a hangulat, mint a múltkor, most már Zsófi is ki mert kéretőzni pisilni. (Hogy bírta ki legutóbb?) Szóval megkérdeztem, hogyan pusztult el Orsova. Micsoda kérdés ez is! Talán pontosabb így: hogyan változott meg a világ.

... A régi város emlékei eltűntek. Iskolai, hivatali papírok, könyvek, tárgyak. Térképek, a város múltja, sajtója, semmi sem lett megőrizve, folytatva vagy felmutatva.

... Holnap Pest, holnapután elkezdjük berendezni a babaszobát, kisfiúkék felhőket festek a falra, úgy beszéltek. Hát, mi a legszebb helyen zárhattuk a mi bulinkat, a legszebb helyen, amit csak képzelni lehetett.

.....

Ez már nem kérdés a 31 napról. De nyer, aki elolvassa.

KERTÉSZ ESZTER

alkotása: *Manók*

TÁRCA

Lovászy László

Egy különc pénzügyminiszteri közszolga

A híres labdaház. Tulajdonképpen nem lehet eldönteni, hogy ezen a híres júniusi napon egy összeesküvés vagy a forradalom legszentebb aktusát látni – gondolta Jacques-Louis David festményét nézve, amelyen a parázs hangulatú ülés végén a közel 600 küldöttből 576-an írásban is megerősítették esküjüket, hogy a Nemzetgyűlést az új alkotmány elfogadásáig feloszthatatlannak tekintik. Az uralkodó rendek képviselői fejenként egy, míg a társadalom többségét kitevő parasztok és a polgárok összesen egy-egy szavazattal rendelkeztek. Ez váltotta ki a haragot. Vajon, ha ő is ott lett volna, hogyan érezte volna magát? Talán pontosan ugyanígy – tette hozzá magában.

Az angol pénzügyminisztérium képviselője a festménytől visszafordulva grimaszt vágott, és miután leült a székébe, unottan körbenézett az asztalon ülőkön, akik a szünetben szürcsölgették teáikat. Hetek óta egyre rosszabb a kedve. Ez a sok tekintélyes férfi életek millióiról és generációk sokaságáról dönt most és mindörökre, még hozzá úgy, hogy akikről döntenek, nem lehetnek jelen. Hirtelen bevillant neki egy baráti vendégség, amikor az egyik ismeretlen vendég bizalmaskodva azt mondta neki, hogy „szerencsére sok idiótát és degeneráltat” küldtek a frontokra. Meg hogy: „Legalább a természet elvégzi a dolgát ezzel a spanyolnáthával.”

Ma már apelláta nincs, fogcsikorgatott düh, felületesség, vakság, pökhendiség... az ókori tragédia valamennyi eleme annál inkább.

Gallérját kissé kilazította, mandzsettáit megigazította, és megmasszírozta csuklóit. A mindennapjait hosszú ideje megkeserítő zsibbadás nem szűnt meg.

Előtte a 121. és a 297. (b) cikk tervezett szövege feküdt, miszerint *„a szövetséges és társult hatalmak fenntartják maguknak a jogot, hogy visszatartsanak és felszámoljanak minden tulajdont, jogot és érdekeltséget, ami a jelen szerződés hatályba lépésének időpontjában német állampolgárok vagy általuk irányított vállalatok tulajdonában van”.*

Vele szemben ült két legnagyobb ellenfele. Éppenséggel ugyanabból az országból valók, mint ő. Lord Cunliffe és Lord Summer elégedetten hátradőltek székükben, s buzgón csócsálták a cikkek tervezeteit, miközben kavargatták az italaikat, mint két iker, még a mozdulataik is szinte egyformák voltak. Felsőhajtott, majd becsukta fáradt szemeit. Nem hagyta, hogy képzeletét a társadalmi konvenciók irányítsák, ezúttal is szinte bizsergő érzéssel figyelte, ahogy a két férfi egymás mellett ül. A két lord valósággal egy párként támogatta egymást.

Amikor felnyitotta a szemét, ismét lenézett az irataiba, és elkeseredetten lapozgatni kezdte a tervezeteket. A békeszerződés, amely kirajzolódni látszott előtte, valósággal megőrijtette. Egyre inkább rádöbbsent, hogy a tervezet szerint a szövetséges államok polgárai és a német polgárok közötti, a háború előtti szerződések érvényteleníthetők vagy felújíthatók a győztesek kívánsága alapján, s így a Németország előnyét szolgáló valamennyi szerződés felbontható, míg Németországot kötelezik a számára hátrányos megállapodások teljesítésére.

Örület! A 258. cikkely szerint Németország lényegében lemond arról, hogy részt vegyen bármilyen nemzetközi jellegű vagy gazdasági szervezetben! Vagy tényleg megőrültek ezek? Hiába mondom én, hogy még ha Németország 1936-ig évente ki is fizet 750 millió dollárt, addig az időpontig újra több mint a felével nagyobb összeggel fog tartozni a szövetségeseknek, mint 1919-ben?! 1936-tól évente 3,25 milliárd dollárt kell fizetnie a győzteseknek, csak hogy a kamattal lépést tartson. Ez az összeg óriási! A háború kitörése előtt az ország összes exportja alig érte el a két és fél milliárd dollárt. Azokban az években, amikor az ország ennél kevesebbet teljesít, többel fog tartozni, mint az adott év elején. Ha pedig

1966-ban – ezerkilencszázhatvanhatban! – be akarja fejezni a törlesztést, évente ezenfelül még 650 millió dollárt kell fizetnie, amivel az évi törlesztés összege 3,9 milliárd dollárra növekedik! Ez lényegében azt jelenti, Németország kötelezi magát arra, hogy beláthatatlan ideig nem maga rendelkezik a termelési többlettel! Generációk nőnek fel úgy, hogy nem maguknak és a családjuknak fognak dolgozni!

Én ezt nem bírom tovább!

Ófelsége, a király legmagasabb tisztséget viselő szolgálója, Lloyd George miniszterelnök végül délután fogadta a köztiszteletben álló közgazdászt. Rövid udvariaskodás után a pénzügyminisztériumi köztisztviselő rögtön rátért a lényegre, és lassan, higgadtan belekezdett:

– Közölnöm kell Önnel, hogy szombaton feltűnés nélkül távozom erről a lidércnyomásos konferenciáról. Itt már semmi hasznosat sem tehetek. Még ezen utóbbi iszonyatos hetek alatt is reménykedtem abban, hogy ön talál valamiféle utat-módot arra, hogy a szerződést igazságos és célravezető okmánnyá formálja. Ezzel azonban már elkéstünk. Az ütközetet elveszítettük. Távozom, hadd örvendezzenek az *ikrek* Európa pusztulásán, s hadd számolgassák, mi lesz ebből a brit adófizetők része. – A tisztelettudó, ám kevésbé alázatos közszolga ezzel sarkon fordult, és az elképedő miniszterelnököt magára hagyva távozott. Amint megérkezett szállodai szobájába, azonnal összepakolt, és másnap, 1919. június 5-én elhagyta az első világháborút lezáró békekonferenciát.

Amint hazaért, keserűen emlékezett vissza az Eiffel toronyra és az ott kedvesen sétálgató, jól öltözött emberekre. Megragadta kedvenc tollát, és írásban folytatta kavargó gondolatait és számításait: *„A gazdasági nélkülözés lassú szakaszokban hódít tért, és amíg az emberek türelmesen elviselik, a külvilág jószerint ügyet sem vet rá. A fizikai teljesítőképesség, és a betegséggel szembeni ellenálló képesség lassan csökken, de az élet valahogyan folytatódik, amíg végül el nem éri az emberi tűrőképesség határát, és a kétségbeesés és örület válik a tömegek tanácsadójává, fölírzza*

őket a válságot megelőző tompultságukból. De ki a megmondhatója, mennyit lehet még elviselni, vagy az emberek mely irányban próbálnak majd végül is elmenekülni balsorsuk elől?”

John Maynard Keynes tarkójában a zsidbadás nem múlt el, még akkor sem, amikor átnézte a számlákat mint a Cambridge-i Egyetem Eugenikai Társaság kincstárnoka. Csak akkor derült jobb kedvre, amikor legkedvesebb barátja, Duncan kopogott be a King's College-ben lévő szobájába, amit csak férfiak látogattak. Felcsillant a szeme, amikor meglátta barátja kezében a távcsövet és a szokásos festői készletét, és lelkesen keresni kezdte a papírhegyei között az egyik feljegyzését, amelynek az *Állati ösztön* címet adta. Egyre izgatottabban kereste a jegyzeteit, miközben gondolataiban a kedvenc tisztásukon járt már, ahol annyi kellemes percet töltöttek el kettesben. Miután megtalálta, hozzácsapta a Cambridge-i Egyetem ornitológiai kézikönyvét, és nevetgélve elhagyták a szobát.

***

Az első világháborúban győztes antanthatalmak elsődleges célja Németország és a háborúban vele szövetséges országok alapvető meggyengítése, valamint a soknemzetiségű nagyhatalmak – mint az Osztrák–Magyar Monarchia vagy az Oszmán Birodalom – egységének megtörése volt, miközben szintén soknemzetiségű utódállamokat hoztak létre Közép- és Kelet-Európában.

Versailles-ban legendák keringtek a Mennyei Ikrekről, akik nem mások voltak, mint a brit miniszterelnök, Lloyd George leglojálisabb segítői, Lord Sumner bíró és az ex-jegybank-vezér Lord Cunliffe. Rájuk és az ausztrál miniszterelnökre, Billy Hughes-re hárult az a feladat, hogy meghatározzák az első világháború után Németországot terhelő jóvátételi kötelezettségeket. Keynes és az „ikrek” közt ádáz konfliktus alakult ki, hiszen jelentősen eltérő összegekben gondolkodtak. A brit miniszterelnöknek, Lloyd George-nak egyensúlyoznia kellett a francia követelések, Németország Franciaországgal szembeni, britek által kívánt regionális

ellensúlya, valamint a wilsoni 14 pont és a változó hangulatú hazai közvélemény között. Ráadásul George-ot óvatosságra intette, hogy pártbeli hivatali elődje, Herbert Henry Asquith miniszterelnök, akit a háború közepén, 1916-ban cseréltek le, annyira népszerűtlenné vált a választók körében 1919-re, hogy ki is esett a parlamentből. Ugyanebben az évben jelent meg Keynes munkája A békeszerződés gazdasági következményei címmel.

A döntéshozók a magyarokkal szemben Európa-szerre kialakult ellenséges hozzáállást sem hagyták figyelmen kívül az 1920. június 4-én, a magyar delegációval aláírt trianoni békeszerződéssel. A történelmi okirat alapján a Magyar Királyság új határainak megállapításával Magyarország – a Monarchia vezető államával, Ausztriával ellentétben – területének kétharmadát elvesztette. Hasonló mértékű területcsökkenés legfeljebb Mexikó esetében következett be az USA javára a 19. században egy hosszabb folyamat eredményeképpen.

Keynes munkáságának egyik eleme a csordaszellem, illetve az állati ösztönök hatásának vizsgálata volt, amelynek során megállapította, hogy a nemzetközi tőkeforgalom szabadsága kapcsán sokszor még akkor is tőkemenekülés következik be, amikor nincs arra racionális gazdasági ok. Bár Keynes nem érhetette meg (1946-ban hunyt el), de Richard Nixon volt az első (republikánus) amerikai elnök, aki a baloldalinak tartott Keynes hívének nevezte magát, sőt Ronald Reagan és George H. Bush is hozott keynesiánus intézkedéseket a gazdaság élénkítése érdekében.

Keynes úgy élt homoszexuális kapcsolatban Duncan Grant festőművésszel, hogy ő egyben később a Lydia Lopokova ballerínával kötött esküvőjén is a tanúja volt. Keynes nemcsak biszexuális és az egyik eugenikai társaság tisztviselője, hanem a Marie Stopes Society for Constructive Birth Control alelnökeként a nők jogainak harcos szószólója, a nők saját testük feletti kizárólagos önrendelkezésének is híve volt.

TÁRCA

Juhász Kristóf

A kritika kritikája és más paradoxonok

Ha a művelődéstörténet jelenét nem szakágazati specialisták magánügyének tekintjük, mint a horgászatot vagy a cipőfelsőrész-készítést, hanem minden gondolkodó ember számára nyitva álló játszótérnek, akkor bizonyos élethelyzeteket sokkal vicesebbnek fogunk találni. Ilyen például, amikor az ember kritikáról ír kritikát. Hát minek az, kérem? Hogy majd valaki a kritikáról írt kritikáról is írjon egy kritikát? Vajon nem Peer Gynt hagymáját tékozzoljuk el éppen, a vélt megismerés hiú reményében hántva le egymás után szomorú rétegeit, ahelyett, hogy inkább beledobnánk egészben a fazékba?

Kis Petronella *Műfajok szimfóniája* című, könyv- és színházi kritikákat tartalmazó kötete nem pusztán válogatás egy tehetséges, fiatal kritikus (az Előretolt Helyőrség Íróakadémia Kritika-műhelyének tagja – e műhely mint szellemi bölcső fontosságát bevezetőjében a szerző is hangsúlyozza) írásaiból, hanem háromszólamú konceptuális íve van: a történelem ellenállhatatlan sodrása, a halál misztériuma, illetve a minden tárgyalt műből (vagy körüle) fölhangzó zene habarcsa.

E hármasság gondolati építményére a hátsó borító ismertetője is föl hívja a figyelmet – vajon ha nem tenné, akkor is elég éber olvasók lennének, hogy az írásokból összerakjuk a képet?

De inkább tegyünk föl még pár elcsócsáltabb alapkérdést a kötet kapcsán: micsoda légyen a kritikus, a kritika, illetve milyen szempontok szerint értékelhető efféle írásmű?

Ha beleszagolunk kultúréletünknek a legáporodottabb és legüdítőbb áramlatokat elegyítő jelenének levegőjébe, érezzük: a

„nagy” kritikusok ideje leáldozott, vagy legalábbis még nem jött el újra. Nem hiszem, hogy sok emberfia akad ma, aki egy kritika alapján dönt egy könyv elolvasásáról, egy színmű megtekintéséről. Az érzet másik feléért pedig hangsúlyozzunk másként: olyan sem sok akad, aki egy kritika alapján dönt. Bloggerek, vloggerek, tudós fők, egyszeri véleménynyilvánítók, bősztollforgatók, unatkozó naplopók, vélt és valódi entitások tucatjai öntik ránk élményeiket mindenről és bármiről (kivéve bizonyos marginális területeket, mint például a középkori passiójátás színpadtechnikája vagy a rituális maszkkészítés, amelyek korántsem olyan obskúrus, mint amennyire lenyűgöző, egyben népszerűtlen művelődéstörténeti témák), ami itt és most olvasható, hallgatható, vagy nézhető. És bár a mátrix végtelen (és felszíni) kulturális szabadsága miatt a fércművek többen vannak, mint a mestermunkák, ha valaki több felől tájékozódik, esetleg elköveti azt a perverziót, hogy egyszerre több kritikát-recenziót nyit ki, és párhuzamosan olvassa őket (és alkalmasint már azelőtt megundorodik a tárgyalt műtől, hogy közvetlenül találkozna vele), azért óhatatlanul belefut pár minőségi elemzésbe. És mivel a véleményformálás egykori formai követelményei föloldódtak a digitális világ már-már szektás babonássággal óvott, közvetlenkedő, „jófejkedő” miliójében, egy amatőr vlogger produktuma a befogadóra tett hatásában mérve ugyanolyan súllyal esik latba, mint egy tisztességben megőszült kritikusé az egyetemi katedra mögül. Ilyen sokaságban mérvadónak és meghatározónak lenni embert próbáló feladat, hiszen a pillanatokra föl villanó felületek sokaságának felszínén evickélünk mindannyian.

A sokaságban így leginkább az a fajta kritikai szemléletmód, attitűd értékelhető, mely a klasszikus, holisztikus világlátás szerint részről az egészre, vagyis a tárgyalt műről tágabb összefüggésekre utal. Bármilyen színmű vagy írásmű tárgyalható egyszerűen megfigyelhető elemek alapján, mint történetvezetés, karakterábrázolás, feszültségkeltés, fordulat, hangulat és a többi. A felszínt akkor hagyjuk el, a valódi mélységekbe akkor bocsátkozunk (befogadóink vergiliusi kalauzaként), mihelyst egy produktumot megpróbálunk elhelyezni valamilyen több koron

átívelő vagy több szellemi áramlattal találkozó kultúrtörténeti kontextusban.

Kis Petronella elemzéseiben sok helyen érzékelhető fogékony-ság és szándék erre a nagyvűségre:

„...száz év különböző korszakainak jellemző beszédmódját, szokásait, társadalmi rétegződését és feszültségeit képes hitelesen ábrázolni a díszlettel, a jelmezzel és a stílusváltásokkal. Ennek a korrajznak a hangulatához hozzájárul a tettere kész ifjúság széles mosolyának kíséretében elhangzó Ságvári-induló és a 80-as évek elmaradhatatlan diszkóslágereinek felcsendülése is” – hangzik a *Rozsdatemető*ről írt, *Emberi roncsok tárháza* című kritika zárása.

Hasonló érzékenység csillan meg *A dilettáns zseni faramuci operettje* című írásban:

„A Szomorú vasárnap egy olyan korszakban lett világláger, amikor a boldogság annyit jelentett, hogy beülhetünk este a kedvenc kocsmánkba, és megehetjük nyugodtan a sarokban a sertés-pörköltünket ecetes paprikával. Ahogyan a Szeressük egymást, gyerekek című záródal sugallja: meg kell tanulnunk értékelni minden ehhez hasonló percet, mert ha a háborúban lerúgják az ember veséjét, akkor bizony önfeledten örül annak is, ha napokkal később végre el tud menni könnyíteni magán.”

Vagy itt ez a remek summázat a Bodor Ádám *Sehol* című könyvéről írt *Halálraitéltek rajából* (külön figyelmet érdemel a kötet egészét jellemző hatásos, jól csengő címadás):

„Valóságos tápláléklánc bontakozik ki az elbeszélések élővilágában: a szórakoztató társulat táncoló majmokból és medvékből él, a céllövöldében élő libát lehet nyerni, a szakaszvezető Hernyó élelmet oszt a fogvatartottaknak, akiknek barkochbában az ölyv szót kell kitalálniuk, az utolsó elbeszélés eltűnt szereplőjének, Rebinek pedig kilenc kecskéje terelése közben vész nyoma. Így válik egymás lassú elsorvasztása, az akár motivikusan értelmezett gyilkolás az önfenntartás feltételévé és egyetlen lehetséges útjává Bodor abszurd világában, ahol mindenki annyira rá van utalva a másokra, hogy az is mindegy, halat vagy tarajos gótét lát-e a jég alatt.”

A fent említett tematikai-gondolati ívek – történelem, halál, zene – maradéktalanul hatnak a szövegekben, a koncepció, nem csalás, nem ámítás, valóban érvényesül. A *Műfajok szimfóniája* sokat ígérő bemutatkozása egy valóban gondolkodó, végtelenül figyelmes szerzőnek, aki jó eséllyel hamarosan leveti a szakszerű jólfésültség meg-megcsillanó, csábos álöltözetét, és hagyja kibomlani vadabb képzettársításait akár jóval töredezetebb, esz-széisztikusabb formában is, mindnyájunk örömére.

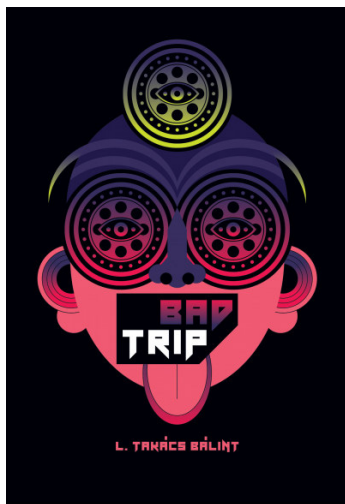

Kis Petronella: *Műfajok szimfóniája*. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020.

Rimóczi László

Üdítő őrületszilánkok

Az elsőkötetes szerzők mindig beleadnak mindent, szeretnének nagyot dobantani, bizonyítani, mert tudják, hogy a bemutatkozás fontos. Az önazonosság és az őszinteség vadul lángol bennük. L. Takács Bálint *Bad trip* című novellásköteténél is így érezhetünk.

A 'bad trip' definíciójával indul a kötet, hogy az olvasó már a legelején tisztában legyen vele: pszichedelikus élmények várnak rá. A következő meghatározás pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy a tudatmódosítók használata szakember felügyelete mellett személyiségfejlesztő is lehet, végül a szerző hozzáfűzi saját irodalmi meggyőződését: „*A bad tripek horrorisztikus álruhába öltöztetett gyógyító istenek*”.

A nyolc novella közül az első a *Mindenki bolond*. 1999 decemberében egy elhagyatott hegyi panzióban járunk, ahol egy fiatalember a húgával szilveszterezik, miközben horrorfilmes idézetek és utalások repkednek köztük, és azt találgatják, miért is van ekkora igénye az emberi léleknek a rémfilmekre. Maga a panzió is egy horrorfilm díszleteire emlékeztet, ideális helyszín szellemidézéshez, ami meg is történik, előhívnak az asztrálsíkról egy démoni kislányt. Ezen a ponton szabadul el a pokol egy föld alatti szektával és hokimaszkos gyilkossal, sok meneküléssel:

„*Elhagytuk a sípályát, beértünk a városba. Teljes káosz uralkodott a környéken. Mindenki elvesztette az esztét. A helyi templom falán graffiti volt: »Mit szól ehhez a mi istenünk?« Alatta egy másik felirat: »Beszéltem Istennel, már elhagyott bennünket.«*

Behajtottunk a helyi plázába. Leparkoltunk a kocsival a mozgólépcső elé, a boltok közé. Első ránézésre az egész pláza kihalt. Ahogy kiszálltunk, megdermedtünk. Mindenhol pokolbolhák ugáltak. Egyik sem csípett meg minket.”

Az írások intenzív hatása nyerseségükben rejlik, a sodró lendületet pedig kellemesen morbid hangulat keretezi tisztelettel adózva William S. Burroughs *Meztelen ebéd* című könyve elrugaszkodott jeleneteinek. A racionalitás nem dominál, ami kevés becsúszik a történetek elején, nagyon hamar el is párolog. Sok klisével dolgozik a szerző, bár lehet, hogy ez is a show része. Végig infantilis báj kíséri a szövegeket, már-már „ilyet bárki képes írni” érzése lehetne az olvasónak, ha nem jelenne meg néha egy kis abszurd felütésű filozófia. Üdítő örületszilánkok összefüggő szövegtextúrában, lenyűgöző lényeglátással és káprázatos színátmenetekkel, mindezt pedig csak fokozzák a helyenként bizarr és asszociatív képek és a támadó „fraktáldémonok”.

A kötet talán legerősebb darabja a *Szakítottunk* című írás, ami igen gyomorforgató témát dolgoz fel: egy nő és a bélférge viszonyát. Sorra veszi a bélféregtartás előnyeit, hátrányait, valamint alternatívaként ajánlja intenzív fogyókúrához. Végül a nő csak meg akar szabadulni tőle, mert a kapcsolat többet vesz ki belőle a kellenénél.

„Minden reggel pokoli hasmenés. Ez lett az ébresztőóráim, mióta összeköltöztünk a férgemmel. Eleinte olyan szép volt minden. Aztán kezdtem megelégni, hogy nálam lakik, én főzök rá, mindenben támogatom, mégis annyi fájdalmat okoz nekem. Pedig én vagyok a nő, nekem is vannak igényeim, de őt ez nem érdekli, csak eszik, alszik, néha átkúszik az egyik szobámból a másikba. Úgy érzem, ez a kapcsolat túlságosan egyoldalú. Mintha kihasználná, hogy szeretem. Mintha minden problémámat elintézné annyival, hogy »a szerelem már csak ilyen: néha kurvára fáj«.”

A *Kannibáltechno* egy újító kannibál-horrorfilm forgatásának viszontagságairól szól naplószerű formában, a *Panelparanoiában* pedig eleinte semmi bonyolultság nincs, dialógláncok a szerkezet: egy panellakásban fiatalok füveznek és beszélgetnek.

Egy betévedt lány kapcsán felmerül a kérdés, mi van akkor, ha valaki úgy kábul be, hogy nem is akar, például ha egy szórakozóhelyen begináztatnak egy lányt. Aztán előkerül egy kis joint, a kispolgári szomszédok is megjelennek, kialakítva a légkört egy jó kis horrorkomédiához. Ebben az abszurd játszadozásban a képzelet és a valóság újra kibogozhatatlanul összemosódik.

„Ha nekiállsz dicsekedni, mekkora cigiket csináltál már életedben, csak csendben mosolygok, mert tudom, én sokkal nagyobbakat. Hiába meséled, hány joint a napi rekordod, hidd el, nekem több. Szívtam már lakásban, teraszon, autóban, vitorlás hajón, buszon, villamoson, vonaton, repülőn, föld alatt, felett, mindenhol, mindentől, mindenhogyan. Csak azt nem értem, hogy nem buktam le soha.”

A *Titus Andronicus*ban már-már Hunter S. Thompson-os lendületet és tömörséget érzünk, ám ez az írás már komolyabb, filozofikusabb, és összeszedettebb az ábrázolástechnika is: egy Néró és egy Író nevű ember keresi Istent, ám a magasztos küldetést pikírt párbeszéd kíséri, ugyanis az Író megjegyzi, hogy járt egyszer egy posztapokaliptikus íróklubban, ahol az volt a program, *„hogy mindenki beáll egy körbe, előveszi a farkát, és beledugja az előtte álló seggébe. Így jön létre az irodalmi kör.”* Ez a belterjeség nagyon zavarja, és ígéretet tesz, hogy egy nap majd kiad egy könyvet, bár hozzáfűzi, minek írjon az ember, ha nincs kinek? És innen indul a kaland, hírhedt történelmi alakok bukott kori másaival, az események pedig észvesztő gyorsasággal követik egymást.

„A kocsi csendben haladt át a kihalt tájon, és istent kereste. Egy kettévágott Tesla hátsó része, lóhoz kötözve. Amikor az elektromosság megszűnt, a társadalom összeomlott. Aztán kihaltak a városok, elnéptelenedett a Föld. Felnőtt egy új generáció, akik beleszülettek az apokalipszisbe.”

A novellák több dimenzióban játszódnak, ahol az örület hitelesen ábrázolódik, néha a káosz felé tolódva, mégis szárnyalnak, egyik-másik mintha kondenzcsíkot is húzna maga után. Ezek az impulzív, „fejnehéz” irományok gyakran Komor Zoltán univer-

zumait ostromló sugarúak, és a néha jellemző túlradó zavarosság ellenére is működnek. Gyakran sötét tónusúak, ugyanakkor sokkolóan beszédesek, a befogadó pedig ráébred, hogy az írók nem azért vannak, hogy a világ szálait kifésüljék, vagy eligazítsák a tévelygőket, ők csak látnak, éreznek és felvázolnak, nem térítnek.

A *Lidércsirke* szabályaiban tovább fokozódik a brutalitás, és ha lehet, még jobban elszabadulnak az abszurd perverzciók. Utána következik az *Univerzális agyzsibbasztás*, mely sci-fiszerű írás egy szélütött Philip K. Dick nyomdokain halad.

A brutalitás mögött azonban a tudat szabadságának lélektana bontakozik ki. Számos keleti vallás is azt hirdeti, hogy az univerzummal csak az elme szétcsapása vagy legalábbis megregulázása révén lehet egyesülni.

A szerző nem engedi meg magának a csapongást és a felesleges szószaporítást: csak a lényegre szorítkozik. Dinamikusan építi fel világát, az élénk, vad piktúrák membránján átszűrődő érzelmek pedig láttatják a háttérmotivációkat. Nem finomkodik, ám mindezt anélkül teszi, hogy öncélúvá válna. Bizarr képei, váratlan fordulatai egy abszurd világra rímelnek.

A kötet nagyon is olvastatja magát, valójában egy piacképes önreflexiós lektúrról van szó.

Bár L. Takács Bálintnak ez az első kötete, már most sem kell tartania attól, hogy neve a feledés homályába merül, hiszen ezzel a művel olyan messzire merészkedett, ahonnan már nincs visszaút.

Schranz Áron

Kísérletek a szentimentalizmus korából

Az *Egy orosz utazó levelei* teljes magyar fordítása 2016-ban látott napvilágot a Ráció Kiadó gondozásában, Nyikolaj Mihajlovics Karamzin (1766–1826) neve mégis minden kétséget kizáróan ismeretlen a magyar olvasók többsége előtt. Az orosz szentimentalizmus reprezentatív alakjának hatástörténeti jelentősége megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor az érzelmesség irodalma napjaink befogadját nem feltétlenül vonzza. Felmerül a kérdés, hogy a frissen megjelent *Elbeszélések – elmélkedések* változthat-e a fennálló helyzeten, vagy Karamzin prózája továbbra is kuriózum marad, s Horváth Iván fordítása elsősorban a korszakkal foglalkozó irodalomtörténészek érdeklődésére tarthat számot.

A kötet előszavában Dukkon Ágnes (csoportosítva a válogatás darabjait) elsőként Karamzin történelmi elbeszéléseit, az *Elbeszélések – elmélkedések* két leghosszabb szövegét mutatja be. A *Natalja, a bojár lánya* (1792) esetében – miként arra a prolóógus szerzője is felhívja a figyelmet – egyértelműen a fikció dominál, a mesei elemekkel tarkított elbeszélés történelmi háttére kizárólag díszletként szolgál. Alekszej és Natalja happy enddel záruló szerelmi történetét a mindentudó narrátor markáns jelenléte, önreflexív megjegyzései színesítik, felvillantva az ironikus önszemlélet lehetőségét is. „*Most leírhatnék a kedves olvasónak egy szörnyű képet az elbűvölő ártatlanságról, a megcsalt szerelemről, a boldogtalan szépségről, aki barbárok, gyilkosok és egy rablóvezér kezébe került [...]. Hiteles és természetes tényként mutathatnám be mindezt, az érzékeny emberekben*

bánatot és fájdalmas könnyeket fakasztva. De ebben az esetben eltávolodnék a történelmi igazságtól, amelyeken elbeszélésem alapul."

A XV. században, III. Iván moszkvai nagyfejedelem uralkodása alatt játszódó *Marfa, a helytartó felesége, avagy Novgorod meghódítása* (1802) a kötet egyik legkidolgozottabb szövege. Az elbeszélést, melynek középpontjában a Novgorod szabadságáért mindenét feláldozó Marfa Boreckaja áll, rövid bevezetés előzi meg, benne a szöveg keletkezéstörténetének ismertetésével: „*Krónikáinkban kevés szó esik erről az időszakról, de a véletlen elém hozott egy régi kéziratot, amelyet most közreadok a történelem és a mesék kedvelői számára, csak a homályos és érthetetlen stílust változtatok meg. Úgy gondolom, hogy egy novgorodi nemes írhatta.*” A keretfikció tanúsága szerint az elbeszélés tehát egy novgorodi perspektívájából jeleníti meg a városállam és a Moszkvai Fejedelemség háborúba torkolló konfliktusát. Ez a szemszög – ahogy az a szövegből egyértelműen kiderül – megegyezik az előszó narrátorának cizellált, értékítéletet hordozó interpretációjával: „*III. Iván a haza dicsősége és ereje érdekében köteles volt a novgorodi területet országához csatolni. Dicsőség neki érte! Am a novgorodiak ellenállása nem valamiféle jakobinus lázadás volt. Ők ősi szabályaikért és jogaikért harcoltak [...]. Csak értelmetlenül jártak el: előre kellett volna látniuk, hogy az ellenállás Novgorod pusztulásához vezet. A józan ész önkéntes áldozatot követelt volna tőlük.*” Karamzin sajátos viszonyulása történelmi elbeszélése tárgyához sokat elárul gondolkodásmódjáról, így a *Marfa, a helytartó felesége* a kötet kulcsfontosságú darabja. Végeláthatatlan monológjai azonban komoly feladat elé állítják a szöveg befogadóját, Novgorod bukásának története mindvégig statikus marad.

A gyűjtemény szentimentális darabjai az érzékenység irodalmának konvencionális eszközeit használják, Karamzin ugyanakkor több szövegkíséret esetében is figyelemfelkeltő poétikai megoldással él: lépre csalván olvasóját, homályba borítja az elbeszélendő történetet. Míg a keretes szerkesztésű, levélformába ágyazott *Liodor* (1792) kommentár nélkül szakad félbe (így a rejtélyes címszereplő élettörténete töredékes marad), addig az ún. gótikus elbeszélések paneljeiből építkező *Bornholm szigete* (1793) titokzatos-

kode narrátor-szereplője a következő megjegyzéssel zárja rövidre hátborzongató elbeszélését: *„Leültünk a fa alá és az öreg elmesélt egy szörnyű történetet. De azt a történetet önök most nem ismerik meg, barátaim. Az a következő alkalomra marad. Csak annyit mondok, hogy megismertem a gravesendi ismeretlen titkát – egy borzalmas történetet.”* A szövegek fragmentumszerűsége egyrészt utalhat a szerző játékos kísérletező kedvére, másrészt hangsúlyeltolódást is jelezhet: a sematikus, untig ismételt cselekményelemek helyett az elbeszélések modalitására hívja fel a figyelmet.

Akárcsak a kötet imént említett darabjai, a *Korunk lovagja* (1803) is csonka szöveg, a töredékesség ugyanakkor itt nem poétikai fortély, Karamzin egész egyszerűen nem fejezte be elbeszélését. A szerző szentimentalizmushoz való ironikus viszonyulása ezen a ponton csúcsosodik ki, olyannyira, hogy a fejlődésregényeket idéző történet már-már paródiába hajlik. Az elbeszélés középpontjában egy „tősgyökeres orosz nemes” fia, Leon áll, aki – miután korán elveszíti édesanyját – megismerkedik egy gazdag gróf feleségével, Emiliával. Az asszony előbb „második anyácskája” lesz, majd sajátos viszony kezd kibontakozni közöttük, történetük további alakulása ugyanakkor a szöveg töredékessége miatt ismeretlen marad. Az elbeszélés paródiaként való olvasatának létjogosultságát több tényező is igazolja: az egyes szám harmadik személyű narrátor fontoskodó kiszólásai, Leon életútjának szőrszálhasogató részletezése, valamint az érzékenységgel beszédmódjának eltúlzott alkalmazása.

A kötet jellemrajzszerű elbeszélései közül szintúgy figyelmet érdemel a *Gyónásom* (1802), a válogatás talán legszórakoztatóbb darabja, melynek én-elbeszélője, N. N. gróf leplezetlen cinizmusmal ad számot felelőtlen, amorális életéről. *„Egyszóval, elégedett vagyok a helyzetemmel, és mindenben az elkerülhetetlen sors kezét látva, életem egyetlen percét sem keserítettem bűnbánattal. Ha visszahozhatnám a múltat, minden tetteimet újra megcselekedném. Ismét szeretném megharapni a pápa lábát, kicsapongó életet élni Párizsban, inni Londonban, szerelmi komédiákat játszani a színházban és az életben, elherdálni a birtokomat,*

és elvenni a feleségemet a második férjétől.” A satirikus szöveg, mely a vallomásirodalom tradícióját hozza mozgásba – felülírva annak bizonyos konvencióit, így például az erkölcsi célzat kritériumát („*De Isten ments, hogy hitvány epigonnak tűnjek! Előre leszögezem, hogy egy gyónással ellentétben vallomásaimnak nincsen semmilyen erkölcsi célja. Csak úgy írok.*”) –, szemléletében előrevetíti az orosz romantika csúcsteljesítményeit, és rávilágít Karamzin alakulástörténeti jelentőségére.

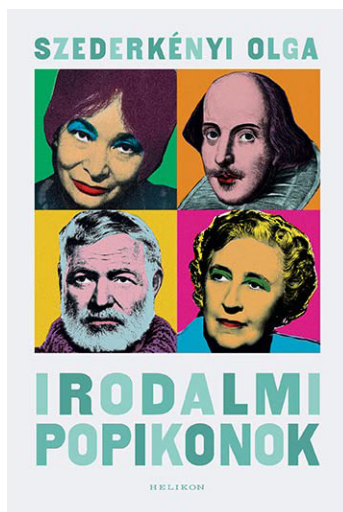
A gyűjtemény három teoretikus szövegében a szerző művészetről, tudományról, illetve történelemről vallott nézeteit ismerhetjük meg. Ezek legjelentősebbike az *Egy s más a tudományokról, művészetekről és a felvilágosodásról* (1793), melyben Karamzin határozottan elutasítja Rousseau művészet-, valamint tudományellenes nézeteit („*Tisztelem nagy tehetségedet, ékesszóló Rousseau! [...] Szeretlek jó szívedért, az emberiség iránti szeretetedért, de álmodozásaidat csak álmodozásnak, a paradoxonokat pedig csak paradoxonoknak tartom.*”), pálcát törve a felvilágosodás felett. Említést érdemel továbbá az ugyanabban az évben született, ars poeticának is beillő *Mi kell a szerzőnek?* E rövid szövegben Karamzin amellett érvel, hogy egy írónak nem csupán tehetségre és mesterségbeli tudásra, hanem „*jó és gyengéd szívre*” is szüksége van, ha meg akarja nyerni magának olvasóját. „*Az alkotó mindig benne van az alkotásban, gyakran akarata ellenére. A képmutató hasztalan gondolja azt, hogy becsaphatja az olvasót, és gyönyörű szavak arany leple alatt elrejteti vas szívét [...]. Minden felkiáltása hideg, lélektelen, élettelen.*”

Az *Elbeszélések – elmélkedések* heterogén szövegtöredékgyűjteménye át fogó képet nyújt Karamzin kisprózájáról. Horváth Iván örvendetes törekvése – miszerint fordítómunkáját nem kizárólag az eredetihez való hűség igénye határozta meg, hanem az is, hogy emészthetővé tegye a válogatás szövegeit – vitathatatlanul segíti az olvasást, ennek ellenére a kötet bizonyos darabjainak befogadása nehézségekkel járhat.

Pusztai Ilona

Sikerek kánonon innen és túl

A borítón Andy Warhol, a pop-art ikonikus alakjának stílusában négy portré Szabó Magdáról, Shakespeare-ről, Hemingway-ről és Agatha Christie-ről. Ők mindent elértek, amire csak író vágyhat: világhírt, olvasói rajongást, szakmai megbecsülést, „halhatatlanságot”.

Főként napjaink sikerorientált világában ki ne szeretne hasonlót? Nem véletlen, hogy manapság oly népszerűek a biztos siker receptjét hirdető önjelölt próféták, akárcsak a középkorban az aranycsinálás titkával házaló alkimisták. Főleg, hogy a világhálónak, a közösségi médiának és a magánkiadásoknak köszönhetően már nemcsak – Karinthy szavaival – „úr ír”, hanem bárki tollat vagy inkább billentyűzetet ragadhat. Persze sokan kevessebbel is beérnék. Megelégednének a hazai népszerűséggel, az olvasóközönség szeretetével, akár Rejtő Jenő, Fekete István vagy Rideg Sándor. Azt sem bánnák, ha sikerük kérészetű lenne, mint Bródy Sándoré vagy Bánffy Miklóisé. Mit nekik hollywoodi filmszerződés, Nobel-díj, a jogutódok pedig ne belőlük akarjanak élni, írjanak ők is.

Szederkényi Olga interjúkötetében irodalmi sikerek nyomába ered. Ám aki a receptre vágyik, azt ki kell ábrándítanom: nincs ilyen. Minden írói sors, minden mű utóélete más és más, így nincs egyetlen, a sikerhez vezető biztos út sem. Boccacciót kora Tacitus, a római történetíró felfedezőjeként és az első Dante-életrajz írójaként becsülte. Napjainkban mint a *Dekameron* szerzőjét, a novella atyjaként tiszteljük. Shakespeare a maga

korában népszerű színpadi szerző volt. Ha a puritánokon múlt volna, akik hosszú évtizedekre betiltották a színjátszást Angliában, ő is eltűnik a süllyesztőben sok kortársához hasonlóan. Ben Jonson érdeme, hogy darabjai könyvként fennmaradtak, majd Lessingé és Goethéé újrafelfedezése. Csillaga azóta egyre fényesebben ragyog. Molnár Ferenc színműveit Babitsék és a *Nyugat* köre túl könnyűnek találta, darabjai viszont nemcsak a magyar és külföldi színpadokat hódították meg, hanem Hollywoodot is. (Molnárt többfelé játszották életében, leginkább német nyelvterületen. Kicsit ezért is irigykedtek rá, a nemzetközi színházi sikerei és az azzal járó sok pénz miatt. Sárközi Mátyás ír erről Molnár-életrajzában.) A *Liliomból Karusszel* címen musical készült. Az *Olympiát* Kertész Mihály vitte filmre Sophia Lorennel. Billy Wilder pedig az *Egy, kettő, háromból* forgatott politikai szatírárt Berlinben 1961-ben, pont a fal építésekor. Füst Milán művészte sokáig vicclapok céltáblája volt, csak a szűk szakma értékelte művészetét a *Nyugat* főszerkesztőjével, Osvát Ernővel az élen. Ám miután 1958-ban megjelent *A feleségem története* Párizsban franciául, egy csapásra itthon is befutott. A mű népszerűségét jelzi, hogy Darvasi László színpadi változatot írt belőle, amelyet a kaposvári bemutató óta sikerrel játszanak színházaink. Enyedi Ildikónak pedig hosszú ideje dédelgetett álma valósult meg azzal, hogy végre hozzákezdhetett a regény megfilmesítéséhez.

Aki viszont szeretne többet megtudni kedvenc írójáról, regényéről, esetleg új alkotókat, műveket felfedezni, az bizonyosan nem fog csalódnni a könyvben. Hogyan zajlott az ötórás tea a krimikirálynő regényeiben? Mi köze Old Shatterhandnek az állatkertet alapító Xantus Jánoshoz? Hogy lett Hemingway-ből, a legmacsóbb íróból Ernestine, vagy mi is az a Papa Dople? Kiről írta a *Borsszem Jankó* folyóirat: „...évekig egy Űsd Titán nevű alak, füstölgő kémény alatt hosszú sorokat eregetett magából”? Miben volt a román diktátor, Ceaușescu példaképe Drakula? Hogyan lett a *Büszkeség és balítélet* tévésorozatának ikonikus jelenete egy olyan pillanat, ami valójában csak a hölgynézők képzeletében él? Milyen ripszttal vágott vissza sikertelen öngyilkossági kísérlete

után Molnár Ferenc az őt kioktató Bródy Sándornak? Miért nem lehetett Jumurdzsák Janicsár? Ilyen és ezekhez hasonló érdekeségekre derülhet fény a könyv interjúit olvasva.

Szederkényi Olga tizennégy híres író, két emblematikus regényhős (Drakula és Švejk), valamint négy kultuszkönyv: a *Grimm-mesék*, az *Egri csillagok*, *A feleségem története* és az *Anna Karenina* kapcsán kérdez irodalomtörténészeket, írókat, rendezőket. Párosinterjúi akár az érem két oldala is lehetnének. Az egyik megszólaló – többnyire irodalomtörténész – sok érdekeséget, titkot feltárva, a műveket elemezve vezet végig az írói életutakon, míg a másik oldalon az adott alkotóhoz vagy műhöz leginkább kötődő művészek személyes viszonya tárul fel. Megszólal itt Czibóka Tamás, az agatha.hu olvasói oldal alapítója (Agatha Christie), Boldizsár Ildikó meseterapeuta (Grimm-mesék), a rendezők közül Marton László (Shakespeare), Robert Wilson (Švejk), az írók közül pedig Cserna-Szabó András (Rejtő Jenő), Böszörményi Gyula (Fekete István), Kiss Noémi (Szabó Magda). Néhány esetben leszármazottakat kérdez Szederkényi Olga, például Xantus Gábor filmrendezőt (Karl May) vagy Alexander Bródyt, Bródy Sándor és fia, Hunyady Sándor hagyatékának gondozóját.

Pár igazi különlegesség is akad a beszélgetéssorozatban. Molnár Ferenc kapcsán két unokája vall: Horváth Ádám tévés filmrendező és Sárközi Máttyás író, a *Liliom öt asszonya* és a *Színház az egész világ*, *Molnár Ferenc regényes élete* című könyvek alkotója. Az *Egri csillagokat* a török fordító, illetve Horváth Viktor, a hódoltság korát oszmán szemszögből bemutató *Török tükör* című regény írója szokatlan nézőpontból, a törökök perspektívájából járja körül. Drakula sem véletlenül kap helyet a kötetben. Bár a könyv az angol irodalom része, több magyar vonatkozása is van. A Karóbahúzó Vlad Țepeș havasalföldi vajdáról mintázott figurához Vámbéry Ármin meséi adták az ötletet. Sőt, a filmvásznon Drakula leghíresebb megszemélyesítője az Amerikában élő, magyar származású Lugosi Béla volt. Nem mellesleg napjainkban reneszánszukat élék a vámpírhistóriák. Ne csak a ti-

niket meghódító *Alkonyat*-trilógiára gondoljunk, de olyan hazai sikerekre is, mint Benedek Szabolcs *Vér-trilógiája* (*A vérgróf, A vérgrófnő, A vértanú*) és Szécsi Noémi *Finnugor vámpírja*. Később a Jane Austen-interjúból az is kiderül, az írónőnek az ihletet a vámpírnagyi megformálásához a *Büszkeség és balítélet*ből Mr. Darcy nagynénje, a fennhéjázó és akarnok Lady Catherine adta. Ahogy Boldizsár Ildikó találóan megjegyzi: ha valaki nem tud azonosulni a gonosz mostohával, akkor a terápia sikertelen marad.

Végül a párosinterjú az *Anna Karenina* esetében hármassá bővül. Hajnády Zoltán irodalomtörténész mellett Soós Attila színházrendező és Bárdos Judit filmesztéta is megszólal. Itt érezhető leginkább, mennyivel izgalmasabb lett volna a beszélgetőtársakat együtt megszólaltatni, mikor Joe Wright filmjéről (amelynek forgatókönyvét a nálunk leginkább a *Szerelmes Shakespeare* révén ismert angol drámaíró, Tom Stoppard jegyzi) Soós Attila és Bárdos Judit homlokegyenest más véleményét fogalmaz meg.

A könyv végére érve valószínűleg sok olvasóban maradhat hiányérzet, ahogy bennem is, hiszen még számos sikerszerzőt, kultuszkönyvet fel tudnánk sorolni mindannyian. Így sokakkal együtt várom a folytatást, amelyben kimaradt kedvenceink kapnak majd helyet.

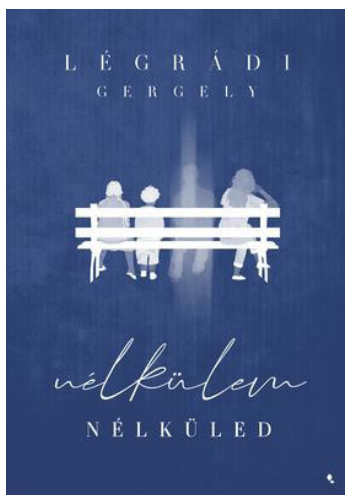
Az interjúk többsége 2012 és 2019 között a *Hévíz* folyóirat *Vízibicikli* rovatában már napvilágot látott. Cserna-Szabó András és Turi Márton szerkesztőknek, valamint Darida Benedek olvasószerkesztőnek köszönhető, hogy most könyv alakban is megjelenhettek, új beszélgetésekkel kiegészülve. Végül külön szeretném megemlíteni Hlatki Dorottyát, az ötletes borítókép és a fejezetindító rajzok alkotóját.

Muth Ágota Gizella

„...átrohantunk a közös életünkön”

Légrádi Gergely új kötetének története abszolút mai: marketingiroda, zaklatott főnök (Miklós), akinek élete percre be van osztva, családjára alig jut ideje. Felesége és két gyereke van, mindent megad nekik, de saját magából keveset. A gépezetnek pörögnie kell az összeomlásig, ami be is következik az Alzheimer-kór képében. Miklós ezt is feladatnak tekinti, amit meg kell oldania, mint eddig mindent, és el is hiszi, hogy sikerül majd. Orvos, kórház, elbutulás, halál – valójában ezek várnak rá. Felesége közben belefárad a reménytelenségbe, és azt kívánja, hogy inkább legyen már vége. Két iskolás gyerekük persze nem érti az egészet, csak azt látják, hogy apjuk nem a régi, erős, temperamentumos, biztonságot adó férfi. A történet hangulata életünk robotoló levegőtlenségét árasztja: rohanás kifulladásig.

A kötet négy fejezetre, de tulajdonképpen két nagy részre tagolódik: az első Miklós fokozatos leépülése, a másik a feleség, Eszter férje halála utáni gyötrődése és útkeresése a megnyugvásig és elengedésig, vagy inkább csak a beletörődésig. A cím is sugallja a veszteséget, a hiányt. A történet két szálon fut a két főszereplővel, akiről a narrátor mesél. Az eseményeket évszakokhoz és három döntő évszámhoz kapcsolja, váltogatva az idősíkokat, naplórészleteket, emlékfoszlányokat, elmélkedéseket, dialógusokat beiktatva. Pörög a történet, az elején gyors egymásutánban zajlanak az események, majd Miklós halálával minden fokozatosan lelassul, és a lendületesen gördülő, pattogó mondatok után a

vége felé szinte vontatottá és merengővé válik a narráció, ahogy Eszter élete is átalakul. Miklós betegségének taglalásától és kórházi vegetálásának elemzésétől eltekintek, inkább Eszterre szeretnék fókuszálni, hiszen mindig annak nehezebb, aki itt marad.

A két főhős karaktere sokunknak ismerős lehet: a problémamegoldó férfi, aki céljait elérte az egyetem befejezésével és a családalapítással, ezután már csak feladatai vannak, egyik a másik után, vagy éppen egyszerre. Munkatársának, Gergőnek a balesete és kórházba kerülése előrevetíti az ő sorsát is. Annyi a munkája, hogy egy napi feladatot eloszthatna egy hétre. Mindent röptében intéz, sokszor a kocsijából mobilon, megbízható asszisztense, Olga úgy teljesíti parancsait, akár egy számítógép. A családja vár a sorára, gyerekei hiányolják, feleségével is inkább mobilon tartja a kapcsolatot. Közben szavakat és neveket téveszt, elfelejt dolgokat. Olga nem mer szólni, Eszter viszont orvoshoz küldi.

Miklós felesége a házitündér és anya szerepében élvezzi az anyagi biztonságot, és neveli a gyerekeket. A szerelem az évek folyamán lecsendesült, szeretetté halkult. Egy-egy kirándulás a gyerekekkel még belefér az életükbe, de hosszabb beszélgetésekre már nem futja az idejükből. Miklós elkezd lejegyezni betegségének fázisait és Eszter utáni vágyakozását a kórházban, Eszter pedig férje elvesztése után kezd bele a naplórírásba és a vele való utólagos beszélgetésbe. Rájön, hogy mennyi mindent nem tud róla, egyáltalán nem ismeri gyerek- és ifjúkorát, álmait, vágyait, barátait, jó ismerőseit. Mindez csak később derül ki számára, amikor kézbe veszi Miklós naplóját, amit a kórházban is folytatott. Üzenetnek tekinti ezt a naplót, azt gondolja, férje talán így akarta számára megkönnyíteni elvesztésének feldolgozását, mégsem olvassa végig, inkább felkeresi egy-két barátját és kollégáját, hogy megtudjon valamit arról a Miklósról, akit nem ismert. Egyszerűen nem tudja addig meggyászolni és elengedni, amíg meg nem ismeri a múltját. Természetesen ezek a beszélgetések nem érnek fel a kettejük elmulasztott bizalmas együttléteivel, mégis némi megkönnyebbülést jelent neki az, hogy valakivel beszélhet a férjéről. Azonban Miklós kórházi fiókjából előbukkan egy cso-

mag levél is, egy ismeretlen nő levelei, akinek később a nevét és elérhetőségét Eszter kikutatja, majd őt magát is megismeri. Zsófiával, Miklós első szerelmével személyesen is találkozik. Melyik nő ne lenne kíváncsi a vetélytársnak hitt másikra?

A szeretőnek vélt nő érthetően nagyon felzaklatja Esztert, és a veszteség miatti bánat hirtelen átfordul fura bosszúvágyba: ha te így, akkor én miért ne? Ám ez kicsinyes bosszú a halott férjén, egy ismeretlennel eltöltött éjszaka nem segít egyensúlyba hozni Eszter lelkét. Másnap már szégyelli az egészet. Eszterről az olvasónak nehéz elképzelni ilyen olcsó „megoldást”, különösen egy korábbi, kínosan végződött találkozás után egy régi ismerőssel. Ez a naturális motelszobai szexjelenet megtöri a könyv stílusának egységét is, kilóg belőle.

A férje életében nyugodtan és gond nélkül tevékenykedő, a családért élő, kedves, naiv feleség Miklós halála után bizonytalanlanná, kapkodóvá válik. Feladatokat és pontos napirendet készít a gyerekek számára is, hogy ne kelljen gondolkodnia. Munkát keres, de csak kényszerből, s ez látszik rajta az interjúkon. Úgy érzi, semmi sem sikerül neki, talajt vesztett, nem tudja, hogyan élje túl a történeteket. A barátok és régi barátnők elmaradtak, egyiknek sincs ideje, kedve beszélgetni, a régi barátságokat nem lehet felmelegíteni. A vallás sem segít, hiszen férje mellett ő is ateista lett, és a temető sem jelent kapaszkodót, pedig a gyerekek szeretnék valahol meglátogatni az apjukat, helyhez kötni, ahol találkozhatnak vele, de még a temetésen sem vesznek részt, mert Eszternek nem volt már ereje felkészíteni őket a szomorú búcsúztatóra. A gyászhoz hozzátartozik a búcsú, de ez itt nem történt meg, elvarratlanok maradtak a szálak.

Két mellékszereplőt emelnék ki, a gondoskodó és megbízható Olgát, és Gergőt, aki nemcsak munkatársa, de barátja is volt Miklósnak, és hozzájuk Eszter is bármikor fordulhatott. Felbukkan még egy különös banki tanácsadó, Attila, akinek túlzottan udvarias, múlt század eleji beszédmodora és viselkedése először elképeszti, majd megnyugtatja Esztert. A vele való találkozások és töprengések közelebb viszik saját egyéniségének felfedezésé-

hez. Végül Zsófia a második találkozásuk alkalmával visszaadja a hitét Miklósban, és Eszter meg tud válni halott férje naplójától, anélkül, hogy elolvasta volna – ezzel a gesztussal elengedi őt.

Légrádi Gergely megható és tanulságos könyvében olyan részletesen ábrázolja az Alzheimer-kór tüneteit és lefolyását Miklós-nál, majd szeretteinek lelkiállapotát a halála után, mintha maga is átélte volna hasonló megrázkódtatást.

Légrádi Gergely: *Nélkülem – nélküled*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2020.

KERTÉSZ ESZTER alkotása: *Most vagy soha*

Bakonyi István

Intellektualitás és szenvedély

A *Villon nyakkendője* című verseskötet után Balázs F. Attila új könyve *Újrafestett rácsok* címmel látott napvilágot. Az „újrafestés” azt is jelenti, hogy nem csupán új művek kaptak benne helyet, hiszen 2010 és 2020 között írt verseket tartalmaz, és jó részük meg is jelent a korábbi kötetekben. Egyfajta megszürt válogatás az itt olvasható versanyag.

A címadó vers például az ezt megelőző összeállítás fontos darabja. Erő, humánus árad belőle, a keserűséggel együtt. S itt van a *Villamossal jön a részeg hajnal* is, jelezvén, hogy a „fekete varjak köröznek”-féle lélekállapot változatlan. Sok új vers nem keletkezett az utóbbi időben, viszont megszorodtak Balázs F. Attila külföldi jelenlétei, számos idegen nyelvre lefordított könyvvel, igazolva az életmű egyetemességét. (Bámulatos, hogy csak a *Villon nyakkendője* és e kötet között tíz műfordítás-kötet jelent meg!) Vajon mi rejlik a siker mögött? Számos gyakorlati oka is lehet, hiszen költőnk tudatosan alakította ki nemzetközi kapcsolatait, sok költőfesztivál résztvevője volt. Persze világos, hogy ez nem elég a világszintű elismeréshez, kivételes tehetségre is szükség van hozzá.

Erről győzi meg az olvasót az *Újrafestett rácsok*. A titkokat keresi kiváló, tanulmányértékű utószavában Zalán Tibor, aki más-kor is vállalt hasonló munkát, hiszen így cselekedett 2015-ben, a *Villon nyakkendője* esetében is. A címmel kapcsolatban például így ír: „...a múlt elrozsdásodott, veszendőbe menni látszó, a történelem által megszüntetésre ítélt rácsait... festi újra a kor...” Ez

fölveti azt a kérdést is, hogy vajon tényleg nem lehet belelépni ugyanabba a folyóba? S bizony valószínűleg lehet. Emberiség-méreteken is, egyéni sorsunkban is.

„...a...vallomáslírájából kiszűrődő létértelmezés teljességgel nélkülözi a fennköltséget, a ragyogószemű rácsodálkozást, amitől aztán a hiány megszövegezése még fájdalmasabbá, még vastkosabbá válik, mint azt elsőként észleljük, s mint amennyit egyszerűen képesek vagyunk befogadni...” – írja Kégl Ildikó *Újrafestett rácsok* című szövegében (2020. december 8., Magyar Hírlap). A hiány valóban központi tartalom ebben a lírában, például ahogy a szerelem ábrázolásában, a boldog pillanatok mulandóságában, a fájdalmas várakozásban, a test és a lélek kettősségében megjelenik. Mindezt a hagyomány és a megújítás egybeolvadásában láttatja igen érzékletesen a szerző. Vagy ahogy Zalán írja a már idézett utószóban: „...szembesülünk a romantikusan átélős és a flegmatikusan távolságtartó attitűd egymást kötelezően keresztező jelenlétével...”

Átéli az időproblémát, s belesimul a sok évszázados tradícióba, hiszen ezzel az ókortól napjainkig szinte minden költő szembesül. A *Homokóra* című képvers erre jó példa, a keserű véggel: „...a homok alatt / örökre eltemetve / egy póz és júdáscsók”. Így sugallja a negatívumok mulandóságát is. Itt is lehetetlen a vágy beteljesülése, mint ahogy az a *Versbe balzsamozva* leírta állapot is, bár benne rejlik a szándék: „...testedet, a gyönyörű kalodát / e versbe balzsamozom / hogy örökké éljen / hogy örökké megmaradjon”. Ez már a költészet hatalma?...

S újra itt a kék, ami korábban kötetszervező erő és jelkép-rendszer volt. „A szemedbe költözött tenger / sosem haragos...” – olvassuk a *Kék* szép sorait. Létértelmezésében fölfedezhetjük a bölcsesség jeleit, az érett költő és férfi tapasztalatainak köszönhetően, oly sok csalódás után. Idesorolhatjuk a *Kisiklott villamos* többletjelentését is. Ugyanakkor nagyon fontos a fülszöveget író Kürti László egyik mondata: „A hiánytól mindannyian sokat panaszkodhatnánk, de Balázs F. Attila hiánytapasztalata, költészeti vagy inkább létpozíciója szembehelyezkedik minden re-

ménytelen nyafogással...” Ezt láthatjuk abban is, ahogy számba veszi az elmúlás árnyait. S mindezt változatos, sokszínű nyelven és stílussal teszi émeszhetővé, olvashatóvá.

A férfi számadása mellett megjeleníti a költői sors természetét is. „...*A költő meghalt jóval / Halála előtt...*” Ez *A költő meghal* vers tételmondata. A maga abszurditásával hívja fel figyelmünket arra, hogy időnként kétséges a cselekvés értelme. Még abban az esetben is, amikor a formatisztelet elsődleges szándék. (*A semmi hullámán* című kiváló szonettben.) A verstani biztonság, a klasszicitás iránt tanúsított tisztelet jegyében, az újból megnyilvánuló szenvedélyességgel együtt.

Persze válságlíra is Balázs F. Attiláé, az elvesztett bizonyosság hangjaival. Az *Isten elfelejtett kertjében* bóklászó ember felmutatásával: „...*a mámor ködében / elmerült, / sosem volt liget / Isten elfelejtett kertjének / búja zöldjét álmodja*”. S hasonló finomságokra lel az ember a szerző verseinek olvasása közben, mint amikor finom borát kóstolgatja. Ahogy a jó borban egyesül a bölcsesség és a szenvedély. Akkor is így van ez, ha értjük az *Almaecet fröccs* keserveit: „...*Almaecet fröccsöt innék máma / így oldanám csendben a másnaposságot / míg ti elmeséletek, hogy miről szól a fáma / ki mivel oldja a magányosságot*”.

A közéletiség alig kap hangot ebben a kötetben, a *Történelem* inkább az értékvesztést rögzíti. Ilyen részletben például: „...*a galambszar matt patinát adott a díszítésnek...*” A vulgaritás mármár általánossá válik a bírált valóságban. Költőnk ugyanakkor igyekszik felülemelkedni, a személyiség hitele együtt van jelen a távolságtartással. Megjelenik nála a rendmotívum is, miközben leírja a dolgok szétesését. Az idő, az emlékek, a hiányok, a fájdalmak, a mulandóság mind alapfogalmak itt. A kötetcímet adó versben némi cinizmus is kiviláglik a sorok mögül, miközben biztosak lehetünk a pontos történelemismeretben. És rögzíti a szabadság vagy éppen a szabadság hiányának a létét. Ezzel összefüggésben fölteszi az örök kérdéseket is. A „*lesz akit megérint egy metafora?*”-féle kételkedést többek között. A Vörösmarty óta feszítő kérdések egyikét.

A szerző jó érzékkel idéz föl hangulatokat, élményeket. A látvány mögötti lényeket. Van, ahol a „szépséges *unalom*” a meghatározó (*Trieszt*). S van, ahol megbabonázza az égi vízesés (*Zürichsee*). Másutt „*a halál settenkedik*” (*Managua*). Megragadja a szépséget és a drámaiságot, kifinomult ízléssel és mértékkel. És ebben a kötetben is központi élmény a szerelem, annak összetettsége, gyötrelme, a maga teljességében. Ezzel kapcsolatos egyik legszebb, nagy ívű költeménye, az *Elhajított kő viszi a kéz melegét*. Messziről indít benne a költő, hogy aztán megérkezzünk a fókuszban helyet foglaló idillikus élmény rajzához. A teljes átadás pillanatába, amikor a sejtjeivel lát az ember. Akkor is, ha csupán múltó pillanatról lehet szó. „...*mielőtt végleg eltűnsz / a szerelem sötét / és hűvös melegében...*” A paradoxon is jól érzékelteti a lényeket, azt a bizonyos összetettséget és feszültséget. Ez a kötet is igazolja, hogy egyre érettebb és érvényesebb Balázs F. Attila költészete. Jó szívvel ajánlhatjuk az életmű újabb fejezetét a lírát kedvelő olvasóknak.

Balázs F. Attila: *Újrafestett rácsok*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2020.

Arday Géza

Borbély László valóság groteszkjei

Borbély László egyéni írói hanggal rendelkezik, s akik olvassuk és ismerjük a műveit, tudjuk, hogy ez egészen a kezdetektől, a szépírói indulása óta így van. Nem kellett látványosan keresnie hangját, szinte egyből rátalált. Ennek egyik főbb jellemzője a dísztelenség, ami nem eszköztelenséget jelent, hanem letisztultságot; kiforrott irodalmi stílust mutat, mégis olyan, mint ha nem a posztmodernnek kortársa lenne. Stílusa úgy tömör, hogy egyben leíró jellegű. Leírásaiban és jellemzéseiben – amelyek sokszor már-már környezettanulmányok is – fel kell figyelniük emberszemléletére. Igazi realista, elbeszéléseiben felbukkan olykor egy-egy halvány árnyalata a romantikának, éppen csak amennyi a történetmesélés melletti emberábrázoláshoz szükségeltetik, ám az érzelmes stílus világa és hangulata alapjában idegen tőle. Bizonyos vagyok abban, hogy nem valamiféle tudatos írói elhatározásként alakult így, hanem adottság ez, akár az íráskészsége. Semmiféle felületes érzelmi ellágyulás nem jellemző rá, s ez is az egyik magyarázata annak, hogy szívesen készít portrékat, riportokat és főként szociografikus írásokat, mert az álarcuktól szabadult emberi arcok érdeklik, a szépítés nélküli történetek ragadják meg.

Borbély László összeállította a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben lezáruló, *Finita la commedia* folytatásaként is felfogható *Bilincstörők* című kötetet. Ebben olyan történetek olvashatók,

amelyek 1990 és 2010 között játszódnak, írójuk művészi ereje a novellákban és a rövidebb drámai életképekben mutatkozik meg. Minőségi válogatás ez, tizenhárom rendezett és jól áttekinthető írásmű. A novellagyűjteményben – mint az előzőekben is – hangsúlyos szerepe van a ringnek. A szerző korábban megalkotott alakmása, Otcsenás Péter is visszatér.

A kötet végén lévő írással kell kezdenem, mert a könyv legnagyobb, mondhatni legfőbb – több mint százhusz oldalas – írásműve a *Csicsa* című nagynovella vagy kisregény, amely évekkorábban *Az utca napos oldalán* címmel jelent meg, s a *Lyukasóra* című folyóirat közölte hónapokon át folytatásokban. Eredetileg Gyurkovics Tibor és Hernádi Gyula ösztökélte Borbélyt, hogy szépíróként meséljen azokról az élethelyzetekről, helyszínekről – küzdősport, színház, börtönélet –, amelyeket belülről is megismert. Borbély egy alkalommal az utcán látott két fiút kesztyűben bokszolni az egyik mozi előtt, ahol éppen a *Rocky* című filmet adták. Az íróban később felidéződött ez az elraktározott kép, és kezdett kibontakozni a történet egy Csicsa becenevű bokszoló fiúról, aki színész szeretett volna lenni. Kereste a közöset a színművészet, a versenysport és a bűnözés drámaiságában, s emiatt és az időközbeni továbbgondolások okán átírta a kisregényt, új helyszínre, a Ferencvárosba helyezve át a történetet, ahová újságíróként akkorra már naponta járt. Az elbeszélői nézőpontot is átalakította, és egy idősödő színművésszel mesélteti el a fillérékért szinkronizálásra kényszerülő, nagy múltú színművész tragikomédiáját. Borbély ebbe a második, *Csicsa* című változatba beleírt több olyasmit, amire vagy nem figyelt fel addig, vagy észrevette, de nem bontotta ki eléggé, s most, a második alkalommal lehetősége nyílt mindent újragondolni és újrafogalmazni. Így született meg az „igazi” *Csicsa*.

A kötetben olvashatunk egy család drámájáról is. A *Három méceses* című írásban felfejti három ember, egy anya és két gyerek belső válságát. Látszólag egyszerű történet bontakozik ki előttünk, életszagú elbeszélést olvashatunk, amelyben egy tragédia felborítja a család életét: a fiatalasszony megölte magát, s kicsúszik

a lába alól a talaj. A férj baleseti sebész volt, hirtelen elhunyt, s két kamaszkorú gyereket hagyott maga után, akik megváltoztak az apjuk halála után, különösen a kamaszlány vált szemtelen-né, iskolakerülővé, s gyakoriak lettek a családi veszekedések: „A gondviselés beláthatatlan ösvényeit ellepte a gaz.” A fordulatot a végkifejletben a lány bocsánatkérő levele indítja el, amit véglete-kig elkeseredett anyjának ír.

A *Vérehulló fecskefű* című novellában egyszerre két szálon fut a cselekmény, az egyiken az olasz pár, Pietro és Giulietta története bontakozik ki, de ízelítőt kapunk egy banda tagjairól (Szájbergyerek, Mankó, Csiga-Biga, Jegenye stb.) és életéről is. A bandáról az alábbiakat olvashatjuk: „A becenevűket onnét kapták, hogy amikor éjjel rágyújtották egy házaspárra a családi házukat, mert nem voltak hajlandóak havi százötvenezer forint védelmi pénzt fizetni a vendéglőjük után, állítólag a lángokban gyönyörködve az énekelték az udvaron: »Csigabiga gyere ki, ég a házad ideki!« A házaspárt a szomszédok kimentették a tűzből, nem mertek feljelentést tenni, holott a körzeti megbízottól kezdve a polgármesterig mindenki tudta, hogy a fivérek követték el a bűncselekményt. Csigát legutóbb kábítószerrel való visszaélés, Bigát súlyos testi sértés miatt ítélték el két egymástól független ügyben; van »frankó« nevűk is, amiket a személyi igazolványaikba beírtak, de úgy senki sem hívta őket.” Ebben Borbély borzalmas életképet fest a jelenről, s egy-egy mélyebb történet is kirajzolódik. A félig olasz pár bekeveredik a banda tagjai közé, a nőt megtámadják, a férfit pedig hasba szúrják. Zűrösnek tűnik a cselekmény, de Borbély gondolati rendet tart az események sűrűjében, ennek ellenére a végén emészthetetlenül töménnyé válik a több szálon futó történet.

Az *Ördögkert* című írás főszereplője Rafael, az útmunkás cigányfiú, akit egy úgazdag nő kiszemel, s akinek a szeretője lesz. Mint korábban említettem, Borbély írásművészetének része a groteszk és az abszurd. Rafael megöli a nőt, mert az semmibe vette a jó adottságú fiút. Az egész történet torz világot mutat be, mégis olyan, mintha éppen akkor és előttünk történe, olyan

erős a képi megjelenítése, hogy a helyszínre képzeletben magától az olvasó. A *Lakásfelújítás* című írás Zuglóban, egy Angol utcai panelház ötödik emeletén játszódik. A főhős tizennyolc esztendő, apja csekkbefizetésének kilenc hónapos elmaradása miatt az áramot már kikapcsolták a lakásban. A nagybácsi, Csordás János alkoholista, lecsúszott egykori ökölvívőedző, akinek nemi erőszak miatt kellett abbahagynia a bokszolást. Az egyszerű történet tragédiához vezet.

Azt gondolhatjuk, hogy a „normális” hétköznapi emberek nem érdeklik az írókat. Érdekes megfigyelni a párbeszédet is, ugyanis hiába kegyetlenek olykor, de nagyon izgalmasak, frapársak, hitelesek és életszagúak. Ez egyébként jellemző az egész kötetre, nem csak az általam kiemelt írásokra.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy keresztutakat ábrázol az író, azokat az életút-elágazásokat, amelyeknél a lefelé sodródás választása a könnyebb utat jelenti, mint a megkapaszkodás, a küzdelem vagy a helytállás. A sorsok lezáratlanok maradnak az írások végén. Borbély hősei napról napra élnek, olyan bűnözők, művészek, sportolók, akik szeretnének valamilyen módon kiszabadulni szorongató élethelyzetükből. A kötet társadalomkritika is, számos írása realiztikus és egyben szürreális, amelyek jól megférnek egymás mellett. *„Semmi jó nem történik ebben a nagy büdös demokráciában. Másutt a demokrácia olyan erős, mint egy krokodil. Nálunk még gyíknak sem nevezhetném. Komolyan mondom! Ráadásul a gyíkot hiába eteted, abból sohasem lesz krokodil.”* Ilyen és ehhez hasonló, görbe tükröt tartó részleteket olvashatunk. Talán mai realizmusunk nem is képzelhető el a növekvő groteszk jelenléte nélkül. Borbély könyve izgalmas, a dialógusok magukban foglalják a leíró részeket is. Ez az alkotói módszer pedig fordulatosabbá teszi a cselekményt.

ESSZÉ

Csibra István

Billegő sámli

Tézisszerű összefoglaló Báger Gusztáv költészetéről

Idős koromban szabad legyen személyes hangot megütni, s elárulni, hogy Báger Gusztávot már az 1950-es évek második felétől ismerem, ugyanis mindketten a Közgáz hallgatói voltunk (én egy évfolyammal feljebb, mint ő). *Hidegfront* című, 2009-es kötetének dedikációjában erről úgy emlékezik meg, hogy „a közgazdász-esztétának ajánlja a közgazdász-költő”. Én azonban egy percig sem dolgoztam közgazdászként, hanem a könyv- és lapkiadói szerkesztés, fordítás, esztétikai, irodalmi ismeretek s a kritikairás rejtelmibe ástam bele magam, ő viszont figyelemre méltó címeket s rangokat szerzett közgazdászként, és mellette az ezredforduló egyik eredeti, jeles költőjévé nőtte ki magát.

Már a Közgázon kérdezgette olykor, hogy mit szólok nem a saját, hanem mások frissen megjelent verseihez, s furamód nem mint barátok vagy haverok, hanem mint hűvösen elegáns urak beszélgettünk a költészetéről. Akkortájt még nem is tudtam, hogy ő is verseket ír. Aztán évtizedek teltek el, s akkor találkoztunk ismét, amikor ő már kész költőként sorban publikálta a köteteit, és hozta zavarba velük a költészeti felfogásukban kissé megcsontosodott esztétákat. Velem együtt, ugyanis épp azért talált rám ismét, mert olvasta egy-két kritikámat.

Csaknem ötven évig érlelgette az írásait, de az évszázad utolsó évtizedétől, 1996-tól kezdve évente-kétévente rendszeresen jelentek meg a verseskötetei (lásd írásom végén), s én szorgal-

masan, előlről-hátulról elolvastam, a margón jegyzetelgettem őket. Többször is találkoztunk, szót váltottunk róluk; valami mégis mindig visszatartott, hogy írásban is kifejtsem a véleményemet neves barátom verseiről. Két összegező kötet azonban, szintén többszöri elolvasás után mégis arra ösztönzött, hogy én is szólaljak meg e talányos poézisről. Az egyik: *Napharang. Válogatott és új versek* a szerző egész addigi munkásságából (Széphalom Könyvműhely, 2018), a másik pedig egy műfajilag rendhagyó kötet: *„Dallammá alakítjuk a dilemmákat.” Tanulmányok, ismertetések, interjúk, levelek, e-mailek Báger Gusztáv költészetéről* (Tiszatáj Könyvek, 2018).

Megvallom, ez utóbbi kötet ötlete tőlem származott: lássuk csak, hogy mit mond a szakma Báger írásművészetéről. Szinte felsorolhatatlanul sokan megszólalnak a kötetben, de a vezérszólamot Kántor Zsolt, Tandori Dezső és Kabdebó Lóránt viszi. A többi szerző pedig: Albert Gábor, Asztalos László György, Bakonyi Veronika, Bándi Kund, Batári Gábor, Bella István, Bércessy Lajos, Bokányi Péter, Csiba László, Csongrády Béla, Ébert Tibor, Fejtő Ferenc, Filip Tamás, Géher Istvánné, Hajnal V. Csaba, Handó Péter, Jókai Anna, Joó József, Kabdebó Tamás, Kákonyi Péter, Kelemen Erzsébet, Kiss László, Koppány Zsolt, Körmendi Zsuzsa, Kuntár Lajos, Lackfi János, Lászlóffy Csaba, Lengyel Balázs, Máté Imre, Matolcsy György, Mezey Katalin, Mrena Julianna, Németh István Péter, O'Donnel Mary, Oláh János, Olasz Sándor, Oravecz Péter, Perry Paul, Petőcz András, Pomogács Béla, Pósa Zoltán, Prokop Mária, Pulay Gyula, Schawerda Elisabeth, Sipos Lajos, Szabó P. Katalin, Szabó Sipos Richárd, Szelestei N. László, Szentmártoni János, Takács Tamás, Tarján Tamás, Tóth Sándor, Várady Szabolcs, Vasadi Péter, Vitéz Ferenc, Vizi E. Szilveszter, Wiersmüller Rudolf. Alábbi vélekedéseim, téziseim és antitéziseim fő forrása és inspirátora ez a sok szerző és ez a kötet.

(Általános értékelése) Csupa szuperlatívusz! A megnyilatkozók szinte egyöntetűen nagyra értékelik e költészetet. Mint mondják, ez a mai magyar irodalom egyik legkülönösebb, legeredetibb, egyedülálló versvilága. A szerző nem tartozik az iro-

dalmi szószátyárok közé. Ő költő a javából, költői egyéniség, és ott van az élvonalban! Az egyik legeurópaibb költőnk. A képzeletet megmozgató, elgondolkodtató, talányos, eredeti és őszinte poézise sallangoktól mentes. Nem él vissza a szóképhasználattal. Tárgyköltészete remek, szövegalakítása példamutató. Intellektuálisan fogalmaz meg alapigazságokat, elméletileg is hihetetlenül teherbírók a textusai. A belső monológos meditatív líra jeles hazai képviselője. Szavak mögé bújva a csend líráját szólaltatja meg, bolondos és bölcs szövegeinek háttere egyaránt a csend. Sokszor úgy ír, mintha (el)hallgatásba burkolózna. Versei eszköztelenségük ellenére is hatásosak. Tárgyiasság és szürrealisztikus elvonatkoztatottság finom összhangját élvezhetjük költészetében. Okos és eredendően tehetséges művészetén a kevésbé sikerült versek sem rontanak, mert hibái összenőttek erényeivel. Szabodon, könnyedén lélegezhetünk versvilágában, verselése elüt az újabb hazai költészeti divatoktól; úgy modern, hogy védekezik a modernkedés ellen. Konkrétság és elvontság nála egymásba ölelkezik. Líráját nem lehet skatulyákba gyömöszölni, az egyes elméleti-esztétizáló próbálkozások csődöt mondanak vele szemben. Versei egyszerre szólítják meg magát az alkotót és az olvasót. Költészetet és prózát ikertestvérekként megjelenítő minimalista stílusa ellenére képes a világmindenséget megidézni; kopár, szikár nyelvezete metafizikai, transzcendentális síkon is szólásra képes. Szövegei felfigyeltetik, felpiszkálják a lírától eligazítást váró olvasót: a látszólag banálist jelentőséggel ruházzák fel, a vélt nagyságokat pedig ledöntik piedesztáljukról. Határterületek költőjeként a klasszikus és a modern szűk mezsgyéjén jár. Egzisztencialista, lételméleti megfontoltságú alkotó, aki „a modernség klasszikusa” (Tandori). Realista tényszerűséggel veszi számba világunk nyomorúságait és az esetleges megoldásokat. Az élet figyelmes szemlélőjeként, a groteszk és abszurd iránti érzékenységgel hiteles képet ad világunk fonákságairól. Érzékvé teszi a fogalmakat, s racionalizálja az érzéseket. Elmélyült gondolatiság és megvilágító, láttató képszerűség jellemzi verseit. A nemlét fölötti tűnődéseit keresztény hitével oldja fel. Költészete egyszer-

re hagyományos és modern, népies és urbánus, szokásos és váratlan, tragikus és humoros. Nem finomkodó, sőt inkább nyers, nyelvi minimalizmusa miatt pedig néha szinte megfejthetetlen.

(Kritikai élel, ugyanez) Eddig mások véleményét foglaltam össze, én azonban jóval kritikusabban szemlélem e költészetet. (Az alábbi idézetek főként a bevezetőben említett *Napharang* című kötetből valók; a többiek esetében jelzem az eredeti kötetbeli forrást.) Báger Gusztáv verselése szerintem mindvégig az alanyi költészet (énköltészet) és az objektív líra (tárgyköltészet) libikókáján billeg, néha egy versen belül is. Ideidézhetjük egyik kedvenc nyelvi játékát: „*Bennem valóban csak egy a tapasztalat. / Billeg egy sámlí kézirat-valóm alatt*” (Mottó, in *Hidegfront*). Alanyi költészetként versei meggyőzőbbek, tárgyias költészete viszont, az olykori megszemélyesítések ellenére is, gyakran kicsúszik a verselés területéről, s nem is széppróza, novella, karcolat, epigramma, gnóma, velősmondás, vicc, anekdota, bökvers, hanem publicisztika (cikk, tárcsa, jegyzet, riport, vitacikk, glossza, életkép, levél, napló, útirajz, megemlékezés) születik belőle, amin a szabadversként való tördelés sem segít. Sajátos hangvételű alanyi lírai költészetének főbb területei: származása, gyermek- és ifjúkora (Csörötnek); különlegesen új modalitású társkapcsolati, szerelmi költészete; önmegszólító típusú versei, illetve vallásos, keresztény írásai. Én- és önmegszólító verseiben leltárba veszi gyermek- és ifjúkorának tárgyait, színhelyeit, emlékeit, és az idősödő ember bölcs, elégikus szeretetével és iróniájával idézi fel, verssé stilizálja őket. Néha elkapkodja egy-egy vers kidolgozását, nem a megszokott bensőséges hangon szól gyerekkora miliójáról és szereplőiről. Természetesen a későbbi sors, a korábbi és későbbi történelem is hangot kap nála („*mi bajunk a múlttal? / úgy tett mintha múlna / menni készült és itt maradt*”, *Aki múlt, aki nem*). Múlt, jelen, jövő sokszor kínos, tanulságos triádja állandó kölcsönhatásban szólal meg verseiben, miközben világunkban „*[a] szűrt múltat / frissen csapolják*” (*Rejtjelek*, in *Mégis, mégse, mégis*). Módszertani vezérszó nála a kaleidoszkóp. Egész költészetére vonatkoztathatjuk saját jellemzését, hogy benne „*[k]aleidoszkóp rendez / foghíjakat*”

(Villamoson); vagy „kaleidoszkópom / szemháj-eleven,” úgy figyel (Animáció); vagy „a tér-kaleidoszkóp rendje” a gondolat. Mint-hogy azonban a kaleidoszkóp pillanatonként változtatja a benne megjelenő konfigurációt, „[m]inden vers önnön elérhetetlensége is” (Gránátalma); a kimondhatatlant ostromolja, s ott már baj van, ha valami könnyűszerrel megadja magát. A művészkedéstől óvakodik, mert, mint Kosztolányi mondja, a költészetnek nincs szüksége arra, hogy cifrálkodjon, modorosan, negédesen „költői” legyen. Helyenként azonban túlkonstruálja írásait, paradoxonok uralkodnak el bennük, s nemcsak a kaleidoszkóp, hanem ő maga kreál soronként apró, árnyalatnyi szemantikai eltéréseket, kihagyásos levezetéseket, hogy lekösse az olvasó figyelmét. Olykor a parnaszszista csecsebecse, a finomkodó derű veszélyes mezsgyéjére téved, de andalgó versbeszédében ironikusan színezett belső rímek, haikuk, cizellált kis mesterművek is kikerekednek a tolla alól.

(Beszédmódja, verselése) Ha az irodalmárok közelebről vizsgálják a költő beszédmódját, nyelvét, verselését, szinte egyöntetűen kiválónak minősítik ezt a poézist. Főként a modalitását, dikcióját, hangvételt tartják egyedinek, újszerűnek. A költő a megszokottból a különösbe (Goethe) fordítja át a gondolatait, s ily módon tompítja a líraiságot, az alanyi vallomásosságot. Pontos, kopár fogalmazás jellemzi, menekül a lírai, szép verstől, s olykor alany-állítmány nélküli mondatokkal lep meg. (Ami persze szerintem mégis mondat lehet, ha a kontextus mondatá avatja.) Stílusa változatos, kerüli a szokványos nyelvi fordulatokat, akar és képes is újat, őt magát és az olvasót is felrázót írni. Túllép az alanyi költészet megkopott szóhasználatán, nem a lekerekített, hanem a folyton újrakeletkező nyelvezet és olvasat híve. Néha irodalmiatlan és töredékes, disszonáns nyelvezete fejtörést okoz, s csak sejteti a vers gondolati magvát; kimunkált szimbólumai, metaforái, allegóriái, metonímiái mégis egészszé állnak össze. Tudósi munkálkodásából származó nyelvi anyaga többek szerint pluszjelentést adhat a szövegeinek. Az irodalmi nagyokhoz hasonlóan nyelvileg ő is nemegyszer törvényszegő, mégis, vagy talán épp ezért, kifejezőerő sugárzik nyelvi alakzata-

iból. Nemcsak nyelv-, hanem műfajteremtő ambíciókkal új életet lehel régi nyelvi megoldásokba is. Magától értetődően házasítja össze a megszokottat a váratlannal. Talányosan változatos, mégis józan nyelven mindent képes megírni. Korának nyelvét beszéli: néha szélsőségesen ambivalens, s ily módon mélységesen realista. Épp ezért nem könnyű őt olvasni, mert nem egy hűrt pengető költő. Eredeti versalkotói lelemény és a világ intellektuális megértésének szándéka ötvöződik verseiben. Morfológiája sokszor költőietlennek látszik, intuíciója azonban erudícióval párosul. Kimeríthetetlen nyelvi leleménnyel különös világot teremt, az expresszív ihletettséget tudósi alapossággal ötvözi. Egyedi intellektuális versbeszéde a szüntelen keresés és a nyelvezetre, műfajra találás eredménye (pl. szigorúan kötött és teljesen kötetlen formák, prózavers, esszévers stb.).

Egyes kritikusok, irodalmárok verseinek elemzéséhez elégtelennek találják az irodalomtudomány hagyományos kategóriáit, s újakat vetnek be. Ilyen például a rácsvers, a gyökvers és a kódvers. A költő szellősen laza rácsversei alkotótársul vonják be az olvasót, a rács réseit mintegy neki kell és lehet kitöltenie. A gyökvers terminus verseinek lecsupaszítottóságára, szűkszavúságára, nyelvi és formai kötetlenségére utal. A találós kérdéseket sorjázó kódvers pedig a költemények tartalmi enigmatikusságát, talányosságát jelzi. Ez az elhallgatásos, rejtőzködő líra fura módon a csendet szólaltatja meg, s épp akkor válik drámai erejűvé, amikor elhallgat. A talányos versszövést folytán az olvasó persze eltévedhet a költő rejtvényei között. A megfejthetlenségek azonban fölrázhatnak, hirtelen értelemmel telítődhetnek, egy sztoikus világfelfogás kifejezőivé válhatnak; a költő ugyanis beemeli és értelmezi művészetében környező világunk abszurdumait. E költészet tárgyisága és alanyisága ugyancsak nehezen írható le a régi fogalmakkal. A racionális szemmel szétnéző lírai alany tárgyi leíró helyzetben is megnyilvánul, és figyelni önmagát, s impressziói az önvizsgálat eszközeként a tárgyismeretből nőnek ki verseiben. Rezignáltan összegez, de képes újraalkotni saját magát és verselését is.

Ami nyelvezetét, versbeszédét illeti, itt is kritikusabb vagyok. Fentebb említett eredetisége, újszerűsége mellett verssorai szerintem gyakran csak lazán összefércelt, kiragadott hétköznapi utalások, esetleges hivatkozások, s meglepően sokszor álom, félálom, éber álom, álmodozás, emlékfoszlány, révedezés vezérli őket. „*Majd belealszom az egyik metaforába / ennyi a kapacitásom*” (*Éjjeli lámpa*, in *Mondtam-e?*). Ez szövegközpontúságának egyik tudatosan alkalmazott módja. A minduntalan előkerülő álmotívum miatt éjszakai költészetnek is nevezhetjük írásait. Akkor jók, amikor kijelentései nem szentenciák, hanem gyorsfényképekből, pillanatnyiságból, mozzanatosságából születő eredeti gondolatok. Akkor hiteles, amikor így beszélhet: „*Testemmé lett a Szó, / mit idézek, magammá teszem*” (*Gnózis*, in *Zongorahangoló*). Költeményeinek vegyértékei általában nem befelé, a szövegek centruma, magva felé mutatnak (ilyesmit ugyanis rendszerint nehéz kitapintani), hanem kifelé terelik az olvasót, aki a szövegek héjait lefejtve esszenciális, sűrített (*Dichtung!*) üzenetre, „mondanivalóra” nemigen talál bennük. A verscímek eligazítóak lehetnének, őnála azonban inkább egy-egy mellékszálra, „hég”-ra utalnak, abból vétetnek (allegória, parafrázis esetén néha mégis kifecsegitik, hogy kiről-miről is van szó). Tartalmi centrum híján a költemények esetleges vezérmotívumaik ellenére is néha szétesőek, formailag, szerkezetileg felemásak, minimalista stílusuk dacára redundanciába tévednek, ujjgyakorlatok, tanító bácsisan tautologizáló példabeszédek, és kontextusuk sem mindig zökkenőmentes, csak a poétikusabb zárlatok adnak támpontot értelmezésükhöz; egyes kádenciák olykor vídám feloldást sugallnak, mások érdektelenné süllyeszti a textust. Mégis, a költemények zárlatai a legsikerültebbek, visszafelé megvilágítják a szövegeket; szinte csak ekkor vesszük észre, hogy költeményt olvasunk. Ha a költő írásait mint „műegészt” vizsgáljuk, a tárgyias szövegek általában halovány felütéssel indulnak, ritkán előforduló belső rímelésük ellenére a rímelést tüntetően mellőzik, ritmusuk néha döcög, gondolatritmusuk töredezett, s a találomra halmozódó gondolatforgácsok nélkülözik a tárgyi

vagy eszmei kohéziót. A költő sokszor mintha türelmetlenül írna, nincs kedve vessé kalapálni az ígéretes kezdeményeket. Költészete akkor erős és hatásos, amikor a direkt és metaforikus, reális és vizuális, valóságos és képzeletbeli szólások egyszerre jelentkeznek verseiben. Másokról szólva ilyenkor saját ironikus önképét is megrajzolja, s gondolatfüzérként gunyoros láttelepet ad valóságunkról és a világról. Pontos önjellemzés és önirónia jele, amikor, mást idézve, ezt írja: „*Ó, nagy arisztokrata maga, maffiózó irodalmár, / aki melegágyat lel minden beszédmódban*” (Iré, in *Hidegfront*). Költészetében emellett gyakoriak a sokszor szintén talányos hommage-ok, a sziluettszerű üdvözlő, hódoló, emlékező versek kortársaihoz, amelyek azonban szerintem valójában csak marketingértékűek. A poeta doctus szólal meg ezekben a versekben, aki sokat tud a megidézettekéről, fitogtatja is az ismereteit, az olvasó azonban rendszerint nem ennyire beavató, s csak eltévedhet a kócos verssorok közt. Ezt az alműfajt nem jellemzi nála az üdvös mértéktartás és kételkedés.

(Tematika, műfaj, politikum) A felsorolt irodalmárok elismerő véleményeket fogalmaznak meg e költészet tematikájáról, eszmeiségéről, üzenetéről is. Mint mondják, gondolati lírája a lírai és epikai eszközök összeházasításából születik. A tárgyak, dolgok természetesen gördülő, aprólékos rajzával a költő valójában az érzelmeit palástolja. Szellemisségét, világfelfogását megújított magyar nyelven igyekszik kifejezni, ugyanakkor a magyar és az európai kultúrát egy-egy eszmetörténeti utalással kapcsolja össze. Új költészeti, netán normasértő nyelvhasználatával átlépi a poézis szokásos tematikai határait, és bőven merít a modern társadalomtudományok gondolati és nyelvi készletéből.

Félreérthetetlenül az olvasó tudtára adja, hogy ő a cenzúra nélküli szabadság, a demokratikus berendezkedésű társadalom híve. Politikai, képvisleti költészethez kötődő, mozgalmi jellegű verselésre alkalmatlan, de sűrű szövésű allegóriáiból, metaforáiból és nagy távolságokat összekötő metonímiáiból kiolvasható politikai állásfoglalása. Versei érzékeltetik, hogy bizonyos közösségi költészetre ma is van lehetőség. Nem törődik bele a

kimondhatatlanságba, korszerű ismeretekkel vezeti rá az olvasót a tudhatóra. Különleges mestere a „felfigyeltetésnek” (Tandori). Közélet és magánélet elválaszthatatlanságát érzékelteti. Esztétikailag behatárolt versvilágában a szándékos líriatatlanság mégis lírává emelkedhet. Objektív költészete mögött felsejlik az alanyi lírai én. Látszólag szenttelen, szemlélődő narratíváiban alkotó és olvasó felismerései, felvillanásai ötvöződhetnek. Tájéleírásai, miliói, zsánerképei, útirajzai hétköznapi nyelven szólnak meg, de lételméleti, transzcendens kitekintései is ugyanezen a nyelven fejeződnek ki, a hétköznapi és az egyetemes mozzanatok összeölelkeznek bennük. Verseiből a teoretikus elemek sem hiányoznak, narrációjuk mégis egyszerű. Az objektivitásra törekvő szemlélet bizonyos dokumentarizmussal párosul, amely intellektuálisan kezeli, sztoikusán tudomásul veszi a traumákat, válságokat, szenvedélyeket. Így lényegessé válhatnak mikrorealista semmiségek is, mert *„az ego – mondja a költő –, akár akarja, akár nem, hordozza a közeget, amibe beleszületett, mint csiga a házát”*. Ideák, illúzió, mítosz, képzelet, valóság körül keringenek a verssorok, s az olvasóban teremtődhet meg a kibontakozás.

(Teizmus–ateizmus, kereszténység) Külön nagy témája e költészetnek a teizmus–ateizmus, illetve a kereszténység. Az ateizmussal szemben a költő nem elnéző, nem tűri a teizmus elleni gúnyolódást. Mint mondja, a teizmushoz nem az ész, hanem az érzelemtől áthatott Szellem vezet el, mert az előbbi nem, csak az utóbbi dekódolhatja tartalmát. A beszéd forrása a *spirit*, a *pneuma*, a lélek. Az én minden pillanata a Teremtőtől kapott üzenet, s az Ő akaratában való megnyugvást az önhitt materialisták képtelenek elfogadni. A transzcendens távlat feltétele az idealizmus. A költő beszédmódját e témákban teológiai felkészültség, sajátos egzisztenciális megoldás keresése jellemzi. Szerinte a változó materiális lét mögött az értékálló Szellem van szüntelenül jelen. Teremtő és teremtetten viszonya folyamatosan Jézus Krisztusban, a megváltásban folytatódik és teljeseedik ki. A versekben a költő, a nemlét fölötti tűnődés ellenére is, mindenfajta hezitálás nélkül, teljesen komolyan Isten bárányá-

nak diadalát hirdeti. Szkepticizmus ellen az Igét ajánlja olvasóinak. A fizikaival szemben a lelki-szellemi teremtésre hívja fel a figyelmet, s az Istent tekinti egyetlen egyetemes teljességnek. A létezés racionális elemein túl a természetfölötti, irracionális dominanciáját, jelentőségét hangsúlyozza. Érzékelteti, hogy Isten a hétköznapiakban is jelen van. Az immanens és a transzcendens, a profán és a szent ütköztetésével teremt költeményeiben atmoszférát. Az isteni lényeg jelenvalóságát sejteti. Test és szellem, anyag és akarat, költő és vers kettőseiben mindig a második tagra voksol. Lételeméleti igényű műveiben a Teremtés értelmezését kísérli meg. Szerinte korunkban a materialista szemlélet háttérbe szorulásával egyre több az istenhittel telt, metafizikai szellemű életmű.

Én mindezek ellenére vitatom, amit többen állítanak, hogy „keresztény költővel” van dolgunk. Például Pilinszkyt sem tartom szimplán keresztény költőnek. Ő egy erősen antropomorf istenképzettől végül is eljutott az istenként antropomorfnak igazán nem mondható Világmindenség képzetéig, amelyből, s ez is nagy szó, legfeljebb egy maréknyi por az egyes ember. A vallásos beállítottság Báger költészetének számomra egyik kérdőjeles része, amelyet csak az alanyi lírai tónus, a *de profundis* tehet megfeythetővé. Dicsértem a költő zárlatait, itt azonban a kádenciák nem jeleskednek, mert, hogy a versek végén az olvasónak valami megoldást, biztatást sugalljanak, minduntalan felfelé mutogatnak, a Teremtőhöz, az Istenhez, az Úrhoz, Jézus Krisztushoz, a Megváltóhoz, a Mindenhatóhoz, a Messiáshoz, az Égre, az angyalok karához, az Igéhez, a Bibliához, és megtérést, megigazulást, megváltást emlegetnek. Rendszerint azonban nem következnek a felvezető szövegből, s jobb híján való megoldásként, rátétként hatnak, üresen konganak. Bár a költő egy helyütt azt mondja, hogy minden út oda vezet, költészetében még sincs igazán nyoma a damaszkuszi útnak, a megtérésnek, a hit kételyek közti kikínlódásának, a Saulusból Paulussá válás katarzisének. Kifejtőbb hitbéli textusai sem meggyőzőek, mert feloldó kádencia helyett ilyenkor direkt prédikálásba vált át, Is-

ten mindenekfelettsége mellett argumentál, Tőle eredezteti az igazi kreativitást, az imádkozást tartja a bajok megoldásának, és megnyugtatja az áhítatos hívőt, hogy „*a hit lépcsőin / nincs futószőnyeg / nem buktat orra senki*” (Négy lépés, in *Élőadás*). Szerinte végül is minden jó szándék befuccsolt, elherdálták a kultúrát, vallást, humanizmust, nincs irgalom, elüzletiesedett a tudomány, filozófia, s „*[a]kárki akármit mond, a hívő ember az egyetlen, aki még gondolkodni képes – és szívből cselekedni*” (Defekt, in *Mégis, mégse, mégis*). „*Végül csak könyörgés / marad és kegyelem. / S akkor a nagy csöndben / mintha valaki megérintene*” (Esti horizont, in uo.). A költő az életvitelnek megfelelő érvényes elméletről és mellette a hitről töprengve kész újítani, félretenni a „*dohos vallásokat*”, hogy „*[n]e omoljon össze a rendszer, / mikor önmagunkhoz érkezünk*” (Egyensúly, in *Nézi, ahogy nézem*).

A Kert és Isten összekapcsolása a költő egyik korai versében Rousseau-t idézi. Később azonban az Isten tiszteletének száműzését panaszolja, pedig Ő igazgatja a világot. Minden megpróbáltatásunk ellenére „*[a]z utolsó utcasarkon / Isten maga vár*” (Potyautas-paradigma). Ezért „*ne keress fogódzót a látható világban / a láthatatlan mindennél biztosabb*” (Az ország-esszék margójára). Mindenütt ránk találnak, s megóvnak az angyalok. Mindig kezünk ügyében a Biblia. És „*[d]allammá [akkor] alakítjuk a dilemmákat*” (Távlatok), amikor a Föld már megsemmisült, mi pedig „*szellemi lényként*” a báránnyelvkön rendezkedtünk be az Égben. Báger eme markáns, de még teológus, klerikus szemmel is ódonnak ható világszemlélete, ideológiája végigvonul a kötetein, egészen odáig, hogy a másik pólusról, a Gonoszról, a Sátánról sem feledkezik meg. Báger persze nem „keresztény költő”, hanem költő, aki keresztény. A költészetet, bár nem mentes ettől, nem prédikációnak, hanem az ember földi létéről való valómásnak, gyónásnak tekinti. Hívóhöz és hitetlenhez egyaránt szólni kíván. Én azonban hiányolom vallásos verseiből a kétely, a kevésbé direkt, a közvetettebb megnyilatkozás hangját.

Kérdőjeleim és ellenérzéseim persze nem azt jelentik, hogy a Biblia ne lenne az egyik legnagyobb kultúrtörténeti érték, „költé-

szeti” forrás az emberiség nagy (de mégis kisebb) része számára. Az ember műve azonban a Biblia is, még ha nyomasztó súllyal nehezedik is rá az a szellemi erő és hatalom, melyet ő maga hívott létre, és Istenének nevezett el. Jelzésértékű, hogy az írók-költők manapság egyre többet birkóznak a Jelenések könyvével, mert az emberiség sejtetően a vesztébe rohan, s el fog tűnni az isteneivel együtt. Csacsiságnak tartom egyébként Báger költészetében az „anyag” és anyagelvűség primitív megcsipkedését és lebecsülését! A materialista szerinte csak hibás következtetésre juthat, ha a matérián keresztül vizsgálja a létezőt, ugyanis „[m]int élőködő növény, / az anyag a láthatatlanra fonódik” (*Szellemkép*). Márpedig „[h]a a láthatatlant jól gondoljuk el, / ismerni kezdi szívünk az áttetsző valót” (*Goethe, in Nézi, ahogy nézem*). Itt alighanem némi szómágia kísért bennünket! De hát nem az anyag is az Isten teremténye? S ha eltűnik a matéria, kiürül a világ? Nem unatkozik majd a Szellem, vagy újra anyagot hoz létre? Vitatható az is, hogy korunkban egyre inkább terjed a vallásosság, mert ha így van, ez inkább csupán felszínes kordivat; s ha mégis így van, az már egy másfajta istenképzet, másfajta lényegiség jegyében zajlik.

(Önéletrajzi, szerelmi líra) Kötetnyi verséből tudhatjuk, hogy a költő egy Vas megyei kis faluból (Csörötnek), parasztcsaládból származik, s gyermek- és ifjúkorában mélyen átélte a földközeli, a városinál tisztábbnak látszó paraszti életmód mindennapjait. Mindez később nosztalgikusan, elégikusan, az értékvesztés szomorúságával jelenik meg verseiben. Önéletrajzi lírája és szerelmi költészete testi-lelki, sőt közéleti vonatkozásban szintén a hétköznapi élményeket, traumákat idézi. Szerelemélményt megéneklő versei meggyőzően reprezentálják konstruáló és dekonstruáló, asszociációkkal, metaforákkal, oximoronokkal dolgozó versképző erejét. Gáláns udvarló, egy-egy ilyen verse azonban nem mentes a kissé édeskés közhelyszerűségtől (például *Tükröm, tükröm; Elemi óda a női testhez, in Mondtam-e?*). Időskori szerelmi versei nem őszikék, hanem remek, bölcs, groteszk írások. Társkapcsolati beszédmódja igazán eredeti, nő–férfi viszonyáról, a nemek „harcáról” gazdag irodalmunkhoz ké-

pest is tud egyéni, humoros, groteszk modorban újat, meglepőt mondani. Szerelmi lírája hatásos, mert az érzékiség mellett az emberi lét ellentmondásossága is megjelenik benne; szerelmi lélektani utalásaiba a társadalmi miliő furcsaságai is beleszövődnek. Alanyi lírai módon vall férfi és nő közötti intim pillanatokról, a hitvesi kapcsolat boldog nyugalmáról és nyugtalanságáról. „*Megkarmoltalak, mikor cirógatni próbáltam arcod*” (Azóta se, in *Hidegfront*). „*Egy-egy madár lakik az emlékeimben, / múltam egy ornitológiai jegyzet. / Visszafogadtál és én visszaloptam magam*” (Inga, in *uo.*). „*Aztán hozzám bújsz, és minden kezdődik előlről, a reggel, a nap, a beszéd, a jó veled. Nem tudhatom, hogy mit hoz még az este. Pillanat mélyén az örök szél újra lelkemben lapoz*” (Kezdések, in *uo.*). A költő férfias érzelmi költészete szólal meg itt.

(Hatások) Én egy széleskörűen művelődő, polgáriasult fiatalemberként találok Báger Gusztávval az egyetemen, akin egyáltalán nem látszott paraszti származása. Már gyermek- és ifjúkorában egyre inkább az irodalom, a művészet érdekelte, az formálta személyiségét. A kritikusok Tandori Dezső fogalmi pontosságát, Orbán Ottó sajátos stílusát, sőt Füst Milán optimista pesszimizmusát említik későbbi költészeti hatásként. Kosztolányit, József Attilát, Szabó Lőrincet és a hozzájuk köthető Pilinszky Jánost is idézik, amikor az avantgárd és a klasszikus modernség összeérését látják a költő verseiben. Egy időben nem volt idegen tőle Simon István és Csoóri Sándor hagyományos magyar romanticizmusa sem. Amikor pedig a képversek vonzották, Tamkó Sirató Károly és Nagy László vizuális alkotásai hatottak rá. Az újholdasok költészete, a kibontakozó posztmodern irodalom, Tandori nyelvi „szabálytalanságai”, majd a tisztán posztmodern költészeti modor sugallt neki új és újabb költészeti lehetőségeket. Nem kapcsolódott sem az élménylírát művelő Hetekhez, sem a Kilencekhez. Nem tekintette vagylagosnak és szétválaszthatónak az esztétikai és etikai elveket; megőrizte szuverenitását és autonómiáját, nem helyeselte az individualitás és a nyelvi játékok abszolutizálását.

(Izmusok) Külön téma költészetével kapcsolatban az izmusok bonyolult összefüggésrendszere. Itt minden előkerül a kritikusok írásaiban. Expresszionizmus és szürrealizmus, majd szürrealizmus és realizmus, impresszionizmus és szürrealizmus nyomait fedezik fel verseiben. A hagyományos, nyugatos írásmód modern nyelvjátékokkal, a pillanatnyi reflexió bölcsélettel fonódhat össze nála. Álomból, féálomból, révedezésekből születő szürrealizmusában is realiztikusan helyükön vannak a dolgok; gyermekkori élményei sem idillikusak, a létezés békéltető igénye mellett sem feledkezik meg képtelenségeikről. Szerinte impresszionizmus és expresszionizmus ikertestvérek, s az impresszionista hangnemről expresszionistára, majd posztmodernistára, onnan pedig ismét realista hangvételre lépegetnek a versei. A posztmodernista törekvések második korszakában jelentkezik a költő a magyar irodalomban, s alkotásaival amellet érvel, hogy öncsonkítás a bármely izmushoz való kizárólagos csatlakozás. Művei a modern kommunikációs formákhoz igazodnak, s ironikus látteleket adnak a jelen valóság tárgyi-szellemi állapotáról. Versei olvasásakor egy kis „szürmodern” (Kántor Zsolt) szél is meglegyinti az embert.

(Kánonok) A megszólaló irodalmárok kedvenc témája, hogy a mindenkori kánonon kívül vagy belül van-e a költő, aki energikusan szorgalmazza a régi kánonok lebontását, az új esztétikai igényességet. A monolitikus, egyszólamú irodalomfelfogást elveti, s a főkánonba való bekerülést az időtől teszi függővé. A kizárólagosnak látszó régi kánonokat elutasítja, s az „önkanonizációtól” (Bakonyi Veronika) sem riad vissza, mert, mint maga mondja, „a kánontörés játékos huncutsága” hajtja. A lírai alany persze úgy érzi, hogy magányos, szellemi számkivetettségben munkálkodik, ha fonákjáról mutatja meg a tárgyi és alanyi létezést, s így kíván hű lenni a költészet esztétikai lényegéhez. A kritikusok (Tandorival az élen) azt vallják, hogy a költőnek az elismertek, a kánonba beemelték közt volna a helye. A régi kánon mint füst és por fojtogatja, ám a kanonizálási mechanizmus lassan reagál, különösen erre a tömegkommunikációs önmutoztatástól tartó-

kodó alkatra, aki nem az épp uralkodó kánonhoz szabja poétikáját, hanem a maga keskeny útját járja. Báger szerint a kánon fanyalogva fogadja a dekomponáltnak, formaszegőnek tartott írásokat, pedig az ezredforduló tájékán a szakadozott, törött, roncsolt formák látszanak hitelesebbnek, mint a régimódian lekerékítettek. Időszerű volna a kánonok újraértékelése, amihez azonban a tudományos és a művészeti beszédmód újragondolására, a tradíciók átértékelésére, illetve hathatósabb képviselőjére, az összművészeti látásmód (Goethe) érvényesítésére és elmélyítésére lenne szükség. S akkor majd ő is írna „kánontintával”.

(Kritikai futamok) Fentebb szorgalmasan összefoglaltam mindazt a pozitívumot, értékelést, amit a felsorolt megszólalók kifejtettek e merészen újító költészetről. Feltűnő viszont, hogy valódi, mélyenszántó kritikát egyáltalán nem találunk e terjedelmes, összegezésre törekvő líráról. Persze akadnak azért kritikai megjegyzések. Olykor, mint mondják, eluralkodik írásaiban az ötletelés, a formai kaland vagy a rímhelyzetek csábítása, s végül a versből más, valami olcsóbb kerekedik ki, mint az eredeti igényesebb szándék. A Parnasszus ormai csábítják, de a banalitás veszélyei leselkednek rá, és versei elolvasása után hiányérzet támadhat az olvasóban. Van, aki kétségbe vonja e líra közösségi töltetét, s csakis önmagára koncentrálónak tartja. Nyelvezete, beszédmódja az elvont intellektualitás és a közérthetőség, sőt az érthetőség határán jár; sokirányú ismeretanyag és ultramodern eszközök kellenek írásainak dekódolásához. Szövegeinek fontossá, jelentőségteljessé emelt hétköznapi banalitásai irritálhatják a verstől mást váró olvasót. S még néhány bíráló észrevétel: kirívóan feleslegesek direkt politikai utalásai; olykor képzavarokba tévedő verselése nem segíti elő paraboláinak, parafrázisainak megfejtését; verseinek rövidege, félbehagyottsága, szintaxisainak, kontextusainak lazasága akadályozza egy-egy figyelemre méltó gondolat mélyebb kidolgozását. Látható a kötetben, hogy a fiatalabb nemzedékekhez tartozók meg az egy-két külföldi bátrabbak a kritikai észrevételekben, míg az idősebb nemzedéktársak óvatoskodók, úgy érzik, hogy a költőt védeni kell az értetlenekkel szemben,

s valamilyen (rég nem létező) kánonba igyekeznek őt beemelni. Márpedig el kellene tekinteni a szerzők hiúságától, s őszintébb, mélyebb kritikát gyakorolni műveik fölött. Az egykori szocialista kultúrpolitika által felállított és védelmezett kizárólagos kánon a rendszerváltással teljesen szétesett, s ma legalább két-háromféle kánon létezik. Az első a politikailag-ideológiailag kettészakadt társadalom két élesen eltérő kánonja; a második egy belsőbb, a számottevő irodalmárok hallgatólagos, már nem olyan mereven osztályozó kánonja; a harmadik fajta pedig az egyes irodalmi csoportosulások szinte legszigorúbb eltérő kánonjai. Mulatságos ellentmondás, hogy a kánonokat minden alkotó szidja, de mégis mindenki igyekszik valamelyikbe vagy akár többbe is bekerülni.

(Ars poetica) Báger írásaiban rendszerint nem a poétikai, hanem a retorikai alakzatok, eszközök dominálnak. Különös képessége van azonban arra, hogy többszörös csavarintással hétköznapi banalitásokból, partikularitásból, prózaiságból is emelkedettség sugározzon. Végül mégis kiderül, hogy a vers az igazi beszéd. *„A poétika a szó háza. / A vers a szó ruhája”* (Poétika, in *Mondtam-e?*). Tartalmi szempontból rezignáltan azt írja, hogy *„Az én híres ars poeticám, közjó építgetése mint világkép valahogy odakozmált”* („Nagy utazás”). Vigasztalja azonban, hogy akkor értünk meg valamit, ha meglepetésszerűen egészen más-hova érkezünk meg, mint ahová indultunk, s rájövünk, hogy *„az a helyes ösvény... Egy vers csak ennyit akarhat”* (Csak ennyit). A költészetnek nem kell végső kérdésekben véleményt nyilvánítania. Az ihlet ennek ellenére szinte részegíti, *„[a] pillanatnyi ihlet, mi világot jelent”* (Szösz, in *Mondtam-e?*). *„Az ihlet örületként közelít”* (Kastélypark), ellenállhatatlanul, s végül mégiscsak katartikusán zárulnak a groteszk tűnődések, élcelődő eszmefuttatások, ferde rácsodálkozások. És *„[e]gy láthatatlan kéz / kifacsarja lelkünkéből / a hozzánk szegődött fölösleget”* (Katarzis). *„Az esztétikai eszme dirib-darabjai”* (Spájz) ily módon rakódnak össze, s tartalom és forma nem lötyög egymáson. Ihletett állapotban a költő szinte személytelenné válik, s valóságos mivoltukban észleli maga körül a dolgokat és az embereket. A vers ilyenkor túlnő a

költő személyiségén, de amikor látszólag elveszíti önmagát, épp akkor találja meg.

(Intellektualizmus) Köteteit (vagy húsz van belőlük) rendszerint gondosan ciklusokba rendezi, s a versek inkább köznapi, mint metaforikus stílusban szólalnak meg, realitást és irrealitást, valót és álmot gyakran humorral, iróniával, öniróniával színeztve. Aprólékosan kisrealista tárgyverseiből is szerencsére gyakran kikandikál a lírai én, aki kommentál, a polgárpukkasztás, blaszfémia eszközeit is beveti, mentve a poézist a hétköznapiság szűrkeségétől. Ilyen típusú verseivel az elitizmus, sznobizmus, intellektualizmus, ezoterikusság bélyegei ellen is hadakozhat, amelyek költészetének egy részét tekintve nem teljesen légből kapottak. Olyan nevek is előkerülnek verseiben (talán épp egy végében), mint Wittgenstein, Borges, Pessoa, Sylvia Plath, Goncourt, Marinetti, Kassák, Szókratész, Marx, Derrida, Johann Georg Hamann. Tekinthejtük ezt egyfajta ironizálásnak is, de igazán sokirányúan olvasottnak kell lennie annak, aki a költő akár legegyszerűbbnek látszó verseit is érteni szeretné. Az olvasóra zúdítja szüntelenül működésben tartott művelődési élményét. Nem zavarja, hogy mondanivalójának megfejtéséhez az idegen szavak szótárához, lexikonokhoz, a nethez, a magyar és a világirodalom történetéhez kell folyamodni, ha például egyik kedvenc szavából, a *metanoiából* az önsajnálatot felváltó áhítatos fordulatot, a megtérést, vagy netán a rilkei más életre való felszólítást kell kibetűzni. Pilinszky szerint az európai líra túlságosan intellektualizált, könyvlíra, az entellektüelek belügye. Báger nem tiltakozik ez ellen, hanem egyik lehetséges módszernek és stílusnak látja saját poézise számára. Elégedett a „törzsgárdájával”, száz-kétszáz vajtfüllű(bb) olvasójával.

(Hosszú vers a mentornak) Nagy példaképének és mentorának, Tandori Dezsőnek csakugyan tandoris hosszú verset is szentel, a posztmodern stílusnak megfelelően tele hivatkozással, emlékeztetéssel, utalásokkal, bibliai és irodalmi allúziókkal, szó szerinti idézetekkel, s a prózaiságból kiemelkedő poétikus bölcselmekkel. Trivialitások és eredeti(eskedő) gondolatok keverednek itt, az iga-

zán posztmodern írásmódnak azonban általában előbbek a nyelvi mutatóváltásai, de költőnknek másfajta stílusbravúrrai. Végül is nem áll jól neki a posztmodern stíl, mégis gyakran kísértésbe ejti. Ám a posztmodernt is megcsipkedi: „*Legszebb himnusz az összevisszaság. / Árt a zenének a dallam*” (*Helyzetjel*, in *Zongorahangoló*). Értékesebb a költészete, ha saját kierelelt modalitásánál marad. Költeményeiben realiztikus és allegorikus-parabolikus, direkt és indirekt, naplószerű, utazó és leltározó, kimondottan politikai vagy elvontan világszemléleti-lételméleti hangvétel váltogatja egymást. Exkluzív, szűkebb körhöz szóló írásainak értelmét ironikus felhangok segíthetik megfejteni.

(Nyelvújítás) Mint fentebb idéztük, az irodalmárok (a költővel együtt) a költői nyelv megújításának vélik, hogy politikai, társadalom- és gazdaságtudományi fogalmak, kifejezések, események sorjáznak írásaiban. Gyakran szinte csak ezekből állnak a „versei”; lapidáris stílusban, egyszerű bővített mondatokban, betanult poétikai és retorikai alakzatok mellőzésével. Időmérték, hangsúlyos verselés, poétikai szimultaneitás, gondolatritmus, igazi újszerűség ritkán tűnik fel e textusokban. Két-három poétikus sor rendszerint ott jelenik meg, ahol az objektív líra szárazságát az alanyi költészet érzelmi színeivel kívánja feloldani. Ilyenkor valódi „nyelvújító” sorok is kifutnak a tolla alól, többnyire szójátékos (*figura etymologica*) formában. Ez utóbbiakból válogat a költő 75. születésnapjára megjelent kötet, melyben csakugyan eredeti, érett költővel találkozhatunk. E kötetben a tartalom és forma igazi poétikai egymásban-létét élvezhetjük, amikor is a formai-nyelvi lelemény szüli a tartalmat, vagy pedig a gondolat válik formai-nyelvi attrakcióvá, mindenféle idegenszerűség nélkül, sokatmondóan és sokat sejtetően, s azzal a poétikai többletjelentéssel, „emelkedettséggel”, amely a költészet *sine qua non*ja. Én ortodox módon szigorúan szétválasztanám a költő életművében a verset és a prózát, a szépirodalmat és a publicisztikát; ez minden műnemnek csak a javára válna, s megszüntetné a műfajidegen kritériumok számonkérésének kényszerét. Versprózái/prózaversei is inkább különféle prózai műfajokra utalnak, s csak

ritkán nevezhetőek versnek. Az önmagában véve még nem nyelvújítás, ha régi és új tudományos fogalmak, technikai, kommunikációs stb. terminusok jelennek meg az írásokban, versekben; az irodalmi nyelvújítás összetettebb, teljesebb valami, a szókészletet, szókinccset, mondatszerkezetet, nyelvtant, stílust, nyelvszemléletet stb. egyaránt érinti. (Én Adyt látom az utolsó igazán nagy magyar nyelvújítónak költészetünkben.) A diák azt mondja: „*Nem mi dumálunk, hanem általunk a nyelv...*” (*Memoriter helyett*), ne erőlködjünk hát, hagyjuk a nyelvet élni. A költő szavai pedig: „*A műgond az Ige sajátja. / A nyelv, ha hagyják, kibeszéli titkait*” (*Műgond*); s az Igét nyugodtan tekinthetjük szépirodalomnak, versnek. „*De a kétértelmű beszéd / mint a lekvár, / kenődik jobbra-balra, / lecsurog a bizonytalanba*” (*Élet és irodalom*). Báger igazi nyelvi erejét, leleményét az írásaiban sűrűn megjelenő mulatságos élcek, szójátékok, asszociációk és disszociációk, a szavak értelmének olykor kabaréba illő ütköztetése, sokjelentőségű káprázatos kihasználása, a szépirodalmiság érzékelteti, s nem a tudományos vagy műszaki terminus technikusok eluralkodása. „*Az emberi látás helyébe / a technika vaksága lépett*” (*Fotografológia*); legalább a költészetben hagyjuk érvényesülni az előbbit, az utóbbi rovására! Báger költői nyelve kopársága ellenére nem nyelvnélküliség, hanem egy eredeti nyelvhasználat. Jelen van benne az aktualitáshoz, a pillanatnyisághoz kötődés, de nem ez a veleje (ezért szerintem elhagyható is lehetne), s mivel gondolatai mégiscsak valahogy kihámozhatók, nincs szüksége semmilyen formalizmusra. Érti, hogy a nyelv akkora birodalom, hogy ha van mondanivalója, saját nyelvezete kiségheti. A líra eszménye a tökéletesség, a prózáé a sokféleség.

(Tudomány és költészet) Vitatom, hogy ez a költészet sokat merített Báger Gusztáv eredeti (és párhuzamos) közgazdász szakmájából. A költő az költő, a közigazda az közigazda, két dimenzióról és két minőségről, két lényegiségről van itt szó, amelyek metszhetik egymást, találkozhatnak, de semmiképpen nem kútfői egymásnak, s főként nem azonosak. A közigazdász legfeljebb ökonómiai tanköltevényeket írhat (annál is inkább, mert

tudvalévő, hogy a közgazdaságtan történetileg és aktuálisan is jórészt csupán „költészet”). A költő viszont a legfontosabb emberi kérdésekkel foglalkozik: születéssel, emberi kapcsolatokkal, szeretettel, szerelemmel, étellel és halállal, ontológiai, transzcendentális, metafizikai témákkal. (Nekem az sem tetszik, hogy Báger minden egyes verseskötetén ego-marketinges fogással felsorolja az összes közgazdászrangját és -titulusát. Hogy kerül a csizma az asztalra?) Akkor mutatkozna meg, hogy mekkora költő, ha minden direkt közgazdasági, szociológiai, politikai, politológiai forgácsot, utalást, eszme-futtatást kipucolnánk a költeményeiből. A költészet ugyanis emelkedettebb, áhítatosabb valami, az ember és az emberiség sorsa, lelkülete foglalkoztatja, az emberi létezés, élet és halál értelmét feszegeti, s nem merülhet el egyetlen tudomány fogalmi hálójában sem, nem is beszélve a csip-csup hétköznapiságról. A költészet metafizikus nyelven, metanyelven szólal meg, és tökéletes szemantikája, kommunikációja életbevágó az ember számára.

(Erények) De hogy valami jót is mondjak az alanyi lírai költőről: mint csörötneki és szerelmes versei mutatják, a meditáció, kontempláció, a felszíni és a mélyebb terepeket aktívan, koncentráltan fürkésző szemlélődés, a szemérmes, de megható vallomáosság, s egy kis irónia-önirónia – ez az igazi Báger. Kitűnő sora például: „*A szél iránya belenőtt a fába*” (Mama). Kitűnő verszaka: „*Én már kezdek olyan lenni, / mint az érett napraforgó: / zúduló madarak előtt / lehajtom sűrű fejemet*” (Napraforgó). Játékosan is kemény, de hiteles korszakjellemező verse: „*Beolvadó kiolvadók, / önként ajánlkoznak. Kiolvasott beolvasók, / kilátástalan belátók. / Falkában torzsalkodó / örök békétlenek. Kopnak, ütődnek, fogynak / az üres pléhedények*” (Magyar írók, 2004). Az előttem megszólalók gondosan fordulópontokat, korszakokat és alkorszakokat, fejlődési jeleket és irányokat állapítottak meg költészetében, s főként szürrealizmusát hangsúlyozták, ami a fogalom eredeti értelmében aligha illik rá. Az nem szürrealizmus, hogy „*álmaiban újraírható az ország*” (Könyvespolc); hogy álmában fantáziaművek kontextusába szövi, a szegyen elől menekül-

ve, az őt körülvevő, megdöbbenő életképeket; hogy, ha felébred, még mélyebbre süllyed a tünődésbe; s hogy egy éjszaka átélheti az örömhír csodáját. „*Miért ne lehetne valóság az álmodó, / miért ne irányíthatná az álmot*” (*Félébren*), ami vele minduntalan megtörténik. Bágnernél a szó nem szürrealisztikusan szabad folyású, ő szabad asszociációit is realisztikusan-rationálisan ráncba szedi. Az ő álma képrejtvény, melyet neki és az olvasónak kell megfejteni.

A fentebb idézett alkotók mellett verseibe én olykor Petőfi, Ady, Kassák, Kosztolányi, Kálnoky, Mándy, Weöres hangjait is beszüremkedni hallom. A külföldiek közül pedig ő maga hivatkozik vagy utal Whitmanre, Goethére, Poe-ra, Apollinaire-re, Rimbaud-ra, Schopenhauerre, Nietzsche-re, Gogolra, Rilkére, Majakovszkijra, Hemingwayre, Ezra Poundra, Eliotra, Celanra, Mozarra, Cage-re, Lyotardra, Kunderára. Költészetét egészében véve eredetinek és egységesnek, váltoásaiban is azonos modalitásúnak látom. Meditáló, kontempláló és figyelemfelhívó alapbeállítódását tanúsítják gunyoros kis életképei, portréi; a szenttelen prózaiság és az érzelmes humor kevercsei; vagy szinte csak úgy mellékesen odavetett ars poetica-kísérletei, és távolságtartóbb, de rejtetten lírai önmegszólító versei. Nyelvileg tömör és találatos, bravúrosan játszik a szinonimák és homonimák jelentésével, s a zárlatok csattanóiban a megerősítéssel vagy visszavétellel, akár az eredeti gondolat ellenkezőjére fordításával. Mindez érvényes legutóbbi válogatott kötetére, a *Napharangra* is, annál is inkább, mert benne a szokásosnál nagyobb teret kaptak az alanyi lírai költemények. Itt is tapasztalható azonban, hogy néha „ötletel”, szinte keresgéli, hogy miről is lehetne még írni (e tekintetben szigorúbb válogatás üdvösebb lett volna). A költészetben nincs helye türelmetlenségnek, elvarratlan szálnak, a versnek az utolsó betűig és írásjelig kerek egésznek, kikezdhetetlenségnek kell lennie. Ezek „klasszikus”, ma már szinte nevetségesnek tartott, „bolondos” esztétikai igények. Báger Gusztáv úgy őrzi kiküzdött modern szuverenitását, hogy nem hódol be pillanatnyi divatoknak vagy a poszt-poszt-poszt költészet „csakazértis” pongyola-

ságának. Bár az egyes művészeti korszakokat, izmusokat és stílusokat szellemesen jellemző felsorolásában a realizmust „*sáros bakancsnak*” nevezi (Öltöző), ő valójában, akarva-akaratlanul, megveszekedetten (kis)realista költő, még akkor is, amikor a valóságosság ideológiai mezét veszi magára. (Nota bene: a „*sáros bakancs*” inkább a naturalizmusra illik.)

Báger Gusztáv verseskötetei

- Örök párbeszéd.* Cserépfalvi, Budapest, 1996.
Iker-képek. Tevan, Békéscsaba, 1998.
Vízrajz. Tevan, Békéscsaba, 1999.
Magánterem. Tevan, Békéscsaba, 2000.
Tűnő ajtók. Tevan, Békéscsaba, 2001.
Időtáv mollban. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2003.
A tükör éle. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2005.
Míg leírom, felébredek. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2008.
Hidegfront. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2009.
Élőadás. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2010.
Mindent begombolsz. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2011.
Mégis, mégse, mégis. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2012.
Magasság, mélység. Új Ember Kiadó, Budapest, 2012.
Mondtam-e? Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2013.
Báger Gusztáv 75. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2013.
Edzésterv. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2014.
Zongorahangoló. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2015.
Találgatom, mit üzensz. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2016.
Nézi, ahogy nézem. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2017.
Napharang. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2018.

Külföldön megjelent kötetei

- Heisskaltes Wasser.* Wiesenburg Verlag, Wiesenburg, 2001.
Statues de Cendre – Hamuszobor. L'Harmattan, Paris, 2002.
Object Found. Salmon Poetry Ltd., Cliffs of Moher, 2008.
Globale Rosen. SALON Literature Verlag, München 2009.

DEBÜT

LE JULIANNA PHUONGHIN

Hiánytalanul

*A harmadfokú egyenletek megoldásához
el kell hagyni a valós számokat,
bele kell mélyülni a komplex számok világába.
Ez is valahogy ilyen.
El kéne menekülni innen,
rohanni a minden elől a semmibe.
Kibolondulni a Dunából,
elfutni az óceánig, majd vissza.
Magányosan szeretni,
otthonra lelni két mondat közt.
Levegőt venni egy hosszú sóhaj után,
majd rájönni, hogy egy lépés választja el a hídtól a halált.
És valami mindig hiányzik innen,
egy anya, egy szó,
valahol egy kés két kéz között.
Hiányzik valami szép,
valami megfoghatatlan,
egy lehetetlen atom az üres tekintetek végtelen tengerében.
Nyári fények télen,
egy műfenyő az erdő közepén.
Egy vers, ami nem rólad szól.
Szívüregünk fáradhatatlan zajában vesztettem el.
Valahol a de előtt,
valamikor utánad.*

Foszlány

*Aznap este az ajtó előtt vártunk,
 vártunk a kulcsra, mert egyik se illett a zárba.
 Először csendben ültünk,
 majd arról beszéltél, hogy nem is létezik
 a csend, legfeljebb a tenger fenekén,
 meg arról, hogy a legnagyobb sikered az életedben az,
 hogy éltél már tengerparton.
 Majd eszedbe jutottak a polipok, legalább egy órát beszéltél róluk.
 Arról, hogy az óriáspolip minden egyes szívókorongja közel
 16 kilogrammot tud felemelni,
 ugyanezen korongokkal a polip ízelet is érez,
 és nekünk még sincs olyan szervünk, amely elbírná az ő magányukat.
 Felettük 3000 méter,
 tüdőmben mindhárom szívük kék vére.*

23° 26' 22''

N.-nek

*Óránként cseréled a nikotintapaszt,
 habár még életedben nem gyújtottál rá.
 Azt mondtad, félsz a függéstől,
 de legfőképpen attól, hogy elfelejtesz félni.
 Újra és újra letéped magadról,
 hogy minden hibádnak legyen helye,
 ha már a szádban túlcordulna a közhely.
 Esténként tömött vagonokról álmodsz,
 – anya, itt vagy? –
 Keresel valamit, pedig tudod,
 csak akkor találsz meg, ha nem keresed.
 A családi albumok véletlen idegenjeinek tekintetében,*

*a rémálmaid mélyén fekvő vagonok múltjában,
valahol két hibád közt,
egy menthetetlen élet ködében.*

*Úgy keresed, mintha az életed függne tále,
úgy várod, mintha már évek óta keresnéd a
sivatag közepén az oázist.*

*És végül túlnő rajtad, mint egy burjánzó sejt,
amin már nem lehet segíteni.*

Égből zuhanó galambrajok tépték le az utolsót.

Hozzád

*Keletre nézek, lábaimmal a Nap felé nyúlok.
A szívdobogásod szabálytalan ritmusára veszek levegőt.*

Érzem, ahogyan a lélegzetem megfojt.

Füledbe súgom a hajnalt:

– az óceán is neked zúg –

Jegyzet

*Mostanában mindent le kell írnom,
különben elfelejtek létezni.*

*Most így vagyok, majd leszek máshogy,
addig is reggelente inkább elfelejtem a tegnapot.*

*Egy szóköz választ el minket,
tengernyi űr, az óceán éhes szívverése.*

Éjszaka van. Csend. Inkább már hajnal.

Feléd tartok. Inkább már futok.

Mezítláb. Nem, inkább anyaszült meztelenül.

*Ezek az éjszaka maradékai.
Ezekben az el nem felejtett emlékekben
fulladozom minden egyes reggel.*

*Az elmúlt héten már harmadjára szöknél meg velem,
el akarok menni, de nincs honnan.
A falnak dőlve hagyom, hogy hideg testeddel
más nőkről látott álmaidat megmutasd,
és én nem mondom el, pedig tudom,
hogy párhuzamos útjaink még a végtelenben sem metszenék egymást.*

*Már egy órája figyelem, ahogyan magadról beszélsz,
meg arról, hogy hogyan lenne szép a haláloed,
és én közben a legegyszerűbb könnyedséggel zuhanok.
Zuhanok beléd, majd tovább.
Tovább, míg már nem érlek el,
míg az érintésed hiányától vérző testem földet ér,
majd tovább hallgatlak.*

*Zavartan magyaráztad, hogy van ez a hely,
ahová régen mindig engem vittél,
most meg csak a magány füstje mar,
mert ott, azon a helyen már nincs hely mindkettőnk hibáinak.*

*Tenyered közt egy maréknyi árvíz, cserbenhagyott szavak, ÉN.
Lábaim közt végtelen sivatag, elfelejtett ígéretetek, TE.*

LE JULIANNA PHUONGHIN 2003-ban született Budapesten, jelenleg a Budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium matematika tagozatának végzős tanulója. A *költészet trendi* című pályázatunkon megosztott első díjat nyert.

DEBÜT

NAGY MILÁN LÁSZLÓ

Mintha bármi történne

Egyik sört bontom a másik után. A fejfájásom alábbhagyott, előkerült barátságos, fecsegő énem, a reggeli kínládás távoli, az előttünk álló este egyre közelebb. Muszáj menni, mielőtt megfulladunk a szűkös albérletben. Mindenki telefonját nyomkodja a villamoson, sajátom után nyúlok, kulcsot, némi pénzt találok, nem tudom, mire gondoljak, hová bámuljak, tizenkétéves koromban néztem ki utoljára az ablakon, mielőtt megkaptam az első mobilom, esti fények, kebabozó előtti tömött sor, pár lépéssel arrébb matracokon fekvő hajléktalanok, hányásfolt. Mire felocsúdok, két részeg társaság összeszólalkozik, ők is csak addig főszereplők, amíg egy leszállni készülő férfi rongybaba módjára össze nem csuklik, hullik hangtalanul a padlóra. Felköltözésem óta találgatom, mennyi időnek kell eltelnie ahhoz, hogy – szemmel láthatólag, törvényszerűen – megőri Pesten. Hány nap őket megszokni, teljes közönyt táplálni, ahogy a régóta itt élők csinálják. Teremről teremre járjuk az Instantot, mintha bármi történne, mintha nem ugyanazok az emberek, ugyanúgy táncolnának, ácsorognának, sörösüveggel a kezükben. A feltűnőbb lányoknak eszük ágában sincs velünk foglalkozni, maguknak táncolnak, hozzánk a szomjasak dörgölöznek, ingyen kört remélve. Ivás, összerosódó zenék, lökdösődés, mosdózás, újabb rövid. Néha kimegyünk cigizni, hogy idegenekkel szidjuk az egyetemet, a közbiztonságot, a polgármestert. A saját generációnk sose kerül sorra. Maszatos tükrei vagyunk egymásnak. Reggel látnánk benne magunkat, de akkor külön-külön ébredezünk, eltérő mértékű fejfájással.

Déjà vu

Öt éve, tizedikes gimnazistaként éjfélig kellett várunk arra, miénk legyen minden belvárosi utcalámpa fénye. Nem hagytam kárba veszni a padon hagyott forralt bort, ijedten vetted ki kezemből, locsoltad a földre. Percekig nevtünk a Generál koncertplakátján, érthetetlen oknál fogva viccesnek találtuk a szó hangzását. A frissen átadott gyaloghídon sétáltunk, megálltunk a felénél, sötét víztömeg fölött, srégen a katolikus templom világitó óratornyával. Elmondhatatlanul teljes voltam, se előtte, se utána, nem éreztem, ha innen levetem magam a mélybe, abban nincs semmi félelmetes, nincs megbánás, mert attól fogva nem leszek. Kár, hogy ekkor megkérdezted, neked is déjà vu-d van? Korlátnak dőlve nézem a folyton áramló, soha el nem fogyó vizet. Gondolataim medrében csordogálsz, minél jobban szabadulnék, annál inkább szélesedsz, homokzsákokat hordok a támfalhoz, el ne öntsöd a várost. Sosem fogsz befagyni.

Visszaszámlálás

A könyvesboltunkban olyan a csend, mint egy kilövésre váró űrhajó kabinjában, csak a karórám és lelkiismeretem ketyegését hallani. Minden addig tetszik, amíg nem kell csinálnom. Ha kint sétálnék, irigykedve gondolnék arra, milyen jó lehet ennyi könyv között üldögelni, unatkozni. Egy óra kellett, hogy egy idős úr benyisson, és megkérdezze, hol lehet édes-savanyú mártást kapni. Nem sokkal később első vásárlóm kihajthatós mesekönyvet vett, hány éves az unoka, fiú vagy lány, érdeklődtem, hatvan és a férjem, most volt stroke-ja. Az órám hangosabban ketyeg, mint valaha. Ezután jött be a boltba egy lány, aki állítása

szerint évekkkel ezelőtt kinézett magának, még a gimnáziumban. A kabin emelkedik, omlanak az épület szintjei, nagy lyukat hagyva távozok a tetőn, alattam felhők, egyre nagyobb csend. Képzelnék, valójában választ vár tőlem, az idős úr, a vásárlóm, a lány, saját magam, mégis, mi ketyeg bennem olyan hangosan, ami robbanni készül, de sosem teszi.

Kastély szirten

Behajtom a spalettákat, ajtó elé tolom a mahagóni szekrényt, elbújok a pincében. Kétrét görnyedve vészelem át az éjszakát. Hajnalban felmászok, gyönyörködök a szétdúlt lakásban. A földön csillár hever, padlólapon törésvonalak. Minden napom így telik, takarítom a vihar nyomait, ne rakódjanak egymásra a romok. Mint egy sziklaszirtre épült kastélyban, felmenők szellemeivel élek, elvágva a világtól. Ma kitárom a spalettákat, félretolom a mahagónit, kiállok a nappaliba. Holnap már a folyosókon bolyongok, láthatatlanul. Élvezem, hogy nem fog rajtam semmi.

NAGY MILÁN LÁSZLÓ 1998-ban született egy verőfényes őszi délutánon. Érkezését egy berepülő denevér nyomatékosította a szülőszobában. Egyesek szerint ez megdönthetetlen bizonyíték arra, hogy vámpír, szerinte csak a véletlen műve volt. Szolnokon végezte tanulmányait, majd belekóstolt a Károli bölcsészkarán az egyetemista életbe. Fél év után abahagyta, hogy hazajöjjön mást tanulni, valamint munkába is állt. Képesített gyógypedagógiai asszisztens, több gyerektábor koordinátora és túlélője. Most költözött vissza Pestre, hogy műsorvezetést tanuljon, és a saját lábára álljon végre.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Járkálj csak szívemben kedves (vers)
- 4 **Kukorelly Endre:** Ó, alt, öreg, ős, régies (próza)
- 7 **Bíró Tímea:** Virrasztás; Porcelánbeszéd; ajtót nyit rájuk a félelem (versek)
- 10 **Döme Barbara:** Sanyi mukbangol (próza)
- 15 **Bánkői Dorottya:** A rigó nem hazudik (vers)
- 16 **Kelecsényi László:** Bűnangyal (regényrészlet)
- 23 **Keszthelyi György:** A tűz nyelve; Infúzió; Pólusok; életrajz; Süpped az ágy (versek)
- 27 **Debreceni Balázs:** Akhilleusz és a teknősbéka (próza)
- 31 **Vári Csaba:** Bűn és bocsánat (vers)
- 32 **Somogyi Tibor:** Az Irodalomkocsmá (próza)
- 37 **Bagdal Zoltán:** Elnövés (vers)
- 38 **Kántor Zsolt:** Visszaíródás a törölt múltba – Utánam jött, aki előttem lett (próza)
- 41 **Muszka Sándor:** Megszokható; Hull; Roham (versek)
- 43 **Nagy Zopán:** Átjárások / Képfoslányok... (próza)
- 46 Modern skót költészet 2. – **Edwin Morgan** versei **Turczai István** fordításában
- 50 **Jeanne Dickey:** Közjáték – **Mohai Szilvia** fordítása
- 55 **Janáky Marianna** könyvinterjú
- 55 Nincs különbség – Könyvinterjú Böszörményi Zoltán A szerelem illata című verseskötetével
- 59 Égesse annak a kezét, aki kézbe vesz – Könyvinterjú Bene Zoltán Isten, ítélet című kötetével
- 74 Hogyan változott meg a világ – Könyvinterjú Szálinger Balázs Al-dunai álom című kötetével
- 81 **Lovász László:** Egy különc pénzügyminiszteri közszolga (tárca)
- 86 **Juhász Kristóf:** A kritika kritikája és más paradoxonok
- 90 **Rimóczi László:** Údító örületszilánkok (L. Takács Bálint: Bad trip)
- 94 **Schranz Áron:** Kísérletek a szentimentalizmus korából (Nyikolaj Mihajlovics Karamzin: Elbeszélések – elmélkedések)
- 98 **Pusztai Ilona:** Sikerek kánonon innen és túl (Szederkényi Olga: Irodalmi popikonok)
- 102 **Muth Ágota Gizella:** „...átrohantunk a közös életünkön” (Légrádi Gergely: Nélkülem – nélküled)
- 106 **Bakonyi István:** Intellektualitás és szenvedély (Balázs F. Attila: Újrafestett rácsok)
- 110 **Arday Géza:** Borbély László valóságghú groteszkjei (Borbély László: Bilincstörők)
- 114 **Csibra István:** Billegő sámlí – Tézisszerű összefoglaló Báger Gusztáv költészetéről (esszé)
- 136 Debüt
- 136 **Le Julianna Phuonghin:** Hiánytalanul; Foszlány; 23° 26’ Hozzád; Jegyzet
- 22”;
- 140 **Nagy Milán László:** Mintha bármi történne; Déjà vu; Visszaszámlálás; Kastély szirten

LAPSZÁMUNKBÓL

- **Böszörményi Zoltán**
Járkálj csak szívemben kedves
- **Bíró Tímea**
Porcelánbeszéd
- **Bánkői Dorottya**
A rigó nem hazudik
- **Keszthelyi György**
Süpped az ágy
- **Vári Csaba**
Bűn és bocsánat
- **Bagdal Zoltán**
Elnövés
- **Muszka Sándor**
Roham
- **Kukorelly Endre**
Ó, alt, öreg, ős, régies
- **Döme Barbara**
Sanyi mukbangol
- **Kelecsényi László**
Bűnangyal
- **Debreceni Balázs**
Akhilleusz és a teknősbéka
- **Somogyi Tibor**
Az IrodaLomkocsmá
- **Kántor Zsolt**
Visszaíródás a törölt múltba
- **Nagy Zopán**
Átjárások / Képfoszlányok...

Modern skót költészet 2. – **Edwin Morgan** versei **Turezi István** fordításában

Jeanne Dickey: Közjáték – **Mohai Szilvia** fordítása

ESSZÉ

Csibra István: Billegő sámli –
Tézisszerű összefoglaló Báger Gusztáv költészetéről

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka
Nemzeti Kulturális Alap